

Onsdagen den
21 april 1976

Onsdagen den 21 april

Kl. 10.00

§ 1 Meddelande om ändrad tid för sammanträdet fredagen den 23 april

Herr TALMANNEN:

Med hänsyn till att flera interpellationssvar lämnas vid kammarrens bordläggningssplenium fredagen den 23 april tar nämnda sammanträde sin början kl. 13.00.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1975/76:205 till justitieutskottet

1975/76:206 och 207 till näringsutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Redogörelser

1975/76:16 och 21 till utbildningsutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:2415 till inrikesutskottet

1975/76:2416–2420 till lagutskottet

1975/76:2421 till försvarsutskottet

1975/76:2422 till justitieutskottet

§ 5 Stöd till dagspressen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:46 med anledning av propositionen 1975/76:131 om statligt stöd till dagspressen jämte motioner.

I detta betänkande behandlades propositionen 1975/76:131 (finansdepartementet) om statligt stöd till dagspressen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen redovisas regeringens ställningstaganden till de förslag till riktlinjer för presstödspolitiken som lagts fram av 1972 års pressutredning. Vidare föreslås ändrade regler för statens stöd till dagspressen. En väsentlig höjning av stödet föreslås, dels i form av betydande upp-

*Meddelande om
ändrad tid för
sammanträdet
fredagen den 23
april*

Stöd till dagspressen

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

räkningar av produktionsbidragen, dels genom förslag om nya stödformer vid etablering av och samverkan mellan dagstidningar samt som utvecklingsbidrag. Sammanlagt föreslås en anslagsökning med 74 milj. kr. från 122 milj. kr. till 196 milj. kr.

Reglerna för produktionsbidrag föreslås ändrade på några punkter. Bl. a. överges andratidningsbegreppet som bidragskriterium och ersätts med hushållstäckningen i utgivningskommunen. Vidare föreslås en ny definition av utgivningsort. Möjligheten att bevilja produktionsbidrag till förstatedningar föreslås kvarstå.

Det till pappersförbrukningen knutna produktionsbidraget höjs från 7 900 kr. till 11 000 kr. per ton. Maximibidragen höjs från 13,5 milj. kr. till 19,5 milj. kr. för flerdagartidningar i storstäderna och från 3 750 000 kr. till 5 250 000 kr. för flerdagartidningar i landsorten. Samtidigt får flerdagartidningar i storstäderna ett generellt påslag på utgående produktionsbidrag med 4 %. Det fasta bidraget till fådagartidningar höjs från nuvarande 300 000 kr. till 425 000 kr. Dessutom föreslås ett fast bidrag om 650 000 kr. till fådagartidningar med riksspridning.

Lägsta bidrag föreslås för flerdagartidningar i storstäderna till 2 milj. kr. och för landsortstidningar till 850 000 kr. En viss avtrappning föreslås genom att minimibeloppet för tidningar som utkommer med fyra nr/vecka sätts till 1,2 milj. kr. resp. 650 000 kr.

De nya bidragsreglerna föreslås tillämpade redan för 1976 års produktionsbidrag, vilka betalas ut till tidningarna i början av budgetåret 1976/77. Utgifterna för produktionsbidragen beräknas öka från 100 till ca 140 milj. kr. nästa budgetår.

Samdistributionsrabatten föreslås i stort sett behållas oförändrad. Vissa förändringar av reglerna föreslås dock i syfte att upprätthålla likaprisprincipen. Anslag begärs för budgetåret 1976/77 med 25 milj. kr.

Reglerna för pressens lånefond skärps i syfte att i högre grad än tidigare stimulera till samverkan. Lånefonden föreslås få ett årligt anslag om 15 milj. kr.

Vissa nya stödformer föreslås. Sålunda bör utvecklingsbidrag kunna utgå till tidningar som inte är berättigade till produktionsbidrag och som råkar i tillfälliga svårigheter. En totalram för dessa bidrag på 6 milj. kr. föreslås.

Vidare bör ett etableringsstöd med huvudsaklig inriktning på att stödja nyetablering av fådagartidningar införas. Samverkansbidrag föreslås för produktionsssamverkan och samverkan i annonsförsäljning samt till utvecklingsprojekt av olika slag som genomförs av branschsammanläggningar. Medelsbehovet för budgetåret 1976/77 beräknas till 5 milj. kr.

Med hänsyn till de ökade arbetsuppgifterna för presstödsnämnden föreslås nämnden få ett eget kansli."

I detta sammanhang hade behandlats
dels de med anledning av propositionen väckta motionerna
1975/76:2254 av fru Anér m. fl. (fp),

1975/76:2299 av herr Boo m. fl. (c), vari hemställt att riksdagen beslutade att i anslutning till behandlingen av proposition 1975/76:131 fastställa övergångsbestämmelser för fastställande av presstöd till s. k. fådagarstidningar av rikskaraktär i enlighet med vad i motionen anförts,

1975/76:2300 av herr Nordin m. fl. (c), vari hemställt att riksdagen med anledning av proposition 1975/76:131 beslutade att till invandrarverket anvisa ett tilläggsanslag om en miljon kronor utöver i budgetpropositionen föreslaget belopp att användas till stöd åt i Sverige utgivna tidningar och tidskrifter på främmande språk,

1975/76:2301 av herr Svanström m. fl. (c) såvitt nu var i fråga,

1975/76:2332 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställt

1. att riksdagen skulle ansluta sig till de riktlinjer för presspolitiken och presstödet som angetts i motionen,

2. att riksdagen beslutade att upphäva skatten på annonser och reklam,

3. att riksdagen skulle avslå förslaget om särskilda bidrag för annons-samverkan,

4. att riksdagen beslutade att höja samdistributionsrabatten till 5 öre per distribuerat exemplar,

5. att riksdagen beslutade att utvecklingsbidrag skulle kunna utgå med högst 900 000 kr. per år för fådagarstidningar och högst 1,8 milj. kr. per år för flerdagarstidningar under högst två år av en fyraårsperiod samt att totalramen för utvecklingsbidrag sattes till 9 milj. kr. per år,

6. att riksdagen beslutade om en minimiupplaga på 5 000 exemplar för att en riksspridd fådagarstidning skulle betraktas som rikstidning och få förhöjt produktionsbidrag,

7. att riksdagen uttalade att tidning som uppfyllde kraven på produktionsbidrag borde få detta, oavsett vilket språk tidningen gavs ut på,

8. att riksdagen begärde att en särskild granskning av presstödet från tryckfrihetssynpunkt genomfördes av tryckfrihetsrättslig expertis,

9. att riksdagen beslutade införa rätt till besvär över presstödsnämndens beslut,

10. att riksdagen skulle ansluta sig till motionens synpunkt på diskrimineringen av delar av veckopressen, samt

11. att riksdagen skulle ansluta sig till motionens synpunkter på stödet till tidskrifterna,

1975/76:2333 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen skulle

1. avslå förslaget om täckningsprincipen som beräkningsgrund för produktionsbidrag,

2. avslå förslaget om uppräknig av produktionsförslaget i vad avsåg höjning från 7 900 kr./ton till 11 000 kr./ton av det fasta bidraget till fådagarstidningar, av det lägsta bidraget till flerdagarstidningar och av

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

maximibidraget till flerdagartidningar i landsorten,

3. besluta höja samdistributionsrabatten från tre till fem öre per distribuerat exemplar,

4. avslå förslaget om bidrag till annonssamverkan,

5. uttala att tidningar på andra språk än svenska borde i fråga om presstödd behandlas på samma sätt som tidningar som utkom på svenska språket,

6. avslå förslaget om särskilt kansli för presstödsnämnden samt anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr. till presstödsnämnden,

7. hos regeringen begära skyndsamt utredning i vad gällde

a. presstödet tryckfrihetsrättsliga aspekter och eventuella grundlagsreglering,

b. frågan om övergång från ett selektivt till ett generellt bidragssystem i enlighet med vad som i motionen anförts,

c. avskaffande av reklamskatten,

8. uttala att reglerna om presstödd borde fastställas i lag och hos regeringen begära förslag till lag om presstödd,

1975/76:2334 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Torwald (c),

1975/76:2335 av herr Karlsson i Malung (s),

1975/76:2336 av herrar Sundman (c) och Korpås (c),

1975/76:2337 av herr Wikström (fp), vari hemställts att riksdagen för det fall den skulle avslå förslag om att avskaffa annons- och reklamskatten beslutade höja det skattefria grundbeloppet för annonskatten från 3 till 5 milj. kr.,

1975/76:2359 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att utvecklingsbidrag till färdagartidning skulle utgå med högst 850 000 kr. per år,

2. att utvecklingsbidrag till flerdagartidning skulle utgå med högst 1 750 000 kr.,

3. att produktionsbidrag till flerdagartidning med utgivning i storstäderna skulle utgå med lägst 2 800 000 kr., samt

4. att hos regeringen begära att regler för annonssamverkan utarbetades,

1975/76:2360 av herr Olof Johansson i Stockholm (c),

1975/76:2361 av herr Olsson i Järvsö (c) och fru Jonäng (c),

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:342 av herr Werner i Malmö (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att det i presstödskungörelsen klart uttalades att dagstidning på annat språk än svenska inte undantogs från möjlighet till produktionsbidrag,

1975/76:902 av herr Lindahl i Hamburgsund m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle anhålla om sådana preciseringar av reglerna för statligt stöd till dagstidningar att produktionsbidrag för tidningar på annat språk än svenska kunde utgå fr. o. m. innevarande år,

1975/76:918 av herr Westberg i Ljusdal (fp) och

1975/76:1985 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att utgivning av tidningar på minoritetsspråk skulle erhålla statligt presstöd.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle med de av utskottet under punkterna b och f föreslagna ändringarna godkänna de i propositionen 1975/76:131 föreslagna ändringarna i grunderna för statligt stöd till dagstidningar

a) såvitt avsåg täckningstal som bidragskriterium för produktionsbidrag m. m. och avslå motionen 1975/76:2333, yrkandena 1 och 2,

b) såvitt avsåg produktionsbidrag till fådagarstidningar med riksspridning och med anledning av motionen 1975/76:2299 ge regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande produktionsbidrag till fådagarstidningar med riksspridning samt avslå motionerna

1975/76:2254,

1975/76:2332, yrkandet 6,

1975/76:2336,

c) såvitt avsåg produktionsbidrag till flerdagarstidningar med utgivning i storstäderna och avslå motionen 1975/76:2359 i denna del,

d) såvitt avsåg utvecklingsbidrag och avslå motionerna

1975/76:2301 i denna del,

1975/76:2332, yrkandet 5,

1975/76:2359 i denna del,

1975/76:2361,

e) såvitt avsåg samdistributionsrabatten och avslå motionerna

1975/76:2332, yrkandet 4,

1975/76:2333, yrkandet 3,

1975/76:2334,

f) såvitt avsåg tidningar på annat språk än svenska och avslå motionerna

1975/76:342,

1975/76:902,

1975/76:1985,

1975/76:2300,

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

- 1975/76:2332, yrkandet 7,
1975/76:2333, yrkandet 5,
samt ge regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande presstödet
till tidningar på annat språk än svenska,
- g) såvitt avsåg samverkansfrågor och avslå motionerna
1975/76:2332, yrkandet 3,
1975/76:2333, yrkandet 4,
1975/76:2359 i denna del,
1975/76:2360,
- h) såvitt avsåg stöd till tidskrifter och avslå motionerna
1975/76:918,
1975/76:2332, yrkandet 11,
- i) såvitt avsåg propositionens förslag i övrigt samt avslå motionen
1975/76:2301 i övriga delar,
2. att riksdagen skulle
- a) såvitt avsåg tryckfrihetsrättslig granskning av presstödet avslå mo-
tionerna
1975/76:2332, yrkandet 8,
1975/76:2333, yrkandet 7 a
- b) såvitt avsåg avskaffande av annonskatten m. m. avslå motionerna
1975/76:2332, yrkandet 2,
1975/76:2333, yrkandet 7 c,
- c) såvitt avsåg höjning av det skattefria grundbeloppet för annonskat-
ten avslå motionen 1975/76:2337,
- d) såvitt avsåg besvär rätt över presstödsnämndens beslut avslå mo-
tionen 1975/76:2332, yrkandet 9,
- e) såvitt avsåg behandlingen av veckopress av olika slag avslå motionen
1975/76:2332, yrkandet 10,
- f) såvitt avsåg utredning rörande nytt bidragssystem avslå motionen
1975/76:2333, yrkandet 7 b,
- g) såvitt avsåg den författningstekniska regleringen av presstödet avslå
motionen 1975/76:2333, yrkandet 8,
- h) såvitt avsåg utredning om annonsbladen avslå motionen
1975/76:2335,
- i) såvitt avsåg de allmänna riktlinjerna för presstödet avslå motionen
1975/76:2332, yrkandet 1,
3. att riksdagen skulle
- a) till Stöd till dagspressen för budgetåret 1976/77 under sjunde hu-
vudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 180 000 000 kr.,
- b) till Presstödsnämnden för budgetåret 1976/77 under sjunde huvud-
titeln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr. samt avslå motionen
1975/76:2333, yrkandet 6,
- c) till Pressens lånefond för budgetåret 1976/77 under fonden för lå-
neunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 2 i bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg de allmänna riktlinjerna för presstödet med bifall till motionen 1975/76:2332, yrkandet 1, skulle ansluta sig till de riktlinjer för presspolitiken och presstödet som angetts i motionen.

2. av herrar Werner i Malmö (m) och Hernelius (m) som ansett att utskottet under 1 a bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg täckningstalet som bidragskriterium m. m. med bifall till motionen 1975/76:2333, yrkandena 1 och 2, och med avslag på propositionen 1975/76:131 i dessa delar skulle avslå förslaget om täckningsprincipen som beräkningsgrund för produktionsbidrag samt avslå förslaget om uppräknig av produktionsbidraget i vad avsåg höjning från 7 900 kr./ton till 11 000 kr./ton, av det fasta bidraget till fådagarstidningar, av det lägsta bidraget till flerdagarstidningar och av maximibidraget till flerdagarstidningar i landsorten,

3. av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet under 1 c bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg produktionsbidrag till flerdagarstidningar med utgivning i storstäderna med bifall till motionen 1975/76:2359 i denna del skulle besluta att produktionsbidrag till flerdagarstidningar med utgivning i storstäderna skulle utgå med lägst 2 800 000 kr. samt avslå propositionen 1975/76:131 i denna del,

4. av herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 1 d bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg utvecklingsbidrag med bifall till motionen 1975/76:2332, yrkandet 5, skulle uttala att utvecklingsbidrag borde kunna utgå med högst 900 000 kr. per år för fådagarstidningar och högst 1,8 milj. kr. per år för flerdagarstidningar under högst två år av en fyra-årsperiod samt att totalramen för utvecklingsbidrag sattes till 9 milj. kr. per år och avslå propositionen 1975/76:131 i denna del samt motionerna 1975/76:2301 i denna del, 1975/76:2359 i denna del och 1975/76:2361,

5. av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet under 1 d bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg utvecklingsbidrag med bifall till motionen 1975/76:2359 i denna del skulle uttala att utvecklingsbidrag till fådagarstidningar borde utgå med högst 850 000 kr. per år samt att utvecklingsbidrag till flerdagarstidningar borde utgå med högst 1 750 000 kr. och avslå propositionen 1975/76:131 i denna del samt motionerna 1975/76:2301 i denna del, 1975/76:2332, yrkandet 5, och 1975/76:2361,

6. av herrar Werner i Malmö (m), Hernelius (m) och Jonsson i Alingsås

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Stöd till dagspres-
sen*

(fp) som ansett att utskottet under 1 e bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg samdistributionsrabatten med bifall till motionerna 1975/76:2332, yrkandet 4, och 1975/76:2333, yrkandet 3, hos regeringen skulle begära att samdistributionsrabatten höjdes från tre till fem öre per distribuerat exemplar samt avslå propositionen 1975/76:131 i denna del och motionen 1975/76:2334,

7. av herrar Werner i Malmö (m), Hernelius (m) och Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 1 f bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg tidningar på annat språk än svenska med bifall till motionerna 1975/76:342, 1975/76:902, 1975/76:1985, 1975/76:2332, yrkandet 7, 1975/76:2333, yrkandet 5, och med avslag på motionen 1975/76:2300 och propositionen 1975/76:131 i denna del uttalade att tidningar på andra språk än svenska borde i fråga om presstödet behandlas på samma sätt som tidningar som utkom på svenska språket,

8. av herrar Boo, Fiskesjö, Jonnergård och Nordin (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 f bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg tidningar på annat språk än svenska med bifall till motionen 1975/76:2300 till åtgärder för invandrare för budgetåret 1976/77 under trettonde huvudtiteln utöver tidigare anvisade medel skulle anvisa 1 000 000 kr. att utnyttjas till stöd åt tidningar och tidskrifter samt med avslag på motionerna 1975/76:342, 1975/76:902, 1975/76:1985, 1975/76:2332, yrkandet 7, och 1975/76:2333, yrkandet 5, ge regeringen till känna vad reservanternas anförda beträffande presstödet till tidningar på annat språk än svenska,

9. av herrar Werner i Malmö (m), Hernelius (m) och Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 1 g bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg samverkansfrågor med bifall till motionerna 1975/76:2332, yrkandet 3, och 1975/76:2333, yrkandet 4, skulle avslå förslaget om bidrag till annonssamverkan och avslå propositionen 1975/76:131 i denna del samt motionerna 1975/76:2359 i denna del och 1975/76:2360,

10. av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet under 1 g bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg samverkansfrågan med bifall till motionen 1975/76:2359 i denna del hos regeringen skulle begära att regler för annonssamverkan utarbetades i enlighet med vad som anförts i motionen samt avslå propositionen 1975/76:131 i denna del och motionerna 1975/76:2332, yrkandet 3, 1975/76:2333, yrkandet 4, samt 1975/76:2360,

11. av herrar Werner i Malmö (m), Hernelius (m) och Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 2 a bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg tryckfrihetsrättslig granskning av presstödet

med bifall till motionerna 1975/76:2332, yrkandet 8, samt 1975/76:2333, yrkandet 7 a, hos regeringen skulle begära att en särskild granskning av presstödet ur tryckfrihetssynpunkt genomfördes av tryckfrihetsrättslig expertis,

12. av herrar Werner i Malmö (m) och Hernelius (m) som ansett att utskottet under 2 b bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg avskaffande av annonsskatten m. m. med bifall till motionen 1975/76:2333, yrkandet 7 c, hos regeringen skulle begära skyndsam utredning i vad gällde avskaffande av reklamskatten samt avslå motionen 1975/76:2332, yrkandet 2,

13. av herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 2 b bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg avskaffande av annonsskatten m. m. med bifall till motionen 1975/76:2332, yrkandet 2, skulle anta det av reservanten framlagda förslaget till lag om upphävande av lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam och avslå motionen 1975/76:2333, yrkandet 7 c,

14. av herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 2 c bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg höjning av det skattefria grundbeloppet för annonsskatten under förutsättning av avslag på reservationen nr 13 med bifall till motionen 1975/76:2337 skulle anta det av reservanten framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam.

15. av herrar Werner i Malmö (m), Hernelius (m) och Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 2 d bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg besvärsmått över presstödsnämndens beslut med bifall till motionen 1975/76:2332, yrkandet 9, uttalade att rätt till besvär över presstödsnämndens beslut borde införas,

16. av herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 2 e bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg behandlingen av veckopress av olika slag med bifall till motionen 1975/76:2332, yrkandet 10, gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om diskrimineringen av delar av veckopressen,

17. av herrar Werner i Malmö (m) och Hernelius (m) som ansett att utskottet under 2 f bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg utredning rörande nytt bidragssystem med bifall till motionen 1975/76:2333, yrkandet 7 b, hos regeringen begärde skyndsam utredning i vad gällde frågan om övergång från ett selektivt till ett generellt bidragssystem i enlighet med vad som i motionen anförts.

Onsdagen den
21 april 1976

Stöd till dagspres-
sen

18. av herrar Werner i Malmö (m), Hernelius (m) och Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 2 g bort hemställa

att riksdagen såvitt avsåg den författningstekniska regleringen av presstödet med bifall till motionen 1975/76:2333, yrkandet 8, skulle uttala att reglerna om presstöd borde fastställas i lag och hos regeringen begära förslag till lag om presstöd,

19. av herrar Werner i Malmö (m) och Hernelius (m) som ansett att utskottet under 3 b bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2333, yrkandet 6. till Presstödsnämnden för budgetåret 1976/77 under sjunde huvudtiteln skulle anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr. samt avslå propositionen 1975/76:131 i denna del.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Jag avser att främst syssla med ett delproblem i dagens presstödsdebatt, men jag vill inledningsvis beröra bakgrunden till presstödet som sådant – den bakgrund som heter tidningsdöd.

År 1940 hade vi 236 dagstidningar i vårt land. Nu finns 146 kvar. Så sent som 1945 var antalet orter med två eller flera dagstidningar 51 stycken; nu är det 21. Tidningsdöden har gått hårt fram. Det innebär till att börja med att läsarnas valmöjligheter har minskat. Det innebär också att mången chefredaktör har fått uppleva sanningen i ordspråket: Ingen är så dålig som när han gifter sig och ingen så bra som när han dör. Konkurrenternas snyftande dödsrunor har varit till föga tröst för den nedlagda tidningen.

Tillåt mig att i detta prosaiska sammanhang få citera Erik Lindorms dikt För sent:

Allt som är vänligt ment kommer för sent
Målas med guld på kransars band
Lägges som blomma i kallnad hand
Men huggen och stygnen under de gråa vardagsdygnen
De träffa djupt i det levande hull
Som nu skall bli mull.

Aldrig så många vackra ord om hur betydelsefullt det är för vår demokrati med en mångstämmig presskör förmår inte väcka till liv de stämmor som tystnat. Det gäller för dem alla, de må ha hetat Sollefteå-Bladet, Södra Skåne, Borås Nyheter eller Ny Tid.

Presstödet har hejdat denna tidningsdöd. Presstödet behövs – och det har kommit för att stanna. Det är därför närmast beklämmande att det ännu i nådens år 1976 finns tunga remissinstanser som hävdar att tidningsutbudet i vårt land är rikligt, och inte bara det – man säger också att tidningsföretag knappast kan göra anspråk på att lämnas utanför den strukturomvandling som kännetecknar näringslivet i övrigt.

Herr talman! Måste vi betrakta den s. k. strukturomvandlingen som en naturlag? Visst är det sant att djungelns lag länge varit rådande i

näringslivet, men är det inte dags att stoppa koncentrationstendenserna? Vem är mera lämpad att skapa en opinion mot monopolutvecklingen än just en mångfasetterad tidningspress?

Regeringens proposition om nya regler för presstödet är i sina huvuddrag bra. Man kan visserligen sätta flera frågetecken i kanten, men jag skall inte gå in på det, eftersom herr Jonnergård kommer att gå upp i debatten senare och behandla det avsnittet.

Jag skall dock ta upp en allvarlig brist i propositionen. Regeringen framlägger inget förslag till lösning beträffande de i Sverige utkommande tidningarna på främmande språk. Regeringen avfärdar detta problem genom att hänvisa till det projektbidrag som utgår via invandrarverket. Man bör då besinna att detta bidrag är synnerligen blygsamt.

Som bekant beslöt riksdagen i fjol, bl. a. på grund av ett initiativ från centern, att inrätta ett särskilt projektstöd till i Sverige utkommande tidningar på främmande språk. En summa på totalt 400 000 kr. anslogs för ändamålet, och stödet har formen av en försöksverksamhet.

Bakgrunden till riksdagsbeslutet var framför allt den att presstödsnämnden liksom senare också pressutredningen inte fann det möjligt att tillämpa presstödsungörelsen på icke svenskspråkiga tidningar. Det fanns också en annan bakgrund, den att riksdagen i fjol antog nya riktlinjer för vår invandrapolitik, med en stark ambition att olika invandrargrupper skulle kunna bevara sitt ursprungsspråk och sin kultur.

Invandrarverkets handläggning av denna speciella form av presstöd har under den korta tid som gått givit värdefulla erfarenheter. Jag vill helt kort beröra dessa erfarenheter.

Antalet aktuella tidningar och tidskrifter har visat sig vara betydligt större än vad man först trodde. 1974 och 1975 talade man i stort sett bara om tre à fyra tidningar. Invandrarverket har emellertid fram till i januari i år fått emotta ansökningar från ett trettiootal tidningsorgan. Ett tjugotal har fått bidrag. Anslagsframställningarna har uppgått till över 2 milj. kr.

Då invandrarverket, som jag sagt, endast förfogade över 400 000 kr., har stora prutningar måst göras. De har framför allt drabbat tidningar med hög periodicitet. Man behöver inte vara tidningsekonom av facket för att inse hur svår situationen då måste bli för tidningar av typen Finn Sanomat, med hög ambitionsgrad beträffande redaktionellt innehåll och typografisk utformning.

Man bör också hålla i minnet att i Sverige utgivna tidningar på främmande språk blir dyrare i framställning än jämförbara svenskspråkiga tidningar. En stor del av textmaterialet levereras nu på svenska, exempelvis radio- och TV-programmen, pressreleaser, officiella meddelanden liksom aktuellt TT-material. Allt sådant material måste översättas. Det kostar både tid och pengar.

Är språkgruppen liten blir även annonsintäkterna mindre.

För invandrarverket uppstår också svårigheter med gränsdragningen mellan tidningar och tidskrifter.

Under sådana förhållanden står det helt klart att det nu är hög tid att med ledning av gjorda erfarenheter finna en mera långsiktig lösning för stödet till icke svenskspråkiga tidningar. Det är därför positivt att det vid utskottsbehandlingen har kunnat skapas en bred majoritet inom utskottet för en hemställan till regeringen om en översyn och förslag till nya regler.

I reservationen 8 har centerpartiet fäst uppmärksamheten på hur angeläget det är att tillgodose det akuta behovet av presstödet fram till dess att nya regler kan tillämpas och ytterligare medel blir anslagna. Flera av de aktuella tidningsorganen befinner sig i en svår ekonomisk situation. Utan fasta regler kan de inte planera sin framtid. Men de måste få en chans att överleva. Inte minst ett år som detta när många invandrare för första gången har rösträtt i kommunalvalen.

En nyanserad och allsidig valdebatt även bland andra språkgrupper än de svenska borde vara en självklar ingrediens i vårt samhälle.

Mot bakgrund av att produktionsbidragen för tidningar på svenska språket nu skall öka med 43 milj. kr., varvid exempelvis Svenska Dagbladet ensamt får ytterligare 6 milj. kr., framstår njuggheten mot tidningar på främmande språk som nära nog stötande.

Det ytterligare bidrag på 1 milj. kr. som vi reseranter föreslår är en ringa gård i detta sammanhang. Utan det är risken stor att pennorna får vässas för att skriva dödsrunor över ännu fler tystade stämmor i vår presskör.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 8 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! En fri och oberoende press är ett av demokratins säkraste kännetecken. I de länder runt om i vår värld där man snöpt friheten och självbestämmanderätten har man alltid börjat med att tysta pressen genom censur.

Men i en demokrati räcker det inte med en fri press. Den måste också vara mångsidig. Ett levande folkstyre främjas av en rik tidningsflora som för en öppen debatt från skilda utgångspunkter. En av pressens viktiga uppgifter är också att ständigt granska hur regering, riksdag och myndigheter utövar sin makt. För detta krävs en väsentlig självständighet, även gentemot staten.

Tidningarnas tilltagande ekonomiska svårigheter har som bekant medfört tidningsnedläggningar på flera håll i Sverige, och utan att bli lyrisk som herr Nordin måste man beklaga den företeelsen just utifrån demokratins synpunkt. Vi är därför överens om att staten på något sätt måste ekonomiskt stödja pressen och det har också glädjande nog visat sig att ett presstödet i åtskilliga fall förhindrat pressdöd. Men då måste stödet också ges på ett sätt som inte rubbar pressens oberoende och självständighet och inte snedvrider konkurrensen tidningarna emellan.

Det är som bekant stora pengar det gäller – närmare 200 milj. kr.

som årets proposition 131 föreslår till presstöd på skilda sätt för nästa budgetår. Jag känner mig inte helt säker på att den utgiften är särskilt populär bland folk i dagens trängda ekonomiska läge, då så mycket annat och angeläget pockar på statsstöd. Respekten för tidningen och den samhällsinformation den förmedlar är förvisso inte alltför stor – att en sak har stått i tidningen är som bekant inte något sanningskriterium – och det som presteras av redaktörer och politiska skribenter, under valtider t. ex., vittnar inte alltid om saklighet och sanningslidelse. Alla har väl någon erfarenhet av pressens hutlöshet i sådana sammanhang; något som väsentligt bidrar till att kasta löje över politiken.

Men också med tanke på denna pressens bristfullhet är det viktigt att många pressröster bevaras och att inläggen kan besvaras och debatten därmed saneras.

Vi har i vår partimotion angett tre riktpunkter för konstruktionen av ett statligt presstöd. För det första får det inte verka partipolitiskt diskriminerande, för det andra får det inte snedvrیدا konkurrensen mellan tidningarna, och därför måste det för det tredje i största möjliga utsträckning vara fråga om generella insatser.

Det hittillsvarande stödet har inte uppfyllt dessa villkor, och det förslag som vi i dag skall ta ställning till är i dessa avseenden inte något steg framåt. Den nya hushållstäckningsprincipen låser systemet än mera vid selektiva stödformer, och sådana ger alltid spelrum för godtycke. Det är inte nödvändigt att så blir fallet men det finns möjligheter för ett sådant. I förslaget finns få automatiskt verkande regler men ständigt oklara undantag som lämnar rum för skiftande bedömningar.

Detta framgår med all önskvärd tydlighet eller skall vi säga otydlighet av s. 12–13 i utskottets betänkande. När utskottet väl har redogjort för principerna om 40 resp. 50 % hushållstäckning för fullt bidrag anföres att presstödsnämnden även skall ha möjlighet att *inte* bevilja bidrag till tidningar som i och för sig uppfyller villkoren för bidrag. Man skall här väga in vederbörande tidnings del av annonsmarknaden. Vidare sägs i nästan samma andetag att presstödsnämnden i andra fall *skall* ha möjlighet att ge produktionsbidrag till tidningar som inte uppfyller kraven, dvs. högtäckningstidningar. Man kommer inte ifrån att det är flytande gränser som ger möjlighet att, om man så önskar, styra stödet till tidningar som företräder vissa meningsriktningar. Så har tvivelsutan också skett hittills. Stödet till Svenska Dagbladet, som nämndes nyss, är undantaget som bekräftar regeln, eller man skulle kunna säga att det är ett klen t *alibi* för systemets objektiva otadlighet.

Ett flagrant exempel på det godtycke som ett utrerat selektivt stöd-system kan föra med sig är förstås behandlingen av tidningar som utges på annat språk än svenska. Här har utskotts majoriteten år efter år krånglat och gett prov på en häpnadsväckande diskriminering som inte på något sätt i någon punkt har stöd i tidigare presstödskungörelser eller i de nu föreslagna presstödsbestämmelserna.

I fjol hette det att Eesti Päevaleht, Finn Sanomat m. fl. inte har and-

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Stöd till dagspres-
sen*

ratidningens konkurrenssituation och att stödet därför inte är ändamålsenligt. Man förnekade mycket bestämt att det var på grund av det främmande språket som dessa tidningar förvägrades bidrag från det allmänna presstödet. Det var ju ett huvudlöst resonemang. Den estniska tidningen vänder sig till en tvåspråkig läsekrets, och det innebär att tidningen har en värre konkurrenssituation än vad svenska tidningar kan uppleva.

I år försöker man krångla på ett annat sätt och talar om att t. ex. den estniska tidningen arbetar inom en speciell språkgrupp, att den rör sig inom en delmarknad och att det vore oriktigt att applicera det allmänna presstödet på en sådan tidning, för då skulle den få resurser som hämmade tillväxten av andra tidningar och därmed skulle presstödet komma i konflikt med sin egen målsättning. Det finns inte ett ord i presstödsbestämmelserna att förankra ett sådant resonemang i. 6 § anger klart och tydligt att de här tidningarna är berättigade till stöd. Det finns ju också svenska tidningar som vänder sig till en speciell grupp – svenska tidningar med speciell politisk eller religiös förankring som alltså opererar inom en motsvarande delmarknad men som för den skull inte diskrimineras.

Jag anser nog liksom Eesti Päevalehts förlagsaktiebolags styrelse att vill man fortsätta på den här vägen skall det klart uttalas i presstödsbestämmelserna att dessa icke gäller för tidningar som utkommer på främmande språk. Det ser inte trevligt ut, men sanningen är sådan.

Nu hänvisar man tidningarna till invandrarverket. Herr Nordin har talat ingående om det och framlagt centerns förslag, som naturligtvis är ett steg framåt. Det ger dessa tidningar större resurser, men jag tycker ändå att det är en halvmesyra.

Invandrarverket har som bekant uppvaktat konstitutionsutskottet med en skrivelse, innehållande en stark argumentering för att de nämnda tidningarna bör få del av det allmänna presstödet. Man var enhällig i sitt ståndpunktstagande därvidlag. Jag hoppas att utskottsmajoritetens talesman kommenterar skrivelsen, för det skedde inte det minsta i utskottet. Det var med nöd och näppe som skrivelsen blev omnämnd i reciten. Men den starka argumenteringen har inte alls kommit till synes där.

Läser man utskottets skrivning på den här punkten, får man ett intryck av litet dåligt samvete och i viss mån en böjelse att förvilla begreppen. Där sägs att "detta stöd" – dvs. stödet via invandrarverket – "måste utformas så att det så långt möjligt får samma effekter som det allmänna presstödet – – –. Rent principiellt bör det stöd som ges till dessa tidningar inrymmas i det allmänna presstödet." Vad är det? skulle man vilja fråga med fader Luther. Här har man å ena sidan sagt att det vore oriktigt att laborera med de principer som ligger bakom det allmänna presstödet – det skulle backa upp en tidning och motverka presstödet principer. Nu säger man å andra sidan att det stöd som skall administreras över invandrarverket skall ha just de effekter som det allmänna presstödet avser. Det är en *contradictio in adjecto*, för att nu tala med de lärde

på latin.

Nåväl, man vill tydligen att tidningarna principiellt skall inrymmas i det allmänna presstödet men inte praktiskt och reellt.

Jag tycker som sagt att centerns förslag, även om det innebär ett steg framåt, är en halvmesyr. Om nu anslaget skall uppräknas med 1 milj. kr. och betraktas som ett presstöd i allmänna presstödet's anda därför att dessa tidningar fyller en väsentlig uppgift i samhällsinformationen, synnerligen under höstens val, varför då inte följa invandrarverkets rekommendation och inrymma de aktuella tidningarna i det allmänna presstödet? Där finns ju 180 milj. kr. att laborera med. Då kommer man också ifrån den egendomligheten att fatta två olikartade beslut här i kam-maren i samma fråga under loppet av en månad.

Herr talman! Det föreligger redan en rad exempel på vart en nästan genomgående selektiv bidragsmodell leder. För den skull yrkar vi avslag på propositionen i denna del och begär en ny utredning i avsikt att få fram mera generella åtgärder, dvs. åtgärder som inte kan bli föremål för godtycke och som inte blir ödeläggande för vissa tidningar i framtiden. Det måste bli så med den starka kostnadsökning som vi har. Man räknar ju med att tidningarna ökar sina kostnader med 20 % per år. Det måste vara allt fler s. k. högtäckningstidningar som kommer att glida in i be-hovssituationen. Därför är de generella insatserna motiverade även med tanke på detta.

Till sådana åtgärder räknar vi också naturligtvis samdistributionsra-batterna, som vi vill ha uppräknade från 3 till 5 öre per exemplar. Har man haft 3 öre sedan 1971, så torde det vara på tiden att man höjer siffran. Det är ju inte bara för att locka tidningarna till samdistribution, det är också ett utmärkt sätt att ge ett generellt bidrag för en verksamhet som alla tidningarna har avsevärda kostnader för.

Förslaget om bidrag till annonsamverkan är däremot förrädisk. Det är som någon sagt både en morot och en käpp. denna samverkan skall ju ske på frivillighetens väg, säger man. Ja visst, men det finns något som heter frivilligt tvång. I vissa lägen – t. ex. i ett pressat ekonomiskt läge – har man inget val. En tidnings allmänna standard präglas också av tidningens annonser – det är ovedersägligen så. Porrfloran i vissa kvällstidningar är ganska kongenial med det lösliga innehållet i övrigt.

Vi yrkar alltså avslag på bidragen till annonsamverkan och finner det riktigare att ta bort skatten på annonser och reklam – det vore en bra generell biståndsåtgärd. Att på en gång laborera med både bidrag och skatt för samma objekt – alltså i detta fall annonserna – innebär en motsägelse. Den ekvationen måste kunna hyfsas.

Vi finner det också oegentligt att det inte föreligger någon besvärsmätt i fråga om presstödsnämndens beslut. Det är alltid olustigt med makt-fullkomlighet, i synnerhet som det ofta råder delade meningar inom nämnden. Och eftersom vi vill behålla det nuvarande stödsystemet tills en ny utredning har gjort sitt, så finns det enligt vår mening ingen an-ledning att inrätta ett kansli för presstödsnämndens verksamhet, som

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

departementschefen föreslår i propositionen, när han förordar bidrag med en halv miljon för detta ändamål. Presstödsadministrationen har ju gått bra hittills.

Herr talman! Vi hoppas att det sista ordet inte är sagt och den sista debatten inte hållen i det här ärendet utan att vi i framtiden får ett presstöd av den typ som vi förordar och som stöds av remissinstanser som känner frågorna inifrån. Vi vill komma ifrån allt godtycke, också det som tvivelsutan ligger däri att presstödsbestämmelserna inte är grundade i lag utan bara i regeringens kungörelse om bestämmelserna. De tryckfrihetsrättsliga betänkligheter som vi fortfarande hyser skulle därmed också kunna komma ur världen. Men den frågan skall herr Hernelius från vårt håll ta upp senare i debatten.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn återfinns.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! "Personligen har jag inte någon nytta av tryckfriheten. Den gläder bara en grupp journalister."

Det här uttalandet kommer inte från Spiro Agnew eller George Wallace. Det gjordes för en dryg månad sedan i Sandviken av en av LO:s ledande män, Harry Fjällström.

Är då det här uttalandet av Harry Fjällström bara en enstaka förlöpfung? Nej, så enkelt är det inte. Hans yttrande faller bara alltför väl in i en tendens där allt fler ledande socialdemokrater vill styra pressen.

"Jag anser i grund och botten att organisationsägda tidningar är att föredra", sade utbildningsministern i en DN-intervju i fjol. Sedan dess har LO-tidningen kommenterat beslutet att Aftonbladet skall tryckas på egna pressar och i en ledare skrivit: "Ägarna" – dvs. LO – "har därmed visat att de är beredda att ställa upp för Aftonbladet. Kan man nu också räkna med att Aftonbladet är berett att ställa upp för ägarna?" Och LO-tidningen fortsätter: "Det här är inte avsett att vara en retorisk fråga. Den svenska fackföreningsrörelsen, som nu tar ett stort ansvar för Aftonbladets framtid, har all rätt att kräva ett svar."

Här talar alltså landets största organisation. Dess avtalssekreterare tycker sig inte ha någon nytta av pressfriheten. I sin tidning kräver man att Aftonbladet skall ändras efter ägarnas direktiv. Och utbildningsministern tycker att organisationsägda tidningar är bäst.

Men det är inte slut med detta. "Massmedia måste bli föremål för demokratisk kontroll", sade utbildningsministern i ett av sina första tal sedan han blivit statsråd. Samma tanke har fått organisatorisk form av den främste socialdemokratiska pressideologen, Stig Hadenius, som föreslagit att kommunfullmäktige skall utse representanter i tidningarnas styrelser.

Harry Schein – en annan ledande socialdemokratisk medicideolog – sade häromåret i en dialog med Olof Lagercrantz: "Man måste se till att kontrollen över åsikterna i massmedia blir lagligt reglerad."

Riksdagsdebatten om utformningen av det statliga presstödet kan naturligtvis inte frigöras från de inlägg i massmediedebatten som jag nu citerat. Liberaler har alltid hävdad att tidningarna skall fylla en roll som självständiga övervakare av samhällets olika maktcentra. Som en tredje statsmakt skall de kunna gräva fram obehagliga fakta, kunna kritisera utan att vara bundna till viktiga intressegrupper. Men den uppfattningen, som ofta har delats av socialdemokrater, börjar undan för undan luckras upp och visar sig stundom vara helt övergiven. Tyvärr är det ofta de för mediefrågor ansvariga inom socialdemokratin som gör de grövsta tabbarna. Därför är det viktigt och nödvändigt att avslöja ihålligheten i deras argumentation och påtala deras benägenhet att styra pressen efter nya modeller och principer.

Herr talman! De flesta människor i Sverige tillbringar flera timmar per dag med att läsa tidningar, lyssna på radio eller titta på TV. Massmedierna har ett stort ansvar som förmedlare av kunskap, opinioner, kultur, känsloupplevelser och underhållning. Medborgarna har rätt till mångsidig och korrekt information. Det är massmediernas ansvar att garantera den rätten.

I massmediedebatten – framför allt den som förs av politiker – finns en påtaglig tendens att betrakta pressens roll alltför snävt. Den ses ofta ur ensidigt partipolitisk synvinkel. Dagstidningarnas uppgift som nyhets- och annonsorgan, som förmedlare av kultur, förströelse, familjenytt och sportmaterial finns inte alls med i bedömningen, inte heller deras viktiga roll som uttryck för lokala och regionala opinioner. Den försnävningen kom att präglade pressutredningen liksom regeringens proposition och utskottets betänkande om presstödet.

Massmedierna har en rad väsentliga funktioner. Om inte massmedierna gav gemensamhetsupplevelser skulle livet bli fattigare. Om inte massmedierna gav en riktig och mångsidig information skulle den demokratiska processen försvåras. Men tryckfriheten får inte göras beroende av hur massmedierna utövar sina samhällsfunktioner. Yttrandefriheten får inte inskränkas på grundval av statliga bedömningar av hur väl massmedierna fyller sina samhällsuppgifter.

Enligt liberal uppfattning har pressen i en demokrati en unik uppgift: att övervaka överheten. Den viktigaste uppgiften för ett liberalt parti är här att skydda tidningarna mot överhetssamhällets försök att kontrollera medierna. Staten skall garantera tidningarnas frihet och mångfald, inte styra dem.

Genom att så långt som möjligt stå fria från etablerade intressen, genom att självständigt och kritiskt förmedla nyheter ger tidningarna medborgarna möjligheter att själva ta ställning. Att kritiskt granska överheten handlar inte bara om ledarsidor och opinionsbildande avdelningar. Genom pressens mångfald kan olika nyhetsvärderingar och skilda verklighetsbeskrivningar komma fram.

Hade vi bara en enda tidning skulle nyhetsförmedlingen bli ensidig. När flera människor väljer och vrakar bland nyheterna är det mindre

risk för att etablerade åsikter om vad som är väsentligt styr vad medborgarna får veta. Olika åsiktsriktningar måste alltid få möjlighet att framträda. Därför är det viktigt att tidningarna står öppna för debatt, men också att det finns möjligheter för grupper, organisationer och privatpersoner att skapa sig egna språkrör. En statlig etableringskontroll för tidningar strider mot yttrandefriheten.

Det finns tendenser till ökad slutenhet i Sverige. För medborgarna blir samhället alltmer ogenomskinligt och svåröverskådligt. De allt större enheterna leder till mer komplicerade beslutsprocesser som medborgarna – formell öppenhet till trots – har svårt att få insyn i. De stora organisationerna blir allt större och allt starkare. Företag slås ihop och de stora bolagen dominerar allt mer. Med statliga representanter i företagets styrelser finns det risk för att allt fler beslut fattas i slutna rum och utan insyn.

I en sådan situation är det speciellt viktigt att tidningarna står fria att få fram också obekväma information. De skall inte vara redskap för mäktiga intressen. Självständiga tidningar är nödvändiga för demokratins vitalitet.

Regler för tidningarnas verksamhet måste utformas så att de garanterar friheten även i tider av yttre tryck. Också under kris- och krigstid måste tidningarna vara oberoende. Det är då friheten sätts på prov. Det är då den är allra mest nödvändig.

I socialdemokratisk argumentering talas det ofta om vilka intressen olika uppfattningar representerar – i stället för om vilken saklig tyngd som ligger i argumenten. Om de meningar som förs fram i debatten endast skulle bedömas efter det antal personer som står bakom dem skulle samhällsdebatten förtvina. Ett argument har sitt värde, oavsett hur många som för fram det. De politiska besluten skall vara representativa, inte åsikterna i debatten. Just genom att små grupper, udda ståndpunkter, nya skäl kan göra sig hörda utvecklas det fria samhället.

Den som ser tidningar som megafoner för partier och grupper – inte som självständiga opinionsbildare – hamnar lätt i uppfattningen att en press som är oberoende av partier och statsmakt skulle vara mindre väsentlig i en demokrati.

Den socialdemokratiska massmediesynen står här i skarp kontrast till den liberala. För liberalen ligger det ett värde i att pressen står fri även gentemot den demokratiskt valda makten. All makt kan missbrukas, alla makthavare kan bli pampar. Därför måste överhetens övervakare stå fria från olika maktecentra.

Massmediernas frihet hotas också av konservativa förslag om lag mot s. k. ekonomiskt förtal. En sådan lag skulle beskära möjligheterna till kritisk information om varor och tjänster.

I 42 av Sveriges 70 tidningsområden finns bara en enda tidning. Tidningsdöden har härjat under efterkrigstiden och endast ett omfattande system av statliga subventioner har gjort det möjligt för en rad tidningar att fortsätta utkomma.

Medborgarna har rätt till allsidig information. De har rätt till en mångfald i tidningsutbudet som gör det möjligt att välja den tidning som passar dem bäst. För ett vitalt samhälle är det nödvändigt att den verklighetsbild som ges i massmedia inte blir förenklad eller ensidig.

Därför är det viktigt att det finns många olika tidningar, med olika ägarformer och olika inriktning. Tidningarna måste ha så goda ekonomiska resurser att de kan bedriva en kvalitativ journalistik. Inte minst utlandsbevakning och uppsökande reportage kräver stora ekonomiska insatser.

Pressdöden innebär dock inte nödvändigtvis att läsaren har fått mindre valfrihet. Att bo i en kommun där endast *en* dagstidning utges innebär numera inte att läsaren är helt hänvisad till denna. I brevlådan får man samtidigt – om man så vill – tidningar från grannstaden eller från något annat håll i landet. I kioskerna säljs också tidningar från närbelägna orter. Storstädernas tidningar når ut till hela landet.

I jämförelse med perioden före andra världskriget har den enskilde läsaren i dag långt större möjligheter att välja mellan olika informationskällor: bättre distribution av tidningar och tidskrifter, två TV-kanaler och tre radiokanaler har inneburit kraftigt ökad valfrihet. Till detta kommer att tidningarna mer aktivt än tidigare öppnar sig för olika opinioner och låter skilda åsikter få framträda i spalterna. Också detta gör det motiverat att hävda att tidningsläsaren i dag har större möjligheter till allsidig information än för några decennier sedan.

Ändå är det självfallet olyckligt att den rent lokala informationen begränsas genom massmediekoncentrationen. Massmedierna innebär också makt över information och all makt bör vara spridd. Därför behövs ett generöst stöd till dagspressen. Så långt möjligt bör stödet bygga på automatiskt verkande regler för att förhindra maktmissbruk. Möjligheterna att grundlagsfästa principerna för presstödet bör prövas. En politisk majoritet skall inte kunna använda presstödet som påtryckningsmedel mot pressen. Vid en sådan prövning bör också ingå att se om reglerna för presstödet bör beslutas i form av lag snarare än genom förordning.

En stor del av debatten kring pressen har koncentrerats kring ägandet av tidningar. Skall tidningar få vara privatägda? Skall de kunna säljas som andra företag?

All maktkoncentration är av ondo. Stora sammanslagningar är lika litet önskvärda inom massmedier som inom annan företagsamhet. Liksom inom näringslivet i övrigt bör fusioner kontrolleras och karteller övervakas. Samma ekonomiska intressen bör inte ha dominerande ställning i olika medier.

Från liberala utgångspunkter är det viktigaste att pressen står så fri som möjligt från all sorts överhet: stat, kommuner, företag och andra ekonomiska intressen.

Det är värdefullt att det finns tidningar som är språkrör för organisationer, och ingen får självfallet hindra organisationer att starta eller äga tidningar. Men om *en* ägandeform blir dominerande hotas mång-

falden. Därför bör statens uppgift inte vara att förespråka någon speciell ägandeform utan att skydda mångfalden.

Ingen ägartyp ger i och för sig säkra garantier för en tidnings självständighet. Därför behövs tidningar med olika slags ägare: organisationer, stiftelser, enskilda.

Folkpartiets grundlinje i fråga om presstödet är klar och entydig: hjälp tidningar som behöver stöd, försämra inte för tidningar som klarar sig. Vi är därför *för* ett vettigt utformat presstöd, *mot* annons- och reklamskatten som gröper ur ekonomin för pressen och gör den mer beroende av subventioner.

Regeringen och pressutredningens majoritet hävdar att det inte finns några problem för pressen som bransch. Svårigheterna gäller enligt deras uppfattning enbart de tidningar som befinner sig i underläge i en konkurrenssituation. Vi kan inte dela den bedömningen. Enbart under åren 1975 och 1976 beräknas avtalsenliga lönehöjningar och prishöjningar på bl. a. tidningspapper medföra kostnadsökningar för tidningsföretagen på minst 20 % per år. Som regeringen själv konstaterar i propositionen är möjligheterna för tidningarna att möta dessa ökningar genom kostnadsbesparande åtgärder ganska små, åtminstone på kort sikt.

Nedläggning är inte det enda hotet mot pressens möjligheter att fullgöra sina uppgifter. Det är också allvarligt om en mängd förstaidningar får sin ekonomi så pressad att de tvingas begränsa sina redaktionella ambitioner. Detta går ut över material som är viktigt för information och debatt.

Statsmakterna bör skapa ett klimat som är gynnsamt för det tryckta ordet. Annonsskatten bör avskaffas. Det är absurt att som i propositionen räkna in annonsskatten bland de indirekta stödåtgärderna för dagspressen, bara därför att den är något lägre än reklamskatten i övrigt. Annonsskatten gröper ur tidningarnas ekonomi. Det är särskilt allvarligt när kostnaderna i övrigt stiger snabbt.

Det generella stödet till pressen bör utvidgas. I första hand bör därvid den s. k. samdistributionsrabatten höjas. Kostnaderna för tidningsdistributionen har kraftigt stigit under de senaste åren, varför en höjning från 3 till 5 öre per distribuerat exemplar bör ske.

Ett selektivt presstöd är vid sidan av det generella tidningsstödet nödvändigt för att garantera pressens mångfald. Ambitiösa rikstidningar med bl. a. egen utlandsbevakning är t. ex. ytterst väsentliga. Vi delar därför regeringens uppfattning att särskilt bidraget till storstadstidningar men också till andra tidningar i svårigheter nu behöver öka.

Men produktionsbidraget till lågtäckningstidningar får inte växa till en sådan omfattning att de förstaidningar som enligt grundregeln inte är stödberättigade får sin ställning undergrävd. När det nu sker en kraftig uppräknig av stödet till lågtäckningstidningarna måste detta problem ägnas skärpt uppmärksamhet.

Av propositionen framgår också att regeringen har uppmärksammat att produktionsbidraget till lågtäckningstidningar i en del fall kan påverka

konkurrensförhållandena på ett sätt som inte har åsyftats. Den har tagit hänsyn till den kritik som riktats mot pressutredningens majoritetsförslag i min reservation i utredningen och i framställningar från bl. a. personal vid förstatidningarna i Eskilstuna, Falun och Gävle. Det är naturligtvis bra att herr Sträng här visat bättre omdöme än majoriteten i pressutredningen.

Regeringen föreslår sålunda att det även i fortsättningen skall finnas en möjlighet att bevilja produktionsbidrag till "högtäckningstidningar". Det finns därvid anledning att hålla fast vid regeringens egen iakttagelse att sådant bidrag kan bli motiverat därför att det selektiva stödet till lågtäckningstidningen på grund av sin storlek har påverkat konkurrensläget på ett icke avsett sätt. Förstatidningen har således utifrån fått sina villkor påverkade så att en avbalansering av stödeffekten måste sökas.

Den naturliga slutsatsen blir då att prövningen av ett bidrag till förstatidningen knyts till just konkurrensbilden – i vilken *båda* tidningarna ingår och där även relationen mellan deras totalupplagor är en mätare på styrkeförhållandet. Helst borde automatiskt verkande regler skapas också för ett sådant stöd.

Utvecklingsbidraget bör räknas upp i jämförelse med regeringens och utskottsmajoritetens förslag. Det är avsett främst för tidningar som inte kan få produktionsbidrag men som drabbas av tillfälliga ekonomiska problem. Genom den kraftiga ökningen av produktionsbidraget växer också behovet av kompletterande stöd till tidningar som inte kan få produktionsbidrag.

Regeringen har gått emot pressutredningens majoritet i fråga om stöd till kvällstidningar. Reservationsvis har den invändningen framförts att man inte kan acceptera att kvällstidningar undantas från möjlighet till presstöd. Regeringen föreslår nu att alla stödmöjligheter utom produktionsbidrag skall stå öppna också för kvällstidningar. Detta är givetvis en förbättring i förhållande till pressutredningens majoritetsförslag. Tidningar bör få möjlighet till presstöd oavsett när på dagen de kommer ut.

Det finns ett växelspel mellan annonsintäkter och läsekretsens storlek och sammansättning som ingalunda är entydigt. Statliga ingrepp mot annonsintäkterna för vissa tidningar med motiveringen att andra tidningar som inte har lika många annonser skulle få bättre villkor måste avvisas. Sådana ingrepp skulle självfallet försämra de förras ekonomi och självständighet utan att med nödvändighet ge de andra tidningarna bättre förutsättningar. Annonsamarbete mellan tidningar är och bör vara tidningarnas ensak. Principiellt måste annonserna ses som en del av tidningens innehåll, och staten skall inte genom selektiva stödåtgärder söka påverka tidningarnas innehåll vare sig detta gäller text eller annons. Vi kan alltså inte acceptera särskilda statliga bidrag för annonsamverkan.

Här kan jag inte underlåta att påtala en märklig kluvenhet i den socialdemokratiska synen på annonser. Häromåret var annonser och reklam någonting så negativt att de borde regleras och beskattas i syfte att hålla

dem tillbaka. Nu har annonserna plötsligt blivit något så positivt att det är statens uppgift att se till att inga medborgare undanhålles dem.

Först inför alltså socialdemokraterna skatt på annonser därför att annonser inte är bra. Sedan inför samma parti statliga subventioner till annonsamverkan därför att annonser är bra. Vi vill avskaffa annons-skatten och kan inte acceptera ett statligt stöd som påverkar den del av tidningarnas innehåll som är annonser.

I sitt remissyttrande framhåller Svea hovrätt att vi nu får ett ökat antal stödformer, av vilka flertalet förutsätter ett stort mått av sköns-mässig prövning. Dessutom höjs beloppen kraftigt. Man närmar sig den gräns där stödet kan få väsentliga negativa konsekvenser för skrifter som inte får något stöd och därmed kommer i konflikt med förbudet i tryck-frihetsförordningen mot åtgärder som innebär hinder för tryckning, ut-givning eller spridning av tryckta skrifter.

I likhet med Svea hovrätt anser vi att man bör pröva möjligheterna att grundlagsfästa principerna för presstödet. Tryckfrihetsrättslig expertis bör få göra en särskild granskning av presstödet ur tryckfrihetssynpunkt. Den tryckfrihetsrättsliga granskningen bör omfatta också de indirekta skatter som belastar tidningar och tidskrifter. När presstödsnämnden nu får nya viktiga uppgifter, av vilka många har diskretionär karaktär, bör enligt vår mening rätt till besvär över dess beslut införas.

Herr talman! På ett godtyckligt sätt skiljer staten på olika veckotid-ningar. Vissa veckoblad anses vara "av dagspresskaraktär" och får då del av samhällets stödåtgärder. Andra räknas som rena veckotidningar och får inget stöd.

Vissa veckotidningar är momsbelagda, andra inte. En del veckotid-ningar har högre annonskatt än andra. Vissa veckotidningar har rätt till produktionsstöd, lån ur pressens lånefond och samdistributionsrabatt. Andra ställs helt utanför presstödet. Vissa veckotidningar får del av den statliga annonseringen i form av s. k. samhällsinformation. Andra vecko-tidningar får inte del av sådana anslag.

Det är olämpligt att statsmakterna på punkt efter punkt gör skillnad mellan olika slag av veckotidningar och att denna skillnad nu förstärks. Det blir lätt en godtycklig bedömning av "värdet" av olika slag av vecko-tidningar. Det är t. ex. inte önskvärt att regering och riksdag handlar så, att vissa politiska veckotidningar har rätt till alla privilegier medan ambitiösa specialtidningar drabbas av alla diskriminerande bestämmelser.

Det finns oroande tecken på ekonomisk kris för stora grupper av tid-skrifter. Ökande kostnader har gjort situationen mycket svår för främst ideella och fackliga tidskrifter. En rundfråga som pressutredningen gjorde visade att en rad tidskrifter redan inskränkt sin utgivning eller planerar att göra det. De största problemen drabbar de tidskrifter som inte har stora och ekonomiskt starka organisationer bakom sig. Men det finns också en stor grupp tidskrifter – ägda av bl. a. samfund, ideella och fack-liga organisationer – som varken kan få presstöd eller statligt tidskrifts-stöd. För dem behövs speciella åtgärder, helst av generellt slag.

Det tryckta ordet bör – även i tidskriftsform – vara befriat från moms. Tidskrifter av olika slag drabbas av högre annonsskatt än dagspress. Också detta är en orättvisa som bör försvinna – givetvis helst genom att annonsskatten helt avvecklas.

Portokostnaderna utgör för de flesta tidskrifter en växande del av utgifterna. En kraftig subvention av tidskrifternas distributionskostnader är nödvändig för att garantera fortsatt utgivning av en rad tidskrifter.

Det bör också bli lättare att starta nya tidskrifter. En möjlighet är att tidskrifter redan på planeringsstadiet får garantier om grundbidrag och projektbidrag, under förutsättning att tidskriften kommer till stånd. En statens tidskriftsfond bör därför inrättas för att kunna ge lån till projekterade tidskrifter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till alla de reservationer som har signerats av herr Jonsson i Alingsås.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Den s. k. tidningsdöden började diskuteras på allvar i mitten av 1965. Det var det år då socialdemokraterna blev utan morgontidning i huvudstaden och man fick ett borgerligt tidningsmonopol, ett förhållande som ju ännu varar. Efter 1965 var alla klara över att något snabbt måste göras, om man skall kunna behålla en någorlunda varierande pressflora i det här landet. Det statliga tidningsstödet kom och det har sedan lappats på i olika omgångar.

Det som har skett är ju inte att man har löst problemet med sådana saker som koncentrationstendenserna inom tidningssektorn. Den borgerliga dominansen är precis lika förödande som tidigare – ja, den har förstärkts. Många tidningar befinner sig också i dag i en mycket bekymmersam situation och har ett synnerligen ovisst framtidsperspektiv att se fram emot, om ingenting radikalt händer.

Det som vore avgörande för att skapa en ny situation på pressens område, nämligen att bryta de kapitalägandes maktställning, finns inte med i bilden för propositionsskrivarna. Vi har fått ett statligt tidningsstöd under de år som har gått, och det har förstärkts i olika omgångar. Samtidigt som det visserligen har hejdat tidningsdöden har det också hjälpt de kapitalägande att stärka sitt grepp över opinionsbildningen. I olika län har tidningar slagits samman eller köpts upp av privatkapitalister i branschen. Situationen i Värmland har ju undan för undan blivit den att en enda familj i kraft av sitt kapital har skaffat sig en helt dominerande ställning. Tidningskungen Ander, som befinner sig längst ut på den mörkblåa högerkanten, har samlat en imponerande tidningsbukett. Han har inte gjort det därför att han varit den absolut skickligaste på området, utan det har kunnat ske därför att han har haft kapital till förfogande.

Och situationen i Göteborg är ju både välkänd och sorglig. En pressflora som speglade samtliga politiska partiers meningar förvandlades till ett helt borgerligt tidningsmonopol. I två av rikets största städer har alltså de som vill läsa en morgontidning inget egentligt val. Det är en oerhörd brist för

den politiska debatten och ur demokratisk synpunkt helt otillfredsställande.

Den tidningspolitik som har utformats av pressutredningar och regering är inkonsekvent. Man har stoppat, åtminstone temporärt, tidningsdöden men man har inte skapat den nya och förbättrade situation som måste vara en målsättning. Man skapade ett tidningsstöd som innebar att stora och redan rika tidningar fick lejonparten, medan mindre och fattiga fick ungefär så mycket att deras underläge konserverades.

Det man har gett med den ena handen har man tagit tillbaka med den andra. SJ:s och postverkets taxepolitik har varit förödande. Att trycka tidningar är i och för sig en dyrbar sak, men att sedan få ut dem till läsarna är ännu dyrare. Där har SJ och postverket bedrivit en hänsynslös utplundring som har motverkat effekterna av tidningsstödet. Staten har alltså gett med den ena handen men tagit tillbaka med den andra. Det är svårt att se förnuftet i den politiken.

Vi har i tidigare debatter och motioner betonat att det inte bara gäller att hejda tidningsdöden. Det gäller också att skapa utrymme för att öka antalet tidningar och därmed också nya möjligheter för diskussion och opinionsbildning. I vår motion har vi pekat på den bristen när det såväl gäller pressutredningens förslag som propositionens. Förslagen på det planet är blygsamma redan i pressutredningen, men har försämrats i propositionen.

Försämringen består i att vissa belopp inte har uppräknats i likhet med vad som skett för andra föreslagna stödåtgärder. Framför allt har förslaget om utvecklingsbidrag försämrats i förhållande till övriga stödåtgärder.

Vi föreslår därför att utvecklingsbidrag till fädagarstidningar skall kunna utgå med högst 850 000 kr. per år och att utvecklingsbidrag till flerdagars-tidningar skall utgå med högst 1 750 000 kr. I reservationen 3 föreslår vi dessutom att produktionsbidrag till flerdagarsstidningar med alla de aspekter som kan läggas på dessa räknas upp till lägst 2 800 000 kr.

Beroendeförhållandet till penningen är ett olustigt inslag i den svenska pressvärlden. Det resonemanget måste knippas ihop med frågan om annonserna, som ju för de flesta tidningar avgör frågan om att leva eller dö. Den tidning som får de kapitalstarka annonsörernas stöd kan leva vidare, den som undandras detsamma stryps ekonomiskt. Det handlar inte om tidningarnas kvalitet. Det har man kunnat konstatera i många fall. Annonsmarknaden dirigeras av den s. k. privata företagsamheten, och var man i annonsform lägger sina pengar kan inte frigöras från de politiska uppfattningarna. Då är det inte borgerliga tidningar som kommer i andra hand.

De föreslagna åtgärderna när det gäller annonssamverkan kommer troligen inte att lösa problemen. De syftar framför allt till samverkan mellan ungefär lika stora tidningar, medan den lilla tidningens underläge inte beaktas.

Vi ansåg att det förslag som har lagts fram av ledamoten i pressutredningen, Östen Johansson, var bättre än vad som föreslås i propositionen, och vi har därför föreslagit att man skulle gå efter Östen Johanssons mall i stället. Flera tunga remissinstanser är också inne på den linjen.

Det har kommenterats i bl. a. tidningen Journalisten, mitt fackorgan, som tycker att idén om annonssamverkan är bra, men som är mycket tveksam

om den nuvarande utformningen. I tidningen skriver man bl. a.: "Men utredningen tar ytterst försiktigt på detta uppslag och det stimulansbidrag som föreslås är mycket blygsamt. Frågan är om det kommer att leda till någon samverkan. Är det för optimistiskt att hoppas på att en finansminister i sinom tid går på det av Östen Johansson föreslagna bidraget (10 eller 12 procent på intäkterna mot utredningens 6 procent)?"

Ett rejält stöd åt annonssamverkan kan på sikt minska annonsörernas styrning av dagspressen och leda till en stimulerande konkurrens på det rent journalistiska fältet."

Det är detta rejäla stöd som saknas och dess utformning i propositionen gör att jag i likhet med tidningen Journalisten befarar att det inte kommer att leda någon vart.

Vi har också i vår motion noterat de förbättringar som propositionen ger uttryck för, men vi kan självfallet inte gå förbi dess begränsningar. I många stycken permanentar man nu det nuvarande läget och det betyder fortsatt borgerlig pressdominans.

Skall man bryta ett faktiskt monopol, krävs det åtgärder av helt andra dimensioner. Tanken på ett tidningsstöd föddes sent – alltför sent. Men tidningsstöd som sådant har ju egentligen funnits mycket länge – dvs. de kapitalägandes stöd till de tidningar som de velat satsa på. Det är ju också det som har skapat den nuvarande politiskt snedvridna pressituationen i vårt land.

Skall man komma till rätta med den situationen måste man gå betydligt längre och dessutom föra in ideologiska och principiella synpunkter i debatten. Fortsatt pressutredning med nya idéer måste ses som en nödvändighet. I annat fall tror jag att ingenting annat sker än att det nuvarande läget när det gäller antalet tidningar låses fast för en tid, och sedan kommer en ny våg av tidningsdöd, en ny våg av förstärkta monopoliseringstendenser inom svensk press.

Herr talman! Mot bakgrund av det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 5 och 10.

Herr JONNERGÅRD (c):

Herr talman! En fri opinionsbildning, en fri debatt, en allsidig nyhetsförmedling är en primär förutsättning för vår demokrati. Därför är det nödvändigt att det finns många och olika tidningar, som kan spegla olika opinioner och ge en bred och allsidig information.

Särskilt under 1950- och 1960-talen skedde det en långtgående koncentration till ett minskat antal dagstidningar. Tredjedelen av pressen tvingades upphöra. Vi har inte varit ovana vid omfattande strukturförändringar i vårt näringsliv, men koncentrationsprocessen i dagspressen är särskilt svårbevärad därför att de s. k. marknadskrafterna betar sig annorlunda på tidningsmarknaden än på andra områden. Avgörande för konkurrenssituationen är här i stort sett inte nyhetsförmedling och textsidor i övrigt utan i stället annonserna. Annonsörerna går till de stora tidningarna, som blir större genom ökade annonsintäkter. Detta är innebörden av den s. k. upp-

lagespiralen. Det är alltså främst annonsörernas och inte läsarnas val som ligger bakom pressens koncentrationsutveckling.

Den monopolisering av nyhetsförmedling och opinionsbildning, som utvecklingen hotar att leda till, kan vi inte förena med den strävan till tryckfrihet och yttrandefrihet som vi har skrivit in i tryckfrihetsförordningen och regeringsformen. Tidningsdöden under de senaste årtiondena har minskat mångfalden i informations- och opinionsutbytet. Detta framhålls bl. a. av Landstingsförbundet och Kommunförbundet i remissyttrandena över pressutredningen. I vissa områden har tidningskoncentrationen lett till stark ensidighet i åsiktsförmedlingen, säger Landstingsförbundet.

Med den betydelse som dagspressen alltså har för vår demokrati måste det vara en självklar uppgift för samhället att genom en aktiv presspolitik skapa sådana produktionsbetingelser att tidningsdöden kan övervinnas och mångfalden på tidningsmarknaden upprätthållas. Sedan några år har vi en presspolitik med detta syfte. Viktigast har varit det direkta och selektiva produktionsbidraget. Sedan detta infördes har nedläggningarna av flerdagartidningar med några få undantag upphört. I stort sett har vi alltså lyckats hålla de s. k. andratidningarna uppe, men såsom nu senast pressutredningen visat har dessa tidningar fortfarande stora ekonomiska problem. De är även i fortsättningen beroende av stöd. Slutsatsen av detta måste bli att ett omfattande och förstärkt presstödet är nödvändigt för att vi skall kunna klara den mångfald i möjligheter till information och opinionsbildning som är så angelägen för vår demokrati.

Den proposition som vi behandlar nu bygger på 1972 års pressutredning. Den innebär ett förstärkt och utvidgat presstödet, som alltså situationen kräver. Viktigast är alltså det direkta och selektiva produktionsbidraget, som förstärks väsentligt, särskilt för flerdagartidningarna i storstäderna. Några nya stödformer tillkommer, såsom utvecklingsbidrag och etableringsstöd. Det sistnämnda kan vara särskilt intressant. Det skall inriktas på att stödja nyetablering främst av fådagartidningar. Det gäller alltså inte bara att hejda tidningsdöden utan också att stimulera fram nya tidningar. Man får räkna med att det i huvudsak blir fådagartidningar, men t. ex. en endagstidning kan bli ett betydelsefullt komplement till en stor och dominerande tidning.

De riktlinjer som föreslagits av pressutredningen och i propositionen har i det stora hela kunnat tillstyrkas av utskottet. Vissa problem har vi haft särskilda anledningar att uppmärksamma, men konstruktiva lösningar har, som jag ser det, nåtts under arbetet. Det gäller t. ex. det trappstegssystem som bör klara situationen för mindre rikstidningar med fådagarsutgivning. Jag är också övertygad om att utskottet diskuterat fram en förnuftig lösning i fråga om presstödet till tidningar på annat språk än svenska, s. k. invandrarartidningar. Den reservation som vi från centern har på denna punkt gäller en omedelbar förstärkning genom ett tilläggsanslag på 1 milj. kr. Denna fråga har utförligt redovisats nyss av herr Nordin.

Förvånande i sammanhanget är emellertid att moderaterna och folkpartiet envetet hållit fast vid att de s. k. invandrarartidningarna skall gå in under de vanliga presstödsreglerna. Det kan, som utskottet framhåller, leda till

att man skapar monopolsituationer på de delmarknader som de olika språkgrupperna utgör. Det är motsatsen till den mångfald i debatt- och opinionsmöjligheter som presstödet bör främja. Detta är den enkla sanningen om den "diskriminering" som t. ex. herr Werner i Malmö har talat om.

Vi har under senare år haft anledning att särskilt uppmärksamma de lokala ensamtidningarnas situation. Sådana tidningar är av stor betydelse för opinionsbildning, debatt och nyhetsförmedling i det lokala området. Många av dem trängs av hård konkurrens från storstadstidningar och större landsortstidningar. Riksdagen fastslog förra året att det självfallet är lika angeläget att klara de s. k. ensamtidningarna som andra tidningar. Det är anledning att understryka detsamma nu. Det gör också utskottet genom sitt uttalande att det är väsentligt att de mindre ensamtidningarnas ekonomiska problem bevakas även fortsättningsvis, så att ytterligare tidningsnedläggningar i möjligaste mån förhindras.

Moderaterna har, herr talman, under några år i stort sett varit med om presstödspolitiken, men nu tar de enligt min bedömning ett steg tillbaka. De vill ha en ny pressutredning som skall leda över från det selektiva stödet till olika typer av generella åtgärder, såsom transportstöd och papperssubventioner. Nu vill moderaterna hålla tillbaka höjningarna av t. ex. de selektiva produktionsbidragen, utom i storstäderna där de tycks acceptera principen om det selektiva stödet. Det är fara, säger de, för pressens självständighet gentemot statsmakten i ett alltmer centraliserat samhälle.

Ja, statlig maktkoncentration måste med all kraft motverkas, men det gäller också den privata maktkoncentrationen som knappast är lättare att tas med. Det är demokratins uppgift att förhindra maktkoncentration. Kanske är det typiskt att moderaterna ser ett alltmer centraliserat samhälle framför sig. *Hjälp till med ett decentraliserat samhälle i stället! Det är den maning man bör ge moderaterna.*

Visst kan det vara bra med generella stödformer. Men det krävs selektivt stöd för att klara den angelägna mångfalden i tidningsvärlden. Hade moderaternas presspolitik tillämpats, så hade med all sannolikhet t. ex. moderata Svenska Dagbladet inte varit vid liv nu.

Det har ju varit ett stort paradnummer tidigare år när folkpartiet och främst herr Ahlmark jämfört den stora mer eller mindre kolorerade veckopressen med främst centerns endagstidningar och påstått att de stora veckotidningarna skulle vara diskriminerade t. ex. därför att centerns endagstidningar får produktionsbidrag. I år är denna folkpartiföreställning, t. ex. såsom den nyss kom till uttryck i herr Wikströms hantering, väsentligt mindre, och folkpartiet är därmed på väg åt rätt håll. Men alltjämt finns den felaktiga jämförelsen kvar i folkpartiets motion och reservation. Kanske redan nästa år bör det stå helt klart för folkpartimotionärerna, att politiska endagstidningar som t. ex. Växjöbladet och Kalmar Läns Tidning och varför inte den folkpartistiska Karlstads-Tidningen är närmare besläktade med t. ex. Dagens Nyheter än med t. ex. Året Runt och Lektyr.

De politiska endagstidningarna skiljer sig från annan dagspress just genom att de kommer ut bara en dag i veckan. Anledningen är att de inte har

resurser att vara dagliga. Men de har stor betydelse för opinionsbildning, debatt och information. Sedan kan man naturligtvis ha anledning att fundera över olika veckotidningars situation, men i det avseendet finns det knappast något konstruktivt i folkpartiets motion och reservation.

Det är, herr talman, en ohållbar argumentering från moderaterna och folkpartiet att presspolitiken nu skulle kunna strida mot tryckfrihetsförordningen. Naturligtvis är det möjligt för en regim att forma presstödet och skatter så att tidningar med ett innehåll som man inte gillar kan berövas ekonomiska möjligheter att komma ut. Det skulle givetvis strida mot tryckfrihetsförordningen. Men detta har verkligen inte skett. Presstödet har kommit till i syfte att främja den opinionsbildning och debatt som tryckfrihetsförordningen slår vakt om.

Presspolitiken har prövats från tryckfrihetssynpunkt vid olika tillfällen. Nu senast har massmedieutredningen och Svea hovrätt uttalat att befogade invändningar inte kan göras mot presspolitiken i den form den givits i pressutredningen och därmed i propositionen.

Vår presspolitik hindrar inte någon tidning att komma ut, men den är ett stöd för tidningar som annars inte skulle kunna komma ut. Det finns inget försök till konkret analys av tryckfrihetsproblemen i moderaternas och folkpartisternas motioner och reservationer; där finns bara de lösa påståendena.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 8 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonnergård säger att folkpartiet och moderata samlingspartiet envetet har hållit fast vid att de tidningar som utges på annat språk än svenska skall ha stöd via det allmänna presstödet. Det är riktigt.

Men så säger han att detta skulle skapa en monopolsituation för de här tidningarna, och det vill vi undvika, eftersom det inte ligger i linje med presstödet's syfte.

Nåväl, men vad sker då med den andra modellen, där vi ändå anslår 1 milj. kr. för att stödja de här tidningarna? Bli inte också det i så fall en monopolsituation, när invandrarverket får så avsevärt större möjligheter att ge dessa tidningar stöd? Jag tror inte att man bör laborera det minsta med de här delmarknaderna, utan man skall följa presstödsbestämmelserna.

Vad gäller de generella bidragen, som vi förordar, är vi medvetna om att även selektivt stöd behövs men menar att de generella stödformerna nu kommit helt i skymundan.

Det finns ingen risk för att moderaterna åstadkommer ett centraliserat samhälle, herr Jonnergård, men om vi inte i dag inriktar oss mera på generella åtgärder vad gäller tidningsstödet, så kommer allt fler tidningar att slussas in i den grupp som behöver stöd. Förr eller senare får vi också på *den* vägen generella stödåtgärder.

Vad sedan gäller tryckfrihetsfrågorna ber jag att få hänvisa till det anförande som kommer så småningom.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar herr Jonnergårds uppfattning, att folkpartiet är på väg åt rätt håll!

Det var två frågor som herr Jonnergård tog upp i något slags polemik mot mig.

Den första frågan gällde stödet till resp. diskrimineringen av veckotidningar. Min uppfattning är att de veckotidningar som bl. a. centern ger ut väl behöver sitt stöd. Det jag vänder mig mot är att veckotidningar *med annan karaktär* drabbas av en diskriminerande handling. Vad är det som säger att en sådan tidning som Veckojournalen som väl får sägas vara lika politisk till sitt innehåll – kvalitativt har den väl i varje fall samma nivå som många av centerns tidningar – skall drabbas av en ensidigt diskriminerande behandling? Det är alltså på den punkten jag tycker att skevheten ligger. Jag har självfallet ingenting emot att politiska veckotidningar av typen Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning eller Gävle-Dalabygden får stöd – det tror jag är motiverat och bra – men det är fel att andra veckotidningar belastas med allsköns pålagor.

Den andra frågan gällde vårt krav på en tryckfrihetsrättslig granskning. Det är riktigt som herr Jonnergård säger att det inte finns någon fullt genomförd sådan granskning, och det är just detta vi vill ha. Vi anser alltså att det är särskilt motiverat av det förhållandet att volymen på det statliga presstödet nu har nått en sådan dimension att man tangerar den gräns där det kan få tryckfrihetsrättsliga konsekvenser. Jag tycker det borde vara lätt att nå enighet i kammaren om att en sådan granskning skulle få ske. Sedan får man se vad den leder till.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Werner i Malmö först!

Det råder ju enighet om att tidningar på annat språk än svenska bör ha presstöd, men sedan är frågan vilket sätt som är bäst.

Det är väl obestridligt att om bidraget ges via det allmänna presstödet, föreligger risken för monopolsituationer på de delmarknader som de olika språkgrupperna utgör. Den risken föreligger inte vid nuvarande stöd via invandrarverket och skall inte föreligga i det system som utskottet har skisserat.

Sedan är jag tacksam för att herr Werner i Malmö vill vara decentralist. Jag hoppas på det för framtiden. Annars kan jag stå till tjänst med en katalog över moderata centraliseringsframdrivande ståndpunkter.

Sedan till herr Wikström. Jag är naturligtvis mycket angelägen om att folkpartiet är på väg åt rätt håll.

När det gäller veckotidningarna har jag reagerat mot den felaktiga jämförelsen mellan stora kolorerade veckotidningar och politiska endagstidningar – de är inte släkt med varandra. Sedan kan man diskutera olika veckotidningars situation och det är jag beredd att göra.

Tryckfriheten skall vi kanske diskutera senare. Det är volymen, säger herr Wikström, som gör problemet. Men det är ju fortfarande så att vi har ökat volymen för att hindra en pågående koncentrationsprocess.

Onsdagen den
21 april 1976

Stöd till dagspres-
sen

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonnergård säger att det allmänna presstödet inte befordrar någon monopolsituation, men monopolsituation är ju en fråga om pengar. Får en tidning pengar så att den kan konkurrera bättre än andra har den en situation som skiljer sig från övriga tidningars. Det är inte en strid om ord, det är en fråga om pengar.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har, herr Jonnergård, enligt min mening alltid varit angeläget med en tryckfrihetsrättslig granskning av det statliga presstödet utformning, men det blir dubbelt angeläget när volymen har växt till den grad som den gjort. Självfallet är avsikten med presstödet att stödja lågtäckningstidningarna, men problemet är ju att när volymen blir mycket stor kan högtäckningstidningarna få så stora svårigheter att de skadas. Det är den aspekten som man i en tryckfrihetsrättslig granskning särskilt behöver belysa.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Werner i Malmö: Monopol är en fråga om pengar, säger herr Werner. Javisst, det är det. Då gäller det att se till att pengarna blir fördelade så att monopol icke uppstår. Det är den risken vi vill undvika, men det gör inte herr Werner.

Till herr Wikström: Det är oerhört angeläget att bevaka tryckfriheten. Jag tycker att det vore skrämmande om vi här i riksdagen i flera år hade beviljat ett presstöd som skulle strida mot våra grundlagar. Det kan jag inte tänka mig att vi gjort eller gör. Detta att vi har fört en presspolitik måste innebära att vi är övertygade om att vi inte är i konflikt med grundlagen. Annars vore det skrämmande.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att jag är glad över den enighet som vi i utskottet har kunnat uppnå när det gäller de mindre rikstidningarna med fädagarsutgivning, dvs. de med en upplaga på 5 000 till 10 000 exemplar. De får nu förhöjt produktionsstöd och därmed en väl motiverad förstärkning. Det är bl. a. tidningen Arbetaren som detta stöd kommer till godo, och vi har från folkpartiets sida ansett att det varit riktigt att åstadkomma en förbättring för denna och andra motsvarande tidningar.

Folkpartiets principiella syn på presstödsfrågorna har tidigare redovisats av herr Wikström och därför skall jag uppehålla mig vid den del av utskottets behandling som gäller tidningar utgivna på annat språk än svenska, dvs. invandrantidningar.

Vår linje har varit att den nu gällande diskrimineringen av invandrantidningar måste upphöra. Vi har sagt att de tidningar som i övrigt uppfyller förutsättningarna för presstöd skall få det oavsett på vilket språk som tidningarna skrivs. Dessutom har vi föreslagit en förstärkning av det stöd som utgår till tidskrifter som ges ut av olika invandrargrupper och som

inte uppfyller förutsättningarna för presstöd. Vår linje är rak och enkel. Uppläggningsen är rättvis och ligger helt i linje med riksdagens i andra sammanhang beslutade riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitik. Det är därför som vi varje år energiskt har kämpat för att diskrimineringen av invandrantidningar skall upphöra.

Men socialdemokraternas motstånd i denna fråga har varit hårt och segt, och genom att centerpartiet slutit upp på regeringens sida har det inte varit möjligt att nå majoritet här i kammaren för ett positivt beslut när det gäller invandrarpressen.

Herr talmän! Detta kan synas som en dyster beskrivning, men det här hör ju ändå historien till. Nu var det ett nytt riksmöte, det var ett nytt år och det var valår. Invandrarna skulle få rösträtt i våra primär- och landstingskommunala val. Man talade väl om våra invandrade minoritetsgrupper, och jag måste bekänna att jag själv hade en förhoppning om att denna fråga skulle kunna lösas positivt.

Även om propositionen 131 framhärade i sin negativa hållning gentemot invandranas tidningar, så hade det väckts en rad motioner till förmån för att invandrargruppernas egna tidningar skulle få möjlighet att överleva.

Invandrarverket skrev till utskottet och sade att enligt verkets uppfattning borde de tidningar som fyller kraven för allmänt svenskt presstöd få det. Och de tidningar som skulle kunna komma i fråga var Eesti Päevaleht, Ruotsin Suomalainen och Finn Sanomat.

Bl. a. påpekade invandrarverket riksdagens enhälliga beslut när det gäller riktlinjerna för invandrar- och minoritetspolitik, och man sade att det angivna jämlikhetsmålet bör innebära att ingen tidning undantas från presstöd endast på grund av att den publiceras på annat språk. Man hänvisade till att det i riktlinjerna uppställda valfrihetsmålet innebär att medlemmar av språkliga minoriteter skulle kunna välja i vilken grad de vill uppnå en svensk kulturell identitet och i vilken grad de vill behålla och utveckla den ursprungliga identiteten. Verket påminde också om vad svenska tidningar har betytt för utvandrade svenskar och svenskättlingar när det gällt att behålla kontakten genom generationer med sitt gamla hemland.

Invandrarverket pläderade alltså för den modell som folkpartiet under många år kämpat för och som vi även i dag talar för. Men det intressanta här var att man för första gången fick politisk enighet kring en sådan uppfattning. Från alla partier, representerade inom invandrarverket, sade man alltså ja till att ge invandrantidningarna rättvisa. Invandrarverkets övertygande argumentering om att det borde råda jämlikhet mellan alla som bor i Sverige och att det är glest med prenumeranter på invandrantidningar gjorde starkt intryck på såväl socialdemokrater som centerpartister. För första gången blev konstitutionsutskottet ense om att också sådana här tidningar skall inrymmas i det allmänna presstödet – i princip. Men sedan var det slut på enigheten. Läser man på s. 17 i utskottsbetänkandet, så hittar man alla invändningar som kan anföras mot presstöd i allmänhet, och används som argument för att inte ge invandrantidningarna denna rättvisa. Tänk om socialdemokraterna hade varit så försiktiga när vi införde det allmänna press-

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

stödet! Ja, då hade fler av de språkrör vi i dag har för länge sedan varit borta.

När nu utskottsmajoriteten försöker skjuta upp lösningen av den här rättvisefrågan genom ytterligare utredning, menar jag att det bara är ett nytt försök att i det längsta upprätthålla en snål särbehandling av dessa tidningar.

Herr Jonnergård är förvånad över att folkpartiet håller fast vid sin linje. Han borde ha tillagt att han också var förvånad över invandrarverkets uppfattning. Partikamrater till herr Jonnergård har ju där pläderat för den uppfattning som folkpartiet länge har stått för. Mera förvånande är att centerpartiet har sprungit ifrån en hel del uppfattningar. Eftersom herr Jonnergård förde frågan på tal, tycker jag att vi kan rikta kammarens uppmärksamhet på att centerpartiet har genomgått en omvändelse i denna fråga, även om den kom mycket sent. För tre veckor sedan, den 31 mars, var centerpartiet med om att rösta ned ett folkpartiförslag om höjt anslag till invandrarverket för stöd till invandratidningar. Centern har sedan den 1 april i år blivit övertygad om att man ändå måste vara med och anslå medel till invandratidningarna, och detta hälsas med stor tillfredsställelse. Det är ändå att beklaga att centern inte drar konsekvenserna av sitt principiella ståndpunktstagande och vill ge dessa medel över det organ där de hör hemma, nämligen över presstödsnämnden. Att nu bildligt talat kasta jästen efter brödet in i ugnen kan knappast vara välbetänkt, särskilt som invandrarverket självt har förordat den modell som folkpartiet och moderaterna här yrkar på. Det måste vara principiellt felaktigt att belasta invandrarverket med invecklade pressekonomiska frågor, när de med fördel kan skötas av den reguljära och numera också mycket penningstarka presstödsnämnden.

Mot denna bakgrund vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen 7.

Jag tycker det är något av en ödets ironi att det år vi ger invandrarna rösträtt och i andra sammanhang satsar stora pengar på att de skall få delta i samhällsdebatt och få del av valinformation, då säger utskottsmajoriteten nej till invandrarnas möjlighet att få stöd till sina tidningar. Det år, då vi i högstämnda ordalag talar om valfrihet och invandrarnas rätt att välja i vilken grad de önskar uppnå svensk kulturell identitet eller utveckla den ursprungliga identiteten, så är konstitutionsutskottets majoritet beredd att säga nej till en sådan rätt.

Socialdemokraternas nonchalans mot invandrarnas tidningar är oroande. Flera av dessa tidningar befinner sig i ekonomisk kris och kan komma att läggas ned, om de inte får välbehövlig hjälp.

Riksdagen har anledning att gå från beklännelse till handling. Vi skall stödja och inte stjälpas de språkliga minoritetsgrupper vi har i vårt land. Och min uppfattning är, att om man diskriminerar invandrarnas tidningar, så är det i sin förlängning också en diskriminering av invandrarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som från folkpartiets håll har anmälts i utskottet.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Det gällde alltså invandartidningarna.

Herr Jonsson i Alingsås tycker att jag skall vara förvånad över vad invandrarverket har sagt. Jag vet inte om jag är vare sig förvånad eller inte förvånad. Det väsentliga för mig är att finna den bästa formen för ett stöd till invandartidningarna, och den får vi inte om stödet skall utgå enligt de allmänna presstödsvillkoren. Det leder, såsom utskottet har sagt, till risker för en monopolsituation på de små delmarknaderna.

Jag hävdar alltså fortfarande att det är egendomligt att folkpartiet t. ex. envetet håller fast vid ett system som inte är bra för invandartidningarna.

Vidare säger herr Jonsson att centerpartiet har sprungit ifrån olika uppfattningar. Om vi ser att en tidigare uppfattning var felaktig är det naturligt att vi ändrar oss till en riktigare. Det är vad som har skett här, och jag hoppas att också folkpartiet skall kunna göra på det sättet.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonnergård säger att det gäller att finna den bästa formen och menar att den av honom förordade modellen skulle vara den bästa. Mot det har jag redan invänt, och jag har inte någonting att tillägga utöver vad jag anförde i mitt första inlägg.

Herr Jonnergård säger också att det är väsentligt att man nu ger medel här, och han radar upp de invändningar när det gäller formen som finns på s. 17 i konstitutionsutskottets betänkande. Jag har inte heller där någonting mer att säga utöver argumenteringen i mitt tidigare inlägg.

Sedan kommer ändå herr Jonnergård med bekännelsen att om man tidigare gjort en missbedömning är det väl O.K. att man ändrar sig. Ja, jag försökte i mitt inlägg också komplimentera herr Jonnergård och centerpartiet för att denna omvändelse nu har skett, även om den skedde sent och inte är mer än knappt tre veckor gammal. Det är naturligtvis bra att man gjort en omsvängning, men jag tror att man skulle kunna förena centerpartiets vilja att ändå i dessa yttersta dagar vara med och ge pengar till invandartidningarna med den betydligt bättre form för stödet som invandrarverket har förordat och som centerpartiet där har ställt sig bakom.

Herr talman! Jag vill alltså hävda att folkpartimodellen här är klart bättre. Den ger samma belopp – ja, kanske mer pengar – och är på sikt ett rättvisare och riktigare system för presstöd.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson i Alingsås kan ju ändå inte bestrida att den metod som folkpartiet förordar här riskerar att leda till en monopolsituation.

Sedan kan jag liksom herr Jonsson i Alingsås hänvisa till vad jag tidigare har sagt.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Min avsikt är att i detta inlägg endast beröra reservationen 11, avgiven av två moderater och en folkpartiledamot. I den reservationen

hemställs att riksdagen hos regeringen begär att en särskild granskning av presstödet ur tryckfrihetssynpunkt genomförs av tryckfrihetsrättslig expertis.

Vad svarar då utskottet på detta yrkande? Jo, utskottet säger att Svea hovrätt har behandlat frågan utförligt och uttalat – jag läser då från s. 20 i utskottsbetänkandet – att "några befogade invändningar utifrån denna ståndpunkt inte kunde resas mot de föreslagna stödåtgärderna". Det gäller alltså tryckfrihetssynpunkterna. Vidare säger utskottet att en ny utredning kommer att tillkallas efter massmedieutredningen och att den skall syssla med yttrandefriheten i bl. a. tryckt skrift, och då bör frågan om presstödet författningstekniska reglering komma att uppmärksammas i denna utredning.

Det där låter ju ganska övertygande. Och när man läser utskottets betänkande kanske man rent av kan få intrycket att de motionsyrkanden som ligger till grund för reservationen på sätt och vis har tillstyrkts av utskottet och att reservationen därför skulle vara onödig. Så är emellertid inte förhållandet. Det citat som utskottet gjort av Svea hovrätts yttrande står på gränsen till obehaglighet, eftersom Svea hovrätt – vid ett närmare studium av handlingen – visar sig ha sagt något annat och vida mer. I propositionen är hovrättens ståndpunkt utförligt refererad; jag kan därför hänvisa till det referatet.

Vad är det då hovrätten säger? Jo, hovrätten skriver – och på den punkten har utskottet citerat rätt – att det nu förekommande presstödet eller det reformerade stöd som föreslås av 1972 års pressutredning inte kan ge upphov till några befogade invändningar från tryckfrihetssynpunkt. Men hovrätten går vidare, och det säger utskottet ingenting om, och skriver följande:

"Det sagda innebär emellertid inte att en vidare principdiskussion från tryckfrihetsrättslig utgångspunkt är obehövlig. Tvärtom är en sådan diskussion enligt hovrättens mening i hög grad angelägen." Det är sålunda det rakt motsatta, nämligen ett instämmande i vad som sägs i reservationen. Herr Wikström var tidigare inne på den tanken.

Sedan utvecklar hovrätten närmare varför den finner en vidare principdiskussion angelägen. Hovrätten skriver: "Vad som förekommit är kort uttryckt att den ideologi, på vilken vår pressrätt av gammalt har byggt, ändrats i grunden." Den gamla synen – säger hovrätten, och nu citerar jag litet fritt – var en frihetlig pressideologi, och den har nu ändrats och ersatts med en presspolitik som beskrivs som en på frihetlig grund baserad ansvarsideologi. Det tycker hovrätten är riktigt, och utredningen säger att det är så. Hovrätten tillägger att det nya synsättet också bör accepteras. Men fråga uppstår då vilka konsekvenser lagstiftaren bör dra av detta förhållande.

Hovrätten funderar sedan vidare och säger att "en betydande svårighet vid en eventuell grundlagsreglering är att presstödet i väsentlig mån måste vara selektivt", vilket hovrätten i och för sig inte har något emot. Enligt hovrätten är det emellertid föga tilltalande med en ordning enligt vilken

stödåtgärder och omläggningar av principerna för dessa anses godtagbara, om de bara kan bedömas i stort verka i "yttrandefrihetens intresse". Eftersom statligt presstöd nu förekommit åtskilliga år anser hovrätten att det borde vara möjligt att konstruera vissa spärregler av grundlagskaraktär. Hovrätten anför vidare:

"Ett annat viktigt syfte med en grundlagsreglering skulle vara att ge ökad stadga åt systemet att förankra den av pressutredningen omfattade principen, att utrymmet för godtycke måste reduceras till ett minimum. Vi har, som hovrätten redan framhållit, ännu inte nått ett system som fyller rimliga krav från dessa synpunkter. Det finns rent av fog för att anse det föreliggande förslaget innebära en försämring härvidlag."

Jag skall inte citera mer ur hovrättens remissvar. Så mycket framgår av vad jag nu har läst upp att hovrätten inte avböjer diskussionen om den tryckfrihetsrättsliga sidan av presstödet. Tvärtom finner den en sådan diskussion angelägen. Tydligt hade även herr Jonnergård råkat ut för en missuppfattning härvidlag att döma av hans inlägg i kammaren nyss.

Det var ett av de skäl som anförts för att man inte skulle göra en granskning ur tryckfrihetsrättslig synpunkt. Det argumentet är det alltså inte mycket med när man går till källan.

Det andra argumentet var att en ny utredning om massmediafrågor förmodligen kommer att ta upp den författningstekniska regleringen. Det är väsentligt vilken författningsteknisk reglering vi har – om presstödet skall inskrivas i grundlag eller i vanlig lag eller både-och. Den frågan tas upp i reservationen 18 och kommer att belysas i ett annat inlägg här. Men reservanterna i reservationen 11 menar inte att man nödvändigtvis skall sikta på den författningstekniska regleringen; de vill över huvud taget ha en tryckfrihetsrättslig analys av utvecklingen mot den bakgrund som vi alla känner till, att de selektiva stödåtgärderna växer i omfattning och därmed ställer lagstiftarna inför problem.

Vi måste ha klart för oss att om två tidningar utkommer på en och samma ort och den ena av dessa tidningar har något större hushållstäckning – kanske några hundra exemplar – men den kollega som ligger under som kompensation för dessa exemplar får kanske miljonbelopp, är det en snedvridning av situationen. I den mån anslagen ökar måste den få betydelse när det gäller att bedöma det tryckfrihetsmässiga resultatet av sådana stödformer.

Det är f. ö. inte bara Svea hovrätt som har yrkat på en undersökning och en analys och diskussion av de pressrättsliga aspekterna från tryckfrihetssynpunkt. Också Tidningsutgivareföreningen, som innefattar tidningar av skilda slag, olika organ med olika partifärg, har gjort det. På sätt och vis har också massmediekoncentrationsutredningen, som också innefattar representanter för olika partier, varit inne på det.

Mot denna bakgrund finner jag utskottets avstyrkande av motionsförslagen inte särskilt väl underbyggt, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 11 och 18.

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Stöd till dagspres-
sen*

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Naturligtvis skall det vara en principdiskussion om tryckfriheten och presstödet. En sådan har vi ju, och i det avseendet kanske ändå moderatmotionen har en positiv betydelse eftersom den ger en plattform för den diskussionen. Men presspolitiken har prövats från tryckfrihetssynpunkt vid olika tillfällen – det skedde t. ex. ingående vid riksdagsbehandlingen 1971. Frågan har prövats i konstitutionsutskottet varje år. Nu senast har massmedieutredningen prövat den, och en ny massmedieutredning kommer att ställas inför problemen igen. Den tryckfrihetsrättsliga sakkunskapen är ense om att presstödet, såsom det är utformat, inte kan möta några invändningar ur tryckfrihetssynpunkt. För att en åtgärd skall göra det anser man att den skall utgöra ett verkligt hinder för fortsatt utgivning av en tidning. Dessutom krävs att detta hinder skall ha uppkommit på grund av tidningens politiska innehåll. Ingen kan göra gällande att den situationen har inträffat.

Jag kan inte förstå att den som befarar att vi genom vår presspolitik skulle komma i konflikt med grundlagen senare i dag kan rösta för ett presstöd. Men jag befarar alltså inte det.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Sakkunskapen är ingalunda enig om att det nuvarande presstödet är förenligt med tryckfrihetsförordningens anda och mening. Det har även funnits andra röster i debatten – det är väl känt. Däremot har herr Jonnergård alldeles rätt i att konstitutionsutskottets majoritet har avvisat varje diskussion härom. Herr Jonnergård har också rätt i att Svea hovrätt anser att det nuvarande presstödet är förenligt med grundlagen. Men vad vi yrkar på i reservationen är att vi skall få en expertutredning om detta i samband med den allt större tyngd på den tryckfrihetsrättsliga sidan som det ökade antalet stödformerna och beloppens storlek medför. Det är en sådan utredning vi vill ha här, och att en sådan behövs håller Svea hovrätt med oss om. Svea hovrätt avstyrker alltså inte, såsom herr Jonnergård gjorde gällande, en sådan utredning. Svea hovrätt vill att diskussionen skall gå vidare och vill att presstödet skall regleras i lag. Det är något annat än vad herr Jonnergård sade i sitt inlägg.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill också att diskussionen skall gå vidare, fast kanske inte just nu. Det behöver emellertid inte ske i en utredning.

Jag har inte sagt att sakkunskapen är hundraprocentigt enig, men jag har hos sakkunskapen inte funnit något uttryck för uppfattningen att det skulle föreligga risk för att presstödet står i konflikt med grundlagen.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att inse varför herr Jonnergård inte vill att diskussionen skall gå vidare just nu. Den diskussion vi efterlyser

är emellertid en utredning av expertis, och den kan inte föras här i kam-
maren mellan herr Jonnergård och mig. Det är inte nödvändigt att ha
en tung parlamentarisk utredning. Det skulle lika gärna kunna vara en
utredning av den engelska modellen, där man låter några få personer
samlas kring ett speciellt ämne och diskutera igenom det för att därefter
lägga fram sina synpunkter på frågan.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Det har varit en relativt stillsam debatt den här gången.
Jag skulle ändå inledningsvis vilja framföra den synpunkten att det är
en principiellt mycket viktig proposition som vi behandlar i dag. Den
handlar om en svensk modell för politiken gentemot massmedierna, som
kommer att röna stor internationell uppmärksamhet. Med utgångspunkt
i en liberal massmedieideologi söker den dra klara gränser för hur långt
statens inflytande bör sträcka sig för att garantera att pressen skall kunna
upprätthålla sina klart definierade demokratiska funktioner.

Det är viktigt att det i förslaget slås fast att det övergripande målet
för massmediepolitiken inte bör sökas inom massmediebranschen. Tid-
ningar är förmer än handelsvara eller "Karamellkok" – för att ta titeln
på en aktuell bok. Utgångspunkten bör vara att man ställer de demo-
kratiska värdena i centrum. Massmedierna skall hjälpa till att förstärka
och fördjupa den svenska demokratin. Man skall därvid ta sikte på de
speciella särdrag som kännetecknar Sverige med stark betoning av re-
presentativiteten och med organisationerna som ett viktigt inslag. Från
den synpunkten kan man hävda att massmedierna framför allt skall upp-
rätthålla fyra funktioner: de bör ge allsidig information, kommentera
olika dagshändelser, utöva kontroll och granskning av olika makthavare
och underlätta kommunikationen inom och mellan organiserade grupper
i samhället.

Inför vad herr Wikström här sade vill jag gärna stryka under att Sverige
genom tryckfrihetslagstiftningen står fast vid att skydda den redaktionella
friheten mot staten. Det innebär stadganden om censurförbud, etable-
ringsfrihet, särskild formell ansvarighet för vad som publiceras, särskild
uttömmande brottskatalog, straffrihet för meddelare, rätt till anonymitet
för andra medverkande än den formellt ansvarige och särskild rättegångs-
ordning. Den nyligen framlagda propositionen om förändringar i tryck-
frihetsförordningen, vilka bygger på massmedieutredningens betänkande,
fullföljer dessa tryckfrihetsvänliga traditioner. Varför skall då herr Wik-
ström med citat från utomstående försöka misstänkliggöra den social-
demokratiska inställningen i dessa frågor?

Men även på yttrandefrihetsområdet har utvecklingen lärt oss att otyg-
lade marknadskrafter blir ett hot mot massmediernas möjligheter att full-
följa sina demokratiska funktioner. Ser man till pressen har det i alla
länder med marknadsekonomi skett en koncentration. Det har betytt
att ett stort antal tidningar lagts ner och att ägandet blivit samlat på
allt färre händer. Det har uppstått tidningskedjor och monopol på de

lokala marknaderna. Hos oss fanns det 1945 två eller fler dagstidningar på 51 orter. 1975 hade siffran sjunkit till 21. Om dagspressens ägarförhållanden uppger pressutredningen att de 10 största ägargrupperna svarar för 51,7 % av pressens totala upplaga och att Bonniergruppen ensam svarar för 21,5 %.

I de flesta länder har statsmakterna mer eller mindre passivt betraktat vad som ägt rum på tidningsmarknaden. Branschintressen och misstolkade gamla frihetsideal har stått som hinder för en nödvändig aktivisering av åtgärder från staten för att hindra fortsatt tidningsdöd. Man har tillsatt utredningar och gjort analyser, men därvid har det i stort sett stannat.

Hos oss har vi gått en annan väg. Åtgärderna har vuxit fram under det senaste årtiondet och har för första gången i den proposition och det utskottsbetänkande som vi nu behandlar systematiserats, utbyggs och principiellt motiverats. Vad riksdagen i dag skall besluta om är att de direkta bidragen till behövande tidningar höjs med 74 milj. kr., dvs. från 122 till 196 milj. kr. De tyngsta inslagen i åtgärds paketet utgörs av 140 milj. kr. i selektiva produktionsbidrag, som föreslås gå till tidningar som har låg hushållstäckning och därmed små möjligheter att hävda sig på annonsmarknaden.

Utskottet tillstyrker också införande av etableringsbidrag och utvecklingsbidrag. De senare bidragen skall gå till tidningar som inte uppbär produktionsbidrag men som råkat i förhoppningsvis tillfälliga ekonomiska svårigheter. Mera generellt verkande bidrag är samdistributionsrabatten, 25 milj. kr., de förmånliga lånen från pressens lånefond, 15 miljoner, samt samverkansbidrag för 5 milj. kr. Vidare får presstödsnämnden egna kansliresurser.

Sammanfattningsvis innebär denna svenska modell för massmediopolitik att staten tilldelas en roll då det gäller att påverka tidningsstrukturen, nämligen i så måtto att man eftersträvar att bevara läsarens frihet att välja inom en mångfald tidningar. Två saker bör därvid särskilt framhållas. Reglerna skall vara lätt tillämpbara och så långt möjligt av automatiskt verkande karaktär, och vidare skall det regelsystem som styr fördelningen av de statliga bidragen till pressen grundas på en analys av marknadsförhållandena och befordra god hushållning bland de tidningar som får stöd.

Men det bör tilläggas att det statliga presstödet aldrig kommer att svara mot sitt syfte, om inte tidningsutgivarna och de anställda inom branschen själva verkar för ett ökat samarbete utanför det redaktionella området i syfte att pressa ner kostnaderna för att möjliggöra den demokratiskt önskvärda åsiktsnyanseringen och allsidigheten i nyhetsförmedlingen och inom den redaktionella verksamheten. Samverkansbidragen bör här tjäna som statliga "morötter" för att åstadkomma en sådan önskvärd utveckling bort från en för branschen alltför dyrbar total konkurrens. Den lovande samverkansinledningen på samdistributionsområdet måste få en fortsättning på produktionssidan och gärna också inom annonsförsäljningen.

Då det selektiva presstödet infördes 1971 efter en politisk uppgörelse mellan socialdemokraterna och centern blev det ett väldigt larm. Det stred mot tryckfrihetsförordningen, det hade tillverkats över en natt av Sträng och Hedlund utan kontakt med branschsakkunskapen, och det var ingen hejd på de olyckor som propositionen skulle dra över folket, enligt vad som nu kan läsas i riksdagsprotokollet. Dåvarande centerledaren Hedlund höjde ett varningens finger mot kritikerna. I debatten den 25 maj 1971 förklarade han att det inte finns anledning tro att annonsskatten äventyrar möjligheterna för någon enda tidning att fortsätta sin verksamhet. Erfarenheten skall nog visa detta, sade herr Hedlund, som däremot fann det ställt utom allt tvivel att presstödet kommer att betyda att åtskilliga tidningar som eljest skulle tvingas lägga ned sin verksamhet nu kan fortsätta att leva. Det skulle inte förvåna mig om vissa av de så kritiska debattörerna inom ett eller annat år kommer till den uppfattningen att det hade varit bättre om åtskilligt hade varit osagt av de många överorden, menade den dåvarande centerledaren.

Fem år har nu gått. På konstitutionsutskottets begäran har presstödet noggrant granskats under medverkan av så många branshexperter att namnen fyller flera sidor i pressutredningens betänkande. Likaså har betänkandet sänts ut på remiss till en rad sakkunniga församlingar. Vad har resultatet blivit av den grundliga behandlingen? Jo, många sidors analys och synpunkter sammanfattas bra av presstödet's andre eller skall vi säga förste målsman Gunnar Sträng i propositionen på s. 135, där det sägs följande:

”För egen del vill jag framhålla att den mångfald inom dagspressen som är önskvärd knappast kan uppnås utan ett selektivt utformat stöd. Marknadskrafterna verkar selektivt – de gynnar vissa grupper av tidningar och missgynnar andra. Detta gör att också presstödet i väsentlig grad måste vara selektivt.

Jag vill i detta sammanhang erinra om”, säger finansministern, ”att det under lång tid i den svenska debatten om dessa frågor fanns en stark opinion mot selektiva stödformer. Pressutredningens betänkande och remissinstansernas synpunkter på detta visar att det numera i stället finns en mycket bred enighet om nödvändigheten av en sådan inriktning av det statliga stödet vilket jag finner mycket glädjande.”

De 19 reservationerna, som finns fogade till det här betänkandet, gen-driver inte departementschefens omdöme. Faktum kvarstår att fyra av de fem riksdagspartierna i allt väsentligt stöder propositionen. Moderaterna agerar Motvalls käring men med argument som jag knappast tror att alla i deras riksdagsgrupp själva vill ställa sig bakom. Den mest förintande kritiken mot moderaternas position har anförts av det moderata huvudorganet Svenska Dagbladet, som i denna fråga, vis av egen erfarenhet, fronderar mot sitt eget parti.

Det är beklagligt, skrev Svenska Dagbladet den 25 oktober i fjol, att tidningsdöden redan gått så långt att det inom stora delar av landet bara finns en enda lokal morgontidning att köpa. Presstödet innebär tveklöst

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Stöd till dagspres-
sen*

en ökad konkurrens tidningarna emellan, medan dess avskaffande innebär att konkurrensen långsamt dör, medan antalet monopoltidningar stadigt växer. heter det i Svenska Dagbladet.

Moderaternas reservation innebär att stödet görs otillräckligt på 15 av de 17 orter där det fortfarande finns både borgerliga och socialdemokratiska tidningar. Däremot skulle storstadstidningarna få behålla sitt presstödet, vilket bl. a. innebär 19,5 milj. kr. till Svenska Dagbladet. Jag yrkar avslag på reservationen 2.

Folkpartiet röstar för förslaget om selektivt presstödet men vill motivera det med synpunkter från sitt massmediepolitiska program. Det är anspåksfullt i överkant att räkna med att riksdagsmajoriteten skulle ställa sig bakom detta. Jag noterar med en viss förvåning hur lätt det liberala partiet tar på riskerna för privat maktkoncentration inom den svenska åsiktsindustrin. Det är särskilt egendomligt med tanke på hur karsk Per Ahlmark var i den allmänpolitiska debatten, då han ironiserade över socialdemokraternas "fascination inför privata imperiebyggare". Då det rör sig om imperiebyggare i det egna meningslägret rör herr Ahlmark inte så mycket som en fena, utan solar sig gärna i glansen av dessa tidningsfurstars beröm över hur väl han kämpar för ett borgerligt regimskifte. Jag yrkar avslag på reservationen 1.

Folkpartiet gör också gemensam sak med moderaterna i kravet på en uppräknings av samdistributionsrabatten. Utskottsmajoriteten erinrar om att syftet med denna inte i första hand är att lämna ett generellt stöd till distributionen av dagstidningar, utan att stimulera till kostnadsbesparande samverkan på detta område. För dessa ändamål har nu utgående rabatt visat sig vara tillräcklig som stimulansmedel. Någon ytterligare stimulans till samverkan på detta område är därför inte f. n. nödvändig. Jag yrkar därför avslag på reservationen 6.

Med hänvisning till min inledande motivering för presstödet och dess principiella uppläggning och syfte vill jag också yrka avslag på de reservationer som berör de tryckfrihetsrättsliga frågorna. Jag vill här gärna instämma i vad herr Jonnergård sade i replikskiftet med herr Hernelius.

Jag har också läst vad hovrätten har uttalat i den här frågan. Det är ändå viktigt för moderaterna att ta del av det som sägs, att varken mot det nu förekommande presstödet eller mot det reformerade stödet som föreslås av 1972 års pressutredning torde några befogade invändningar kunna resas utifrån den ståndpunkt som hovrätten har intagit. Sedan påpekade herr Hernelius att det kunde vara viktigt med en fortsatt principdiskussion i den frågan och att Svea hovrätt uttalat sig härför, och det är fullt riktigt. Men det blir ju möjligheter till en sådan principdiskussion i anslutning till den prövning av en rättslig reglering av presstödet – exempelvis även i grundlagen – som blir aktuell i samband med att den nya massmedieutredningen fortsätter arbetet med en ny massmediegrundlag.

Jag vill här gärna också anföra vad massmedieutredningen har påpekat i dessa frågor. Utredningen avråder nu från en närmare grundlagsreglering

av principerna för presstödet och uttalar som sin uppfattning att pressutredningens förslag inte strider mot tryckfrihetsförordningen. Och i det uttalandet finns enighet mellan de politiska partierna. Men jag vill gärna understryka vad departementschefen har sagt, nämligen att enligt hans mening bör kraven på tryckfrihetsrättslig granskning vara tillgodosedda genom den ingående behandling som dessa frågor fått i yttranden från Svea hovrätt och massmedieutredningen samt att frågan om grundlagsreglering av presstödet får behandlas av den nya utredning som skall tillkallas.

Jag förstår inte riktigt herr Hernelius invändningar. Här tillgodoses ju kravet på fortsatt diskussion om de här frågorna, då självklart den principiella frågan kommer in när den nya massmedieutredningen fullföljer sina resonemang. Men i nuläget, säger Svea hovrätt, finns det ingen anledning att rikta anmärkning mot presstödet från tryckfrihetsrättsliga utgångspunkter.

Jag vill alltså här understryka att bestämmelserna, också om de skall beslutas i form av lag, kommer att tas upp av den utredningen och att för en sådan laglig reglering – det skall alltså inte vara en kungörelse utan en lag – finns stora sympatier inom hela konstitutionsutskottet.

Förslaget att upphäva annons- och reklamskatten har tidigare avstyrkts av skatteutskottet och vi yrkar avslag på de reservationsvis framförda yrkandena i denna fråga.

Jag vill också med anledning av uttalanden av bl. a. herr Lövenborg säga att vi när det gäller utvecklingsbidragen och samverkansbidragen följer propositionens linje. Det rör sig ju här om nyinförda bidrag, som man inte gärna kan hävda att de bör uppräknas. Jag yrkar också avslag på de avslagsyrkanden som ställs i dessa sammanhang.

Till sist några ord om presstödet till de s. k. invandrantidningarna. Herr Nordin från centerpartiet sade här att regeringens stöd inte ger någon lösning av dessa tidningars problem. Det kan ju vara fallet. Men det framgick också av herr Nordins och av herr Jonnergårds inlägg att konstitutionsutskottets majoritet har skapat en sådan lösning.

Herr Werner i Malmö talade, som det väl anstår en präst, på latin för att uttrycka sin förvirring inför majoritetens uppträdande i denna fråga. Jag tycker nog att herr Werner i stället borde ha ägnat sig åt att läsa svenska i utskottsbetänkandet. I så fall hade han inte behövt tolka betänkandet såsom en viss potentat läser Bibeln, för det här förslaget innebär att denna fråga nu på socialdemokraternas initiativ får en lösning – och att det finns en majoritet för den lösningen har ju framgått av herr Nordins och herr Jonnergårds anföranden här. Enligt det förslaget kommer stödet till dessa tidningar att fördelas över ett särskilt presstödsanslag, särskilda regler kommer att konstrueras så att presstödet till dessa tidningar tillgodoser samma syfte för invandrar- och minoritetsgrupperna som stödet till övriga svenska dagstidningar, nämligen att främja en fri debatt och opinionsbildning. Jag utgår från att regeringen snabbt, på vår beställning, skall utforma bestämmelserna i detalj och

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

lägga fram förslag till riksdagen under hösten 1976.

I allt väsentligt har centern stött det här förslaget. I den reservation man avgivit godtar man i princip den nya ordningen, men man begär dessutom en uppräknings av anslaget redan nu. Det tycker vi från socialdemokratisk sida är ologiskt med tanke på att syftet med den nya ordningen inte kan tillgodoses förrän nya regler har utarbetats. All erfarenhet visar att tidningsutgivning måste bygga på långsiktig satsning. För informationen inför valet kan en uppräknings av anslaget från budgetårets början knappast hinna få någon effekt. Redan genom riksdagens beslut och inrikesutskottets hemställan har anslaget till dessa tidningar f. ö. uppräknats med 200 000 kr. Enligt vad jag erfarit kan medel från detta anslag beviljas redan i augusti detta år. Följer riksdagen majoritetens förslag innebär detta att anslag enligt den nya ordningen, som syftar till att främja en fri debatt genom flera pressröster, även för denna kategori tidningar kan utgå från nästa kalenderårs början.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under samtliga punkter.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna drar sig inte för att ta partistöd från Svenska Dagbladet när det gäller att argumentera bort moderaterna. Det är ju tecken på en viss ödmjukhet.

Men han ger sken av att vi på något sätt skulle vara mot presstöd. Det är alldeles befängt. Vi begriper lika väl som övriga partier att pressen måste stöddas. Vad vi i stort yrkar är en ny utredning, som vi vill skall undersöka möjligheterna för de generella stödåtgärderna att bättre komma till sin rätt. Vi menar att de har en preventiv verkan i det här sammanhanget. Vad händer om några år, herr Svensson? Kompenserar då fortfarande en 50-procentig täckning en årlig kostnadsökning på 20 % för de tidningar som inte får presstöd? Vi vill förebygga att ytterligare tidningar seglar in i behovssituationen. Därtill kommer moment av godtycklighet som alltid lurar vid ett så utrerat selektivt stöd som föreslås. Därför vill vi fasthålla vid det tidigare stödsystemet tills utredningen kommit med något nytt förslag.

Vad gäller invandratidningarna var det verkligen i klarhetens intresse jag försökte uttrycka mig på latin, men om herr Svensson lyssnade på det övriga jag sade var det nästan lika klart. Dock fick jag ingen kommentar till skrivelsen från invandrarverket som jag berörde i mitt tidigare anförande. Det skulle vara mycket värdefullt att få en kommentar till den skrivelsen därför att den berör sådana saker som bör intressera det socialdemokratiska partiet, t. ex. detta att invandrarverket känner olust inför utsikterna att lämna stöd till ett företag som inte kan ge avtalsenliga löner osv. Det är mycket stoff som hamnat vid sidan om.

Jag anhåller om en kommentar till den skrivningen från invandrarverket, herr Svensson.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna yrkade avslag på våra reservationer utan närmare motivering. Det är inte så starkt.

Jag har tidigare sagt att det förslagna tidningsstödet innebär framsteg men också allvarliga begränsningar. Vad ger det för möjligheter att skapa nya tidningar för att på det sättet försöka bryta en monopolsituation på en ort eller i en region? Utredarna har tänkt sig att en grupp som planerar en dagstidningsutgivning skall börja så smått med en veckotidning för att sedan successivt trappa upp. Men det faktiska stöd som propositionen utgår från måste, såvitt jag förstår, göra det oerhört svårt att starta en ny tidning och dessutom gå över till dagstidningsutgivning. Det tror jag också herr Svensson i Eskilstuna, som är yrkesman, håller med mig om.

Om etableringsstödet är snålt blir det förhållandevis ännu snålare vid övergång till flerdagartidning som kräver mycket större resurser. T. o. m. Landsorganisationen som haft långt framskridna planer på startande av en dagstidning lär ha resignerat inför de stora kostnader det medför. Då måste man inse att för mindre kapitalstarka grupper är möjligheten att starta en ny tidning mer eller mindre obefintlig även efter det stöd som propositionen föreslår.

Det är alltså svårt att starta nya tidningar, men vi finner det ur demokratisk synpunkt viktigt att just de möjligheterna skapas. När det gäller den saken har propositionen enligt vårt förmenande en klart otillräcklig för att inte säga omöjlig karaktär. Jag skulle vilja fråga om herr Svensson tror att detta kan stoppa koncentrationstendenserna inom den svenska pressen. Jag tror det verkligen inte.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna betonade att debatten varit stillsam, och han blev högstämnd när han talade om den svenska modell som är färdig att fastläggas. Han gissade även på ett gott världsrykte. Herr Svensson talade också om att den byggde på en liberal grundsyn. Jag vill närmast säga att eftergifter åt liberalt håll kanske varit riktigare varubeteckning.

Försvaret för annonsskatten övertygade inte heller för det skall också tilläggas att det fordras många miljoner för att kompensera just det skatteuttaget. Annonsskatten är ju inte bara dyr för de tidningar som drabbas av den, utan den har en dyr administration, den är orättvis och den ger statskassan förskräckligt litet pengar.

När det gäller herr Svenssons kommentarer i fråga om invandrantidningarna tycker jag att det är felaktigt att här i kammaren försöka ge sken av att det just är socialdemokraterna som tagit initiativ till ett särskilt presstödet för invandrantidningar. Det är närmast en märklig historieskrivning. Verkligheten är nämligen den att socialdemokraterna med centerpartistisk medverkan ända till nu motsatt sig och förhindrat ett sådant presstödet.

För att travestera herr Svenssons egna ord om den svenska modellen borde det väl vara rimligt att också invandrarna fick leva på svenska villkor. Från folkpartihåll har vi hävdat att – det vill jag upprepa – invandrantidningarna skall behandlas på samma sätt som övrig dagspress när det gäller presstöd. Invandrantidningar som trycks och utges i Sverige skall inte diskrimineras för att de utkommer på annat språk än svenska. Att invandrantidningarna är viktiga och fyller en både informativ och opinionsbildande funktion är självklart, och i den delen är vi också överens. Det vore väl ändå rimligt att gå efter den modell som förordats från vårt håll och som på sikt ger en riktigare uppläggning.

Jag tycker att även herr Svensson skulle kunna vara så pass blågul att han kunde övertala sina socialistiska vänner att stödja en sådan linje.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Werner i Malmö vill jag säga att det gör mig litet ont att höra honom argumentera mot presstödet och anta att det förslag han lägger fram skulle kunna ha några positiva verkningar. Han vill ju framför allt komma fram till stöd för de tidningar som är ledande på marknaden och har möjlighet att kompensera sig genom prishöjningar på annonser och abonnemang. Däremot vägrar han att vara med om en 40-procentig uppräknig av presstödet för de landsortstidningar som till 20 % av sina inkomster är beroende av presstödet. Det innebär risk för tidningsdöd i följande städer: Borås, Eskilstuna, Falun, Gävle, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Norrköping, Sundsvall, Umeå, Visby, Växjö, Örebro och Östersund. De enda städer i vilka herr Werner vill uppehålla mångfald är Stockholm och Malmö. Där är han i stället mycket generös och ökar stödet till Svenska Dagbladet från 13,5 milj. kr. till 19,5 milj. kr. I två tidningsstäder skall man ha kvar mångfalden, i övriga städer är han inte beredd att göra någon insats.

Jag förstår att herr Lövenborg vill ha högre anslag för samverkansbidrag och även för utvecklingsbidrag, där folkpartiet har samma uppfattning. Men det rör sig om en försöksverksamhet och vi kräver insatser från tidningsutgivarnas egen sida för att åstadkomma lösningar som kan verka kostnadsnedpressande.

I fråga om stödet till invandrantidningarna vill jag påpeka att vårt svar på invandrarverkets skrivelse till utskottet är det förslag som nu presenterats. Och det förslaget är väckt på socialdemokratiskt initiativ, och det bygger på presstödet principer för mångfald även när det gäller invandrapressen. Det är mot monopolisering som var den folkpartistiska och moderata modellen för presstöd till invandrapressen.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte varför herr Svensson i Eskilstuna får så dystra visioner av mitt anförande. Vad vi vill är att få till stånd en ny utredning som också inbegriper de generella biståndsätgärdena. Tills den utredningen är klar vill vi fasthålla vid det nuvarande systemet. Det torde

inte få de gräsliga effekter som herr Svensson här har anfört. Det hjälper inte, herr Svensson, att man höjer rösten aldrig så mycket, det är orden och innehållet det hänger på. Försök att lyssna litet på vad som sägs.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Menar man allvar med att man vill bryta monopolstendenserna på pressens område så måste de praktiska möjligheterna skapas för partier och organisationer att starta nya tidningar i de områden där en faktisk monopolsituation redan inträtt. Jag kan inte finna, hur välvilligt jag än studerar propositionens förslag, att man klarar den uppgiften.

Den utveckling som redan skett och som fortsätter när det gäller monopoliseringstendenserna inom den svenska pressen är ganska förskräckande. Den situation vi har i dag är att antalet orter med lokal tidningskonkurrens har minskat från 51 år 1945 till 21. I stället har kedjebildningen ökat, dvs. större tidningar köper upp mindre, bildar tidningshus och dominerar regionalt. Det finns en rad exempel på detta, och det framgår även av den utmärkta pressutredningen, som serverar en väldig massa faktamaterial. Inom regionerna Dalsland, Värmland, Närke, Västmanland, Dalarna äger familjerna Ander, Ljung, Bengtsson och Pers tidningar som tillsammans har 78 % av dagspressens sammanlagda upplaga inom området.

Detta är ju en utveckling som har pågått och som fortfarande pågår och som tyvärr, såvitt jag kan bedöma, inte stoppas ens av det förslag som läggs fram i den nya propositionen. Det är också en utveckling som innebär ett hot mot pressfriheten i det här landet.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Lövenborg vill jag säga att vi är ju ändå överens om huvudparten av de här förslagen och de stora pengarna då det gäller det selektiva presstödet. Det är ju rätt marginella förändringar som föreslås här från vänsterpartiet kommunisternas sida.

Herr Werner, jag behöver inte höja rösten för att förstärka min argumentation. Ni moderater begär ju, herr Werner, inte bara en ny utredning om övergång till ett generellt stödsystem. Ni vägrar ju också att biträda höjningen av produktionsbidraget till landsortspressens andratidningar. Det får den effekt jag beskrev – risker för en mycket omfattande tidningsdöd. Det bör herr Werner ha klart för sig. Han bör nog, innan han skriver på en reservation, studera innebörden i sitt eget förslag. Detta är inte någon svartmålning av ert förslag utan den enkla logiken om man studerar vad som skulle hända därest ert förslag gick igenom.

Herr talmannen anmälde att herr Werner i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Stöd till dagspres-
sen*

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Herr Werner i Malmö sade i sitt första inlägg att utskottsmajoriteten hade krånglat när det gällde bidraget till tidningar på främmande språk. Herr Svensson i Eskilstuna har fått svara för sin del av denna majoritet. Från centerns sida vill jag bara understryka att vi har aldrig krånglat. Vi har försökt hitta en lösning så att också dessa tidningar kan bli delaktiga i den ganska stora rullning av pengar som försiggår.

När vi här i riksdagen fattar beslut om nya statliga stödformer brukar systemet sällan vara färdigt i sin första skepnad. Alla projekt och alla system har brister vid starten. Speciellt måste detta gälla en sådan sak som tidningsstödet, som är så känsligt. Efter något år kom det ansökningar om bidrag från tidningar på främmande språk – det var i början endast Estniska Dagbladet som hörde av sig. Det visade sig då att presstödsnämnden inte hade möjligheter att ge detta bidrag om man följde kungörelsen.

Här i riksdagen antogs det ett par år i följd – om jag minns rätt – uttalanden om att språket inte borde vara ett hinder för presstöd. Man hoppades att pressutredningen skulle kunna lösa frågan, men det lyckades den inte med.

I fjol tog vi ett initiativ och föreslog att invandrarverket skulle få ett projektanslag för att åtminstone bedriva en försöksverksamhet. Låt mig då säga – och jag adresserar mig speciellt till Elver Jonsson – att hade inte den motionen kommit så hade det fram till denna dag inte utgått ett enda öre till tidningar på främmande språk i vårt land eftersom presstödsnämnden inte kunde lösa problemet. Därför tycker jag att det är en onödig tillspetsning av debatten när Elver Jonsson påstår att centern sprungit ifrån gamla uppfattningar och att man först nu har omvänt sig. Vi har följt en praktisk linje i den här frågan och vi fortsätter att göra det i denna fråga precis som i alla andra.

Sedan gör herr Elver Jonsson gällande att för tre veckor sedan var centern med och röstade emot en ökning av detta bidrag. Jag hänvisar till riksdagsdebatten den 31 mars där vår talesman från inrikesutskottet, Pär Granstedt, motiverade centerns ståndpunkt. Han sade att centern, i avvaktan på presstödspropositionen och konstitutionsutskottets behandling av den och den motion som förelåg inte ville stödja de begränsade höjningar som föreslogs av folkpartiet. Har vi nu, Elver Jonsson, en gemensam åsikt i den här frågan att vi skall ge dessa tidningar förbättrade möjligheter, då tycker jag att vi skall låta bli att spetsa till debatten i onödan.

Sedan vill jag till sist säga några ord till herr Svensson i Eskilstuna, som berörde vår reservation. Han gör gällande att det ganska snabbt skall komma förslag från regeringen och då kommer också pengar. Förlåt mig, men eftersom jag har i färskt minne det resonemang vi hade i kammaren strax före påskuppehållet om eftersläpninen när det gäller regeringens propositioner, så har jag svårt att tro att det skall gå så särskilt

snabbt just i den här frågan. Pressutredningen, där Olle Svensson själv var ledamot, lyckades inte lösa problemet. Hur skall man då kunna tro att regeringen skall kunna lösa det så väldigt snabbt? Möjligtvis kan en ny regering klara saken. Hastigheten i den nuvarande regeringens propositionsskrivande känner vi ju.

Detta leder mig fram till att det klokaste vi kan göra är att ge det här stödet redan nu. Döda tidningar behöver inget stöd.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordin nämnde att när vi tar nya reformer är de som regel inte färdigslipade utan man får göra förändringar. Jag har ingen invändning mot det påståendet, men jag tycker att det är litet egendomligt om man för den skull skall göra alldeles speciellt konstiga reformer så att man får anledning att rätta till en massa oformligheter. Det kan knappast vara ett intresse för någon här i kammaren.

Herr Nordin sade också att det inte var någon snabb och sen omvändelse man gjort från centerpartiet utan erinrade om "stordåd" förra året. Eftersom herr Nordin förde detta på tal och tydligen är något oklar över vad som hänt vill jag för kammaren ändå notera att vad konstitutionsutskottet sagt i betänkandet bygger på inrikesutskottets yttrande. Inrikesutskottet svarar konstitutionsutskottet så här:

"När det gäller yrkandet i motionen av herr Nordin m. fl. (c) vill utskottet anföra följande. Yrkandet tar sikte på ett anslag som enligt gällande fördelningsregler skall prövas i inrikesutskottet. Detta anslag har riksdagen så sent som den 31 mars i år på förslag av utskottet fastställt för det kommande budgetåret. Riksdagen avslog då en motion om ökade medel till invandartidningar. När inrikesutskottet tog slutlig ställning i frågan var propositionen 131 om statligt stöd till dagspressen framlagd. Det har alltså funnits goda möjligheter – även mot bakgrund av förslagen i den nämnda propositionen – att i samband med den ordinarie budgetbehandlingen för dem som så ville framställa yrkanden och rösta för ytterligare medel till stöd för invandartidningar. Så skedde emellertid inte från centerpartiets sida."

Nu säger herr Nordin att man i riksdagsdebatten talade om att man inte ville vara med på något delförslag. Centerpartiet säger sig ha varit inne på detta redan i fjol och har tydligen råkat ut för någon sorts black-out här under några veckor men är ånyo tillbaka vid den uppfattning man hade i fjol. Det finns naturligtvis ingenting att kritisera i det, även om vi säger att vi fortfarande tror mera på den modell som vi från folkpartiets sida har pläderat för. Får vi vid den praktiska handläggningen av frågan här i kammaren och när vi skall ta ställning till förslagen inte den bästa lösningen är vi självfallet beredda att stödja den näst bästa. Genom det fullföljer vi också det krav som folkpartiet hade i inrikesutskottet och här i kammaren, nämligen att invandartidningarna skall få ett välmotiverat stöd. Vi upplever detta som både rättvist och ofrånkomligt, för alla här i kammaren, om vi vill leva upp till våra högtidliga deklarationer.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! På herr Nordins fråga vill jag svara att jag anser att de riktlinjer för presstödet till invandratidningarna som utformats i konstitutionsutskottet är så klara, att regeringen kan uppfatta dem som en klar beställning från riksdagens sida. Denna beställning kommer också att verkställas redan i höst, det är jag aldeles övertygad om.

Om det däremot skulle bli ett regeringsskifte, då har herr Nordin att först övertyga sina moderata och folkpartistiska vänner om det här stödets fördelar. De har tydligen inte övertygat i den här debatten.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag till herr Elver Jonsson upprepa min uppmaning att läsa innehållet i protokollet för den 31 mars. Det är bättre att var och en läser för sig än att vi idkar högläsning här i kammaren.

Sedan vill jag till herr Svensson i Eskilstuna säga att det är givet att han – som trogen regeringsadvokat – tror starkt på att regeringen skall handla snabbt i den här frågan. Den chansen hade ju faktiskt regeringen hela tiden då man beredde pressutredningen. *Då* hade man kunnat lösa detta till allmän belåtenhet. *Nu* får vi leva med ett uppskov – vem vet hur länge?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordin bör väl ändå inte underskatta konstitutionsutskottets arbete. Det är ju först i år som vi själva kommit fram till den här konstruktionen. När den nu så klart utformats finns det inga svårigheter för regeringen att verkställa beställningsarbetet från riksdagens sida.

Herr NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag gläder mig åt att vi här kan vara överens om vilken stor betydelse som riksdagens och ett riksdagsutskotts mening har inför regeringen.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Under debatten har anförts viss presstatistik. Låt mig här i slutet på debatten anföra någon presstödsstatistik.

Jag gör det mot bakgrunden av vad som sägs i reservationen 2, att uppgifterna för en fri och oberoende press inom folkstyret gör stor varsamhet nödvändig vid utformningen av det statliga tidningsstödet. Det är ju tre grundprinciper som ställs upp i samma reservation och som herr Werner i Malmö har berört. Stödet bör vara generellt, det bör inte vara partipolitiskt diskriminerande och det bör inte snedvrída konkurrensen.

Jag hänvisar till statistiken speciellt mot bakgrunden av kravet att stödet inte skall vara partipolitiskt diskriminerande. Jag är medveten om att tidningar inte bör identifieras med politiska partier, men vi vet

alla att de i regel är bärare av politiska idéer.

Hur har då utfallet varit under de fem år som gått sedan produktionsbidraget infördes efter – som herr Svensson i Eskilstuna så riktigt sade – en uppgörelse mellan socialdemokrater och centerpartister? Fördelningen har varit den att av 22 socialdemokratiska tidningar har 16 fått stöd, av 27 centertidningar har 19 fått stöd, av 30 liberala eller folkpartistiska tidningar har 6 fått stöd, av 20 moderata har 6 fått stöd, av 2 som företräder vpk har 2 fått stöd och av den grupp som man kan kalla neutrala eller opolitiska – 29 stycken – har 11 fått stöd. Men det är också intressant att se i hur många år dessa grupper fått stöd. De 16 socialdemokratiska tidningarna har fått stöd i alla fem åren. Av de 19 centertidningarna har 17 fått stöd i fem år och 2 under tre år. Av de liberala eller folkpartistiska 6 tidningarna är det 1 som har fått stöd i fem år, och av de 6 moderata är det 2 som har fått det i fem år.

Det kanske också kan vara av intresse att veta hur många miljoner som har fördelats på de här olika politiska åsiktsriktningarna. De socialdemokratiska tidningarna har fått 197 milj. kr., till centertidningarna har gått 54 milj., till de liberala eller folkpartistiska 26, till de moderata 56, till de kommunistiska 3 och till de neutrala eller opolitiska 19 milj. kr. Sedan finns det en liten grupp med olika beteckningar som jag inte har nämnt, som också har fått stöd. Tillsammans har det gått ut 365 milj. kr.

Herr talman! Det här stödet har alltså utgått grundat på andratidningsprincipen – den princip som man nu vill överge till förmån för täckningsprincipen. Men eftersom täckningsprincipen inte kommer att ge någon annan fördelning av stödet – det är klart utsagt att det är samma grundprincip som skall gälla – vill jag hävda att majoritetsförslaget inte uppfyller bl. a. det kriterium nr 2 som nämns i reservationen 2, att stödet inte får vara partipolitiskt diskriminerande.

Låt mig sedan herr talman, bara ge några synpunkter på kravet i reservationen 18 att presstödet bör regleras i lag. Om jag fattade herr Svensson i Eskilstuna rätt har han sympatier för det, och i så fall bör han – tycker jag – rösta på reservationen 18.

Från arbetet i presstödsnämnden kan det vara av rätt stort intresse att konstatera att under de diskussioner som förts i nämnden alla dessa år – när det har gällt den intrikata frågan om man skall kunna ge bidrag till tidningar på annat språk, invandratidningar – har en minoritet i nämnden hela tiden tolkat kungörelsen så att det går för sig. Majoriteten har hävdat att det inte går. Jag vill vända mig till herr Nordin, som säger att det är omöjligt enligt presstöds-kungörelsen att ge bidrag till de här tidningarna. Det är helt fråga om en tolkning av kungörelsen. Varken det ena eller det andra utsägs klart.

Jag vill inte påstå i och för sig att majoriteten har tolkat kungörelsen fel, men den är sådan att den ger utrymme för olika tolkningsmöjligheter. Det är, menar jag, ett starkt skäl för att frågan bör regleras i lag. Som det nu är saknar vi förarbeten. Det har inte funnits möjlighet under

de gångna åren att titta i förarbeten hur det hela var tänkt. Det har heller inte under debatten eller under de fem år som den här frågan har diskuterats skett något klarläggande genom en ändring i presstöds-kungörelsen. Jag anser att det här är en av principiella skäl så väsentlig fråga att den bör regleras i lag. Jag har genom detta exempel, herr talman, velat peka på att det finns också praktiska behov av att frågan om presstöd regleras i lag.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I sitt skickliga och välformulerade anförande polemiserade herr Svensson i Eskilstuna på ett stort antal punkter emot mitt tidigare inlägg. Jag skall bara bemöta honom på några punkter.

Det är riktigt att jag i mitt anförande citerade tre framstående socialdemokrater. Det var Harry Fjällström, som hade sagt: "Personligen har jag inte någon nytta av tryckfriheten. Den gläder bara en grupp journalister." Det var Harry Schein, som hade sagt: "Man måste se till att kontrollen över åsikterna i massmedia blir lagligt reglerad." Och det var Stig Hadenius som hade föreslagit att kommunfullmäktige skall utse representanter i tidningarnas styrelser.

Nu undrar herr Svensson varför jag med citat från utomstående misstänkliggör socialdemokratin. – Det gäller faktiskt inte några utomstående eller några personer utan inflytande utan en av LO:s toppar och två av de främsta socialdemokratiska pressideologerna. Det är inte jag som misstänkliggör socialdemokratin, utan det är dessa socialdemokrater som misstänkliggör pressfriheten.

Herr Svensson ansåg att folkpartiets huvudreservation var anspråksfull i överkant. Det är möjligt att en summering av liberala grundprinciper på detta område kan te sig så. Men det finns anledning att ställa stora anspråk på den ideologiska och principiella klarheten när det gäller tryckfrihets- och pressfrågor. Det råkar också vara liberalismens tradition.

Sedan menar herr Svensson att folkpartiet tar lätt på riskerna för privat maktkoncentration. Nej, verkligen inte. Därför sade jag också i mitt anförande:

"All maktkoncentration är av ondo. Stora sammanslagningar är lika litet önskvärda inom massmedier som inom annan företagsamhet. Liksom inom näringslivet i övrigt bör fusioner kontrolleras och karteller övervakas. Samma ekonomiska intressen bör inte ha dominerande ställning i olika medier."

Herr Svensson var mycket värtalig i sitt anförande, men på en punkt var han märkvärdigt kortfattad för att inte säga tystlåten. Det gällde synen på annonskatt resp. annonsamverkan. Jag vill därför fråga herr Svensson: Är det logiskt och rimligt att på en gång tala för annonskatt därför att annonser inte är bra och för statsstöd till annonsamverkan därför att annonser är bra?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag vill bara först för herr Winberg påpeka att det förhållandet att bidrag utgår till socialdemokratiska tidningar och till centerpartistiska tidningar bara är en spegelbild av den omständigheten att större delen av dessa tidningar befinner sig i ett underläge på tidningsmarknaden. Det är från den utgångspunkten som presstödet byggs upp för att kompensera de tidningar som inte kan hävda sig på marknaden.

Till herr Wikström vill jag säga, med anledning av det principiella resonemang som han här har fört, att det är riktigt, att herr Wikström med några ord berörde maktkoncentrationen. Men det han sade var föga förpliktigande och större delen av det resonemang han förde om tryckfrihet utgick ifrån risker med stöd till lågtäckningstidningar, alltså stöd till tidningar som inte har någon dominerande position på marknaden utan är underordnade högtäckningstidningar. Jag ser här en motsatsställning till vad herr Ahlmark yttrade i den allmänpolitiska debatten den 4 februari i år, nämligen följande:

”Regeringens kraftlöshet när det gäller att bekämpa privat maktkoncentration är lika stor som dess entusiasm för statliga företag.” Omedelbart dessförinnan sade herr Ahlmark: ”Men den här Anders Wall-imperialismen – där finanskometer köper och säljer det andra har byggt upp – tycks statsministern inte ha det minsta emot.”

Då det gäller finanskometers härjningar i massmedievärlden tycks ändå herrar Ahlmark och Wikström inte vara lika karska. I Gunnar Strängs proposition finns utmärkta exempel på att finanskometer köpt in vad andra byggt upp. Tag storstadspressen! Där är DN-koncernen störst. Tillsammans har den 42 % av storstadspressens totala upplaga. Lägg till detta att inom A-regionerna – ett geografiskt område som består av Dalsland, Värmland, Närke, Västmanland och Dalarna – ägde familjerna Ander, Ljung, Bengtsson och Pers tidningar som tillsammans har 78 % av dagspressens sammanlagda upplaga inom området.

Apropå framgångsrika inköp av vad andra byggt upp är tidningsstaden Göteborg ett utmärkt exempel. Här kan man se hur tidningsnedläggningar drabbat en flertidningsort. År 1940 utkom i Göteborg åtta flerdagartidningar, vilka representerade samtliga partier i riksdagen utom bondeförbundet. År 1975 återstod endast en morgontidning och en kvällstidning, som båda redovisar samma politiska linje. Folkpartiets företrädare här i riksdagen tycks inte vara ett spår oroade inför den privata maktkoncentrationen, men så lyser ju också nådens sol över folkpartiet från dessa tidningsfurstars hus.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna sade i ett tidigare anförande att man skulle få regler för produktionsbidraget som var automatiskt verkande. Det är, tycker jag, ganska fantastiskt och mycket skickligt gjort att lyckas få sådana regler, som ändå slår så väldigt bra för den egna pressen! Vi har ju tidigare i olika sammanhang diskuterat de här

frågorna. Av presstödet får de socialdemokratiska tidningarna mest därför att de är *minst*, men vi om vi tar en sak som inte ligger särskilt långt vid sidan om denna, nämligen partistödet, får det socialdemokratiska partiet mest av det stödet därför att det partiet är *störst*. – Reglerna är således mycket skickligt utformade.

Får jag, herr Svensson, ta litet statistik till, som bygger på tidningarnas upplagor 1974, och slå ut de här fem årens bidrag på de olika upplagorna. Det visar sig då att de socialdemokratiska tidningarna har fått 212 000 kr. per 1 000 ex. Som nr 2 kommer centertidningarna med 196 000 kr. per 1 000 ex. Som nr 3 kommer kommunisttidningarna med 150 000 kr. per 1 000 ex. Som nr 4 kommer de moderata tidningarna med 93 000 kr. per 1 000 ex. och som nr 5 de liberala tidningarna med bara 16 000 kr. per 1 000 ex. Då kan man väl ändå, herr talman, möjligen använda uttrycket "till bröders hjälp", när man vet hur produktionsbidragen, som herr Svensson tog upp i sitt tidigare anförande, kom till år 1971.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag sade uttryckligen att all maktkoncentration är av ondo och att stora sammanslagningar är lika litet önskvärda inom massmedier som inom annan företagsamhet. Jag gjorde därvid inget undantag för vare sig Stockholm eller Göteborg.

Herr Svensson i Eskilstuna hann inte med att svara på min fråga. Jag vill därför gärna upprepa den: Är det logiskt och rimligt att på en gång tala för annonskatt därför att annonser *inte* är bra och för statsstöd till annonsverkan därför att annonser *är* bra?

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! På den sista frågan vill jag svara att jag aldrig har talat för annonskatt därför att annonser inte är bra. Jag har medverkat till att annonskatten här i riksdagen fick en utformning som är fördelaktig för dagspressen i förhållande till annan press. Den inställningen är alltså från min sida fullt konsekvent, och jag räknar med att det här förslaget är till för att skapa möjligheter för läsarna att få den viktiga information som annonserna innehåller. Även andratidningarnas läsare bör kunna få detta.

Sedan vill jag säga till herr Winberg att han här visar hur litet han tycks ha förstått av vad detta stöd ändå syftar till: att uppehålla konkurrens och åsiktsdifferens inom pressen. Det stöd för högtäcknings-tidningar som herr Winberg tycks anse vara idealet för presstödspolitiken är jag motståndare till, eftersom det innebär att företagen får skattepengar, som sedan utdelas till aktieägare. Så vill inte jag utforma en presspolitik, utan stödet bör utgå på så sätt att det hamnar hos de behövande tidningarna så att dessa kan fortleva och upprätthålla en levande debatt i det demokratiska samhället.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna säger att han pläderar för annonsskatt, men inte därför att annonser inte skulle vara bra. Då vill jag bara veta: Vilket är då skälet? Om det bara är att man vill dra in skatter till staten brukar ju inte socialdemokraterna ha svårt med vare sig fantasi eller uppfinningsförmåga. Måste man då använda sig av en skatt som drabbar pressen, som skadar de tidningar som kan behöva dessa intäkter för att kompensera det statsstöd som utgår till lågtäckningstidningarna? Jag tycker att det är en rimlig princip att stödja de tidningar som har svårigheter utan att försvåra för de tidningar som inte har statligt stöd.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara till herr Svensson i Eskilstuna säga att jag tycker att den statistik som finns och de siffror som jag har nämnt visar att stödet i varje fall har haft uppgiften att i högre grad stödja socialdemokratiska tidningar än tidningar som har annan politisk färg.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Härtill är det bara att säga att de socialdemokratiska tidningarna befinner sig i ett betydligt sämre marknadsläge än de borgerliga tidningarna. De socialdemokratiska tidningarna har att lita till organisationer och deras hjälp. De borgerliga tidningarna är i stort sett privatägda.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Werner i Malmö och Hernelius i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 a röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Werner i Malmö och Hernelius i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 44
Avstår - 2

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

Mom. 1 b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 1 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Berndtson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 c röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 297

Nej – 16

Mom. 1 d

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 4 av herr Jonsson i Alingsås samt 3:o reservationen nr 5 av herr Berndtson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Wikström begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Lövenborg begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 d antar reservationen nr 4 av herr Jonsson i Alingsås röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 d röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Jonsson i Alingsås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 244
Nej - 47
Avstår - 22

Mom. 1 e

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 e röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 239
Nej - 73
Avstår - 1

Mom. 1 f

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 8 av herr Boo m. fl. samt 3:o) reservationen nr 7 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordin begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 f antar reservationen nr 8 av herr Boo m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 7 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 86
Nej – 73
Avstår – 154

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 f röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 157
Nej – 155
Avstår – 1

Herr *Sjönell* (c) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 1 g

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 9 av herr Werner i Malmö m. fl. samt 3:o) reservationen nr 10 av herr Berndtson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Werner i Malmö begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Lövenborg begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 g antar reservationen nr 9 av herr Werner i Malmö m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 10 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 1 g röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 240
Nej – 72
Avstår – 1

Mom. 1 h och i

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 2 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 2 a röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Stöd till dagspres-
sen*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 239
Nej - 71
Avstår - 3

Mom. 2 b

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 12 av herrar Werner i Malmö och Hernelius samt 3:o reservationen nr 13 av herr Jonsson i Alingsås, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Werner i Malmö begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Jonsson i Alingsås begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 2 b antar reservationen nr 12 av herrar Werner i Malmö och Hernelius röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 13 av herr Jonsson i Alingsås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Alingsås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 48
Nej - 33
Avstår - 230

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 2 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herrar Werner i Malmö och Hernelius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 45
Avstår - 28

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Stöd till dagspres-
sen*

Mom. 2 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Jonsson i Alingsås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Alingsås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 2 d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Alingsås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 239
Nej - 73
Avstår - 1

Mom. 2 e

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Jonsson i Alingsås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2 f

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herrar Werner i Malmö och Hernelius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
21 april 1976

*Stöd till dagspres-
sen*

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 2 f röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herrar Werner i Malmö och Hernelius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 44
Avstår - 1

Mom. 2 g

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 2 g röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 239
Nej - 73
Avstår - 1

Mom. 2 h

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 i

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Jonsson i Alingsås i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 2 i röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Jonsson i Alingsås i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 29
Avstår - 8

Mom. 3 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herrar Werner i Malmö och Hernelius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 3 c

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1975/76:33 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt avser utgifterna för budgetåret 1976/77 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

*Punkten 1***Jordbruksreglering, m. m.**

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande punkten 1 får omfatta även punkterna 2 t. o. m. 57. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga dessa punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 16 (Stöd till jordbruket i norra Sverige)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 11 (jordbruksdepartementet) under punkten C 5 (s. 41) föreslagit riksdagen att

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

1. godkänna vad i propositionen förordats i fråga om prisstödet till rennäringen,
2. till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:634 av herrar Ångström (fp) och Sellgren (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att prisstödsstillägget för renkött fr. o. m. budgetåret 1976/77 uppräknades till 100 kr./ren vilket medförde att anslaget C 5 Stöd till jordbruket i norra Sverige uppräknades med 1,5 milj. kr.,

1975/76:1646 av herr Boo m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 2) hemställts att riksdagen beslutade 1. att till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 14,4 milj. kr. förhöjt förslagsanslag av 110,4 milj. kr. innebärande en uppräkning med 15 %, 2. att prisstödet till jordbruket i norra Sverige gjordes värdebeständigt genom anknytning till produktionsmedelsindex,

1975/76:1684 av herrar Jonasson (c) och Norrby (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 2) hemställts att riksdagen beslutade 1. att till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 14,4 milj. kr. förhöjt förslagsanslag av 110,4 milj. kr. innebärande en uppräkning med 15 %, 2. att prisstödet till jordbruket i norra Sverige gjordes värdebeständigt genom anknytning till produktionsmedelsindex,

1975/76:1701 av herr Lövenborg m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen under C 5 Stöd till jordbruket i norra Sverige anvisade ett anslag av summa kronor 118 750 000,

1975/76:1723 av herr Petersson i Gäddvik (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att fr. o. m. budgetåret 1976/77 pristillägget för renkött skulle uppräknas till 100 kr./ren, medförande ett ökat anslagsbehov under punkten C 5 Stöd till jordbruket i norra Sverige med 1,5 milj. kr.,

1975/76:1731 av herr Takman m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen vid behandling av budgetpropositionen skulle besluta den ändringen att prisstödet till renkött sattes till 100 kr. per slaktad ren och att medelsbehovet för höjningen beräknades till 1 500 000 kr., samt

1975/76:1737 av fru Wiklund (c) och herr Carlsson i Vikmanshyttan (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att prisstödsstillägget för renkött fr. o. m. budgetåret 1976/77 uppräknades till 75 kr./ren.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:634, 1975/76:1723, 1975/76:1731, samtliga såvitt nu var i fråga, och motionen 1975/76:1737 godkänna vad utskottet förordat i fråga om prisstödet till rennäringen,

2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:1646, yrkande 1, 1975/76:1684, yrkande 1, och 1975/76:1701 samt, såvitt nu var i fråga, motionerna 1975/76:634, 1975/76:1723 och 1975/76:1731, till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 000 kr.,
3. lämna utan åtgärd motionerna
- 1975/76:1646, yrkande 2,
  - 1975/76:1684, yrkande 2.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:1737 samt med bifall till motionerna 1975/76:634, 1975/76:1723 och 1975/76:1731, samtliga såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanten förordat i fråga om prisstödet till rennärigen,

2. av herrar Larsson i Borrby, Jonasson och Johansson i Holmgården samt fru Fredrikson (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:1701 samt, såvitt nu var i fråga, 1975/76:634, 1975/76:1723 och 1975/76:1731 ävensom med bifall till motionerna 1975/76:1646, yrkandet 1, och 1975/76:1684, yrkandet 1, till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 110 400 000 kr.,

3. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:1646, yrkandet 1, och 1975/76:1684, yrkandet 1, samt, såvitt nu var i fråga, 1975/76:634, 1975/76:1723 och 1975/76:1731 ävensom med bifall till motionen 1975/76:1701 till Stöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 118 750 000 kr.

Punkten 21 (Bidrag till skogsförbättringar)

Regeringen hade under punkten D 3 (s. 51–53) föreslagit riksdagen att

- medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 7 500 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål,
- till Bidrag till skogsförbättringar för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:1657 av herr Fransson m. fl. (c), vari hemställts 1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts rörande dels inskränkningar

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

i bidragsgivningen till skogsodling på åkerjord, dels i vad gällde införande av nyodlingsbidrag, 2. att riksdagen medgav att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljades med sammanlagt 4 000 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och till med anslaget i övrigt avsedda ändamål, 3. att riksdagen till Bidrag till skogsförbättringar anvisade ett förslagsanslag om 3 500 000 kr., 4. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag angående införande av bidrag till nyodlingsverksamhet i jordbruket, 5. att riksdagen till Bidrag för nyodlingsverksamhet under budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag om 3 500 000 kr.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1975/76:1657, yrkandena 1 och 4,
2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1657, yrkande 2, medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 7 500 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål,
3. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1657, yrkandena 3 och 5, till Bidrag till skogsförbättringar för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

4. av herrar Larsson i Borrby, Jonasson och Johansson i Holmgården samt fru Fredrikson (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle

1. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:1657, yrkandena 1 och 4, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om dels inskränkningar i bidragsgivningen till skogsodling på åkerjord, dels införande av nyodlingsbidrag,

2. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:1657, yrkandet 2, medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 4 000 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål,

3. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:1657, yrkandena 3 och 5, för budgetåret 1976/77

a. till Bidrag till skogsförbättringar anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.,

b. till Bidrag för nyodlingsverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.

Punkten 22 (Vägbyggnader på skogar i enskild ägo)

Regeringen hade under punkten D 4 (s. 53–56) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i propositionen förordats rörande statsbidrag till

skogsvägar i det inre stödområdet,

2. medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 19 000 000 kr. till skogsvägbyggnadsföretag,

3. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 16 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:433 av herr Ångström m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade 1. att statsbidraget till skogsvägbyggnad i det inre stödområdet fastställdes till 75 % av godkänd kostnad, 2. att som rambelopp för skogsvägbyggnadsföretag i det inre stödområdet bevilja 24,8 milj. kr., 3. att för skogsvägbyggnadsföretag utanför det inre stödområdet bevilja ett rambelopp på 10,4 milj. kr.,

1975/76:1655 av herr Eriksson i Ulfsbyn m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen skulle 1. medge att statsbidrag under budgetåret 1976/77 fick beviljas från anslaget D 4 Vägbyggnader på skogar i enskild ägo med sammanlagt 38 700 000 kr., 2. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen, och

1975/76:1661 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 4 och 5) hemställts att riksdagen skulle 4. för budgetåret 1976/77 medge en i förhållande till regeringens förslag med 19 700 000 kr. förhöjd ram för statsbidrag till skogsvägbyggnadsföretag av 38 700 000 kr., fördelat med 24 800 000 kr. till skogsvägbyggnadsföretag i det inre stödområdet, 10 400 000 kr. till skogsvägbyggnadsföretag utanför det inre stödområdet, 500 000 kr. till förhöjning av statsbidrag till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt och 3 000 000 kr. till kreditgaranti till skogsvägbyggnadsföretag, 5. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 23 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:433, yrkande 1, godkänna vad utskottet förordat rörande statsbidrag till skogsvägar i det inre stödområdet,

2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:433, yrkandena 2 och 3, 1975/76:1655, yrkande 1, och 1975/76:1661, yrkande 4, medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 19 000 000 kr. till skogsvägbyggnadsföretag,

3. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:1655, yrkande 2, och 1975/76:1661, yrkande 5, till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 16 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Onsdagen den
21 april 1976

Jordbruksreglering,
m. m.

Reservation hade avgivits

5. av herrar Larsson i Borrbby, Jonasson och Johansson i Holmgården samt fru Fredrikson (samliga c) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

2. med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:433, yrkandena 2 och 3, samt med bifall till motionerna 1975/76:1655, yrkandet 1, och 1975/76:1661, yrkandet 4, medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag m. m. beviljades med sammanlagt högst 38 700 000 kr. till skogsvägbyggnadsföretag,

3. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionerna 1975/76:1655, yrkande 2, och 1975/76:1661, yrkande 5, till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten 46 (Skogshögskolan: Driftkostnader)

Regeringen hade under punkten G 12 (s. 106–107) föreslagit riksdagen att till Skogshögskolan: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 19 034 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:328 av herr Olsson i Edane m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att en intensifierad forskning beträffande skyddsbehandling av barrträdsplantor kom till stånd, och

1975/76:1661 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) hemställts att riksdagen skulle 1. till Skogshögskolan: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 229 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 20 263 000 kr., varvid även beräknades medel för storprojektet Hugin samt vissa följdkostnader för tjänster.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1661, yrkande 1, till Skogshögskolan: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 19 034 000 kr.,

2. anse motionen 1975/76:328 besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits

6. av herrar Larsson i Borrbby, Jonasson och Johansson i Holmgården samt fru Fredrikson (samliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:1661, yrkandet 1, till Skogshögskolan: Driftkostnader för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 20 263 000 kr.

Punkten 57 (Bidrag till viss ungdomsverksamhet)

Regeringen hade under punkten G 25 (s. 122) föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss ungdomsverksamhet för budgetåret 1976/77 anvisa ett anslag av 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:1683 av herr Johansson i Växjö m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av jordbrukshuvudtiteln punkt G 25 Bidrag till viss ungdomsverksamhet beslutade bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 80 000 kr. förhöjt anslag av 580 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1683, såvitt avsåg medelsanvisning under förevarande anslag, till Bidrag till viss ungdomsverksamhet för budgetåret 1976/77 anvisa ett anslag av 500 000 kr.,

2. med anledning av motionen 1975/76:1683, såvitt i övrigt var i fråga, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört angående överväganden av möjligheten att inordna stödet till ungdomsverksamheten på jordbrukets område m. m. i ett mera generellt system för statligt stöd till ungdomsorganisationernas verksamhet.

Herr LARSSON i Borby (c):

Herr talman! Årets budgetproposition omspannar vad jordbruket beträffar ungefär 4,5 miljarder kr. Av detta belopp tas nära 3 miljarder kr. i anspråk för matprissubventioner. Omkring en kvarts miljard tas i anspråk för lantbrukets högskolor, och kvar är ungefär 1 miljard, som då skall fördelas mellan jordbruket, skogen, trädgården, fisket, jakten, rennäringen och hela miljövärden. Beloppet är inte så imponerande, när det skall räcka till så många, så stora och så viktiga verksamhetsområden – speciellt med tanke på de kostnadshöjningar som har drabbat de flesta områden och som i regel inte har kunnat tillgodoses i budgetpropositionen.

Jordbruket fungerar emellertid ändå, och det fungerar på ett för landet mycket tillfredsställande sätt. Det är inte alls så som kunde läsas i en av Stockholms större tidningar häromdagen, nämligen att det skulle utgå 800 milj. kr. om året i stöd till export av kött och fläsk, en siffra som är gripen ur luften och helt felaktig eftersom den inhemska prisnivån i Sverige under senare år har kunnat hävda sig väl med de internationella prisnivåerna.

Jag tillät mig säga att anslagen på vissa områden inte kunde anses helt tillfredsställande. Jag är därför glad att nu kunna konstatera att utskottet har haft möjlighet att göra vissa justeringar i förhållande till budgetpropositionen. I en lång rad fall står ett enigt utskott bakom en del förändringar i positiv riktning. Några sådana exempel är möjligheterna

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Jordbruksreglering,
m. m.*

till rationalisering inom jordbruket, det beslut som riksdagen fattade för någon tid sedan beträffande kreditramarna, anslaget till intensifierad skogsvård i norra Sverige, anslaget till lantbrukshögskolans försöksverksamhet, anslaget till Weibulls försöksverksamhet och forskning om resistensbiologi, viss kursverksamhet på fiskets område samt veterinärmedicinen. Utskottet har även varit enigt om att något förbättra stödet till produktionen av renkött. Där har dock herr Takman i en reservation velat gå litet längre än utskottsmajoriteten.

Det är alltså med mycket stor tillfredsställelse jag konstaterar att ett enigt utskott har kunnat göra dessa justeringar.

På några punkter har det emellertid inte varit möjligt att nå enighet i utskottet, vilket framgår av de reservationer som är fogade till utskottets betänkande. Jag skall i största hast nämna dem. Det gäller bl. a. en del anslag till skogen.

Det förtjänar nämnas att exporten av skogsprodukter i dag är det kanske mest betydelsefulla av alla avsnitt inom utrikeshandeln. Det förtjänar kanske också nämnas att nettoeffekten av de exporterade skogsprodukterna rör sig om inte mindre än ca 10 miljarder kr. Den totala exporten av skogsprodukter ligger vid ungefär 12 miljarder, men till skillnad från övriga exportgrenar tar skogen i anspråk en ytterst obetydlig del av vårt lands import, nämligen ca 2 miljarder. Därför kan man tala om ett netto på ungefär 10 miljarder, vilket är mycket värdefullt och mycket imponerande.

I det läget har en del motionärer velat gå något längre än budgetpropositionen, inte minst vad gäller forsknings- och försöksverksamhet bedriven under skogshögskolan. Projektet Hugin, som det motionerats om tidigare, har inte kunnat tillgodoses i årets budgetproposition. Utskottet har tillstyrkt propositionen i denna del, och därför har det avgivits en reservation på den punkten.

Detsamma gäller i någon mån en rad andra avsnitt. Eftersom en del av mina utskottskamrater och medreservanter kommer att kommentera de olika punkterna, skall jag dock inskränka mig till att nu be att få yrka bifall till de reservationer där mitt namn förekommer och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Jag kanske för säkerhets skull skall börja med att yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Här finns inte så mycket att säga eftersom utskottet varit enigt om det mesta. I motionen 373 har vi från vpk:s sida begärt en uppräknig av anslaget för intensifierad skogsvård i norra Sverige med 10 milj. kr. Detta har vi utförligt motiverat i motionen med hänvisning både till virkesbalanssituationen och arbetsmarknadsläget.

Det är i och för sig ett märkligt förhållande att man i Norrland, där det finns så mycket skog, skulle ha svårigheter med virkestillgången. Experter är också av den uppfattningen att virkesproduktionen skulle kunna ökas till det dubbla med rationella skogsvårdsåtgärder. Det är dessutom alldeles klart att det speciellt i norra Norrland föreligger ett mycket stort behov av sysselsättning, och skogsvård hör till de mest idealiska formerna av sysselsättning. Det är ju ett i hög grad produktivt arbete som ändå måste utföras.

Nu vill jag gärna notera att vi har haft en 70-procentig framgång med motionen. Utskottet förordar att anslaget räknas upp med 7 milj. kr., och det nöjer vi oss med tills vidare. Det är klart att det behövs ytterligare pengar, men jag vill ändå inregistrera detta som en framgång.

När det gäller reservationen 1 om prisstöd till renkött har vi också en utförlig motivering i motionen. Det finns flera motioner med samma krav som vpk-motionen om en ökning av prisstödet när det gäller renkött till 100 kr. per slaktad ren. Jag beklagar att jag blev ensam i utskottet om detta krav.

I propositionen och även i utskottsmajoritetens yttrande hänvisas till det pristillägg på 1:35 kr. per kilo som f. n. utgår till nötkött i de tre nordligaste länen. Prisstödet till renkött skall alltså följa nötköttet. Men som bekant har vi fr. o. m. 1973 också subventioner för att hålla nere priserna på nötkött och andra s. k. baslivsmedel. Inom parentes sagt var det fram till 1973 som de renskötande samerna inte hade något prisstöd alls, och man hade inte heller något katastrofskadeskydd. Bägge dessa saker kom till år 1973.

Nu hålls nötköttspriset nere med hjälp av subventionerna, och det anser jag vara helt riktigt. Men renköttpriset hålls också nere, eftersom köttpriserna ganska nära följer varandra. Vid tiden för utskottsbehandlingen hörde jag i flera sammanhang att det var fantasipriser på renkött – alltså att renköttet är en delikatess och ligger skyhögt över nötköttet i pris. Det förra påståendet är korrekt, alltså att renkött är en delikatess. Men det senare är fel, alltså att renkött skulle vara orimligt dyrt.

Det bästa sättet att prova puddingen är att äta den, lyder ett amerikanskt uttryck. Och det bästa sättet att jämföra priser är att ta reda på vad de priser är som man jämför med. När jag hörde om dessa fantasipriser ringde jag en av de kötthandlare här i Stockholm som året om brukar ha renkött på disken i sin affär. Den dag då jag ringde tog han 32 kr. per kilo för nötköttstek, s. k. fransyska, 34:80 kr. för renstek och 39 kr. för rensadel. Enligt honom brukar relationerna mellan priserna vara i denna klass året runt, dvs. renköttet ligger en aning högre än nötköttet. Producenterna, alltså de renägande samerna, får f. n. i partipris högst 13 kr. per kilo inkl. moms. Till detta kommer det statliga prisstödet, f. n. 37:50 kr. per slaktad ren eller i runt tal 1 kr. per kilo.

Nu har utskottsmajoriteten gått ett litet steg längre än regeringen. Pristillägget föreslås bli 55 kr. per ren i stället för 47:50 kr. som regeringen föreslagit. Man har räknat upp medelslaktvikten för ren från 35 kilo till

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

40 kilo.

Jag upprepar vad vi har sagt i motionen 1731, att detta inte är någon riktigt just behandling av en yrkesgrupp, vars standard självfallet borde höjas parallellt med standarden för livsmedelsproducenterna i det svenska jordbruket i övrigt. Här gäller det f. ö. inte en yrkesgrupp vilken som helst. Rennäringen utgör den viktigaste delen av den ekonomiska basen för samerna som etnisk minoritet.

Prisstödstillägget för renkött borde höjas till 100 kr. per ren för att det skall komma i nivå med det stöd som i olika former utgår till nötkött. Anslaget för detta ändamål borde alltså uppräknas med 1,5 milj. kr.

Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! En utgångspunkt för utskottsbehandlingen av regeringens budgetförslag när det gäller jordbrukshuvudtiteln har varit att försöka komma överens i frågor där förutsättningar för detta har förelagat. Jag tycker att vi har lyckats bra. Men på vissa punkter kvarstår ocnighet. Jag vill nu ta upp några av dessa punkter.

Jag vill börja med punkten 16 i utskottsbetänkandet, nämligen anslaget för stöd till jordbruket i norra Sverige. Här är det två frågor som utskottet särskilt haft att ta ställning till. Det har gällt dels regeringens förslag till höjt pristillägg på renkött – som herr Takman alldeles nyss berörde – dels de motioner som väckts om ändringar i stödet till jordbruket i norra Sverige.

När det gäller pristödet till rennäringen har utskottsmajoriteten föreslagit en höjning av pristillägget med 17:50 kr. till 55 kr. per slaktad och besiktigad ren. Detta innebär en avvikelse från regeringens höjningsförslag med 7:50 kr.

Majoritetens förslag innebär inte ett underkännande av regeringens beräkningsgrund. Utgångspunkten för regeringens förslag har varit att pristillägget på renkött skall motsvara det pristillägg på 1:35 kr. per kilo nötkött som f. n. utgår i norra Sverige. Utskottet har dock under sin behandling av ärendet kommit till att medelslaktvikten per ren, som hittills beräknats vara ca 35 kilo, bör beräknas till 40 kilo. Därför skulle ett pristillägg på 55 kr. per ren bättre motsvara pristödet till den norrländska nötköttsproduktionen.

Nu yrkar herr Takman att tillägget skall justeras till inte mindre än 100 kr. per ren. Jag vill – med risk för att även i år av herr Takman bli beskyldd för att ha ett lager av betong kring de politiska känselspröten – påpeka för herr Takman att vi i riksdagen tidigare har varit eniga om att rennäringen bör få en behandling som är analog med behandlingen av stödet till jordbruket i norra Sverige. Det är denna linje utskottsmajoriteten har slagit vakt om i sin skrivning. Jag vill också påpeka att några avsättningssvårigheter för renkött inte har kunnat konstateras.

I reservationerna 2 och 3 vid jordbruksutskottets betänkande yrkas uppräknning av stödet till jordbruket i norra Sverige. 1972 års jordbruks-

utredning har ju i uppdrag att pröva grunderna för utformningen av det framtida stödet till jordbruket i norra Sverige. I jordbruksutskottets betänkande nr 5 till 1975 års riksmöte hänvisades också till utredningens uppdrag, med anledning av en centermotion i ämnet. Det dröjer ju heller inte så länge innan jordbruksutredningens överväganden kommer att redovisas. Jordbruksutskottets majoritet har därför inte heller nu varit beredd att biträda de olika motionsyrkanden som föreligger i denna fråga.

Jag vill härfter ta upp vissa frågor om skogsbruket som behandlas under punkterna 22 och 23 i jordbruksutskottets betänkande.

I motionen 1657 av herr Fransson m. fl. har föreslagits att anslaget till bidrag till skogsförbättringar skall minskas och att de pengar som skulle bli disponibla skall användas till nyodlingsverksamhet i jordbruket. Jag skall här inte gå in på en närmare redogörelse för anslagets användningsområde. Jag vill bara med några ord beröra frågan om jordbruk kontra skogsbruk.

Såväl i motionen 1657 som i centerns reservation, nr 4, vid utskotts-betänkandet görs gällande att staten stöder nedläggning av jordbruksmark med bidrag. Jag vill då påpeka att bidrag utgår bara till åtgärder på skogsmark. Jag tycker inte att jag skall behöva för reservanterna förklara innebörden av begreppet skogsmark såsom detta definieras i skogsvårdslagen. Vad som är viktigt att framhålla är att om en markägare inte vill använda sin jordbruksmark för jordbruksproduktion kan lantbruksnämnden med stöd av jordhävdslagen föreskriva att marken skall hållas i hävd om den behövs för jordbruket. Bara om marken inte används för något särskilt ändamål och lantbruksnämnden eller länsstyrelsen i samband med skogsvårdsstyrelsens markanvändningsplanering inte har några invändningar kommer marken att betraktas som skogsmark och därmed underkastas bestämmelserna i skogsvårdslagen. Och det är i detta läge som statsbidraget har stor betydelse för att få en god skogsproduktion på marken. Således har denna statsbidragsgivning inte någon negativ effekt för jordbruket.

Vi har i utskottet pekat på det utredningsarbete som bedrivs av 1972 års jordbruksutredning och 1973 års skogsutredning. Ett bifall till reservationen 4 av herr Larsson i Borby m. fl. skulle vara att föregripa dessa utredningars arbete.

Det statliga bidraget till skogsvägbyggnader är av stor betydelse för såväl själva skogsbruket som sysselsättningen i landet. I reservationen 5 av herr Larsson i Borby m. fl. framförs farhågor för att resurstilldelningen på anslaget till skogsvägbyggnader är otillräcklig och föreslås en uppräknig av bidragsramarna och av anslaget.

Det har enligt utskottsmajoritetens mening varit väsentligt att anpassa resurserna till den efterfrågan som bör tillgodoses. Man får då inte bara se på den medelstillelning som föreslagits under det nu aktuella anslaget. I höstas anslog regeringen särskilda medel för allmänna beredskapsarbeten. Härav skulle högst 20 milj. kr. användas för enskilda skogsbilvägar. Men utskottet har också velat framhålla möjligheten för regeringen att

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Jordbruksreglering,
m. m.*

på tilläggsbudget begära ytterligare medel, om förhållandena skulle kräva detta.

Beträffande kreditgarantier till skogsvägbyggnader har utskottet ansett det lämpligt att avvakta den fortsatta beredningen av frågan inom jordbruksdepartementet. Likaså bör man avvakta ställningstagandena till vägverkets utredning om statsbidrag till enskilda vägar och den översyn av statsbidrag till skogsbruket som görs av 1973 års skogsutredning.

Den sista fråga som jag nu vill ta upp gäller punkten 46 i jordbruksutskottets betänkande, nämligen skogshögskolans driftkostnadsanslag. Här har i centerns motion nr 1661 av herr Fälldin m. fl. yrkats en uppräkning av anslag med drygt 1,2 milj. kr. för det s. k. storprojektet Hugin.

Jordbruksutskottet ansåg förra året att ökad satsning på skoglig forskning förutsatte att riksdagen hade en någorlunda fast grund för sin prioritering. Man borde därför avvakta förslag från 1973 års skogsutredning. Utskottsmajoriteten har i år intagit samma ståndpunkt. Skogsutredningens åtgärdsprogram bör alltså avvaktas.

Vi bör också komma ihåg att satsningen på skoglig forskning inte görs bara under skogshögskolans anslag. Anslaget till skoglig forskning via statens råd för skogs- och jordbruksforskning föreslås för nästa budgetår öka med mer än 4,8 milj. kr. Institutet för skogsförbättring och nämnden för skogsteknisk forskning föreslås få sammanlagt drygt 6,3 milj. kr. Den skogliga forskningen blir verkligen inte lottlös om man lägger samman dessa resurser med dem som avses för skogshögskolan.

Vi kommer senare att här i kammaren få ta ställning till organisationen av prognosverksamheten på det skogliga området – när propositionen 132 om skogsstyrelsens organisation behandlas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan under punkterna 16, 21, 22 och 46 i betänkandet nr 33.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag reagerar mot herr Hedströms uttalande att prisstödet till renköttet bör vara analogt med prisstödet i övrigt till jordbruket i norra Sverige. Som jag sagt flera gånger tidigare utgår ju subventioner på baslivsmedel sedan 1973, och renköttet räknas inte till baslivsmedlen. Den ersättning som tillfördes jordbruket i form av subventioner under 1973 och 1974 gjorde att produktionsprisernas höjning inte slog igenom i konsumentpriserna. Dessutom företogs som bekant 1974 prissänkningar på mjölk, kött och fläsk, och för uteblivna prishöjningar och direkta prissänkningar har jordbruket tillförts motsvarande medel över budgeten. Det är detta som jag skulle vilja få in i beräkningen av prisstödet till renkött, och då kommer man upp i minst 100 kr. per ren.

Herr HEDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Takman började sitt föregående inlägg med yttrandet att han inte visste vad han skulle säga, och det senaste anförandet bekräftade detta. Då han nu talade om pristillägget på renkött visade han

återigen att han inte har kommit underfund med finessen i det förslag som utskottsmajoriteten har framlagt. Vi har ju inte gått in för att ändra grunderna för pristillägget, utan vi har genom att höja den antagna vikten per renkropp kunnat behålla de grunder som är analoga med stödet till jordbruket i norra Sverige. Det är väl den uppläggningsen som gjort att vi kunnat få en bred majoritet i utskottet. Jag tycker att utskottets lösning på ett elegant sätt kommer förbi denna rätt svåra fråga. Sedan måste man också ta in i bilden att det inte råder något prisstopp på renkött. Det finns alltså möjligheter att höja priset med hänsyn till efterfrågan.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Man kan inte bryta ut denna detalj, som gäller ca 1:35 kr. Vi har dock subventioner på detta område, och jag reagerar inte mot dem. Jag vill bara att sådana skall utgå också för renköttet, och då kommer man upp i det belopp som jag nämnt, vad sedan herr Hedström än må invända mot det.

Herr KRÖNMARK (m):

Herr talman! Beträffande jordbrukspolitiken som behandlas i det nu aktuella avsnittet av budgetpropositionen gäller även i år det speciella läget att vi har en pågående jordbruksutredning. Jordbruksutskottet skickade genom en skrivning redan 1973 över alla de kontroversiella frågorna till jordbruksutredningen, och man kan därför säga att vi har något av en jordbrukspolitisk vapenvila. Det förklarar att debatten här hittills blivit vad den blivit och väl inte heller i fortsättningen kommer att bli direkt himlastormande. Vi väntar nästa år ett förslag från utredningen, och då får vi tillfälle att verkligen vädra de principiella frågeställningarna och diskutera kontroversiella spörsmål.

Jag skall nu inte ta upp moderata samlingspartiets syn på den framtida jordbrukspolitiken utan vill bara hänvisa till att den är ganska utförligt redovisad i vår stora partimotion till årets riksdag. Formellt gäller i och för sig fortfarande 1967 års jordbruksbeslut. Riksdagen har icke fattat något annat beslut om jordbrukspolitiken. Men vi vet att mycket av vad som där fastslagits av riksdagen i dag är överspelat av utvecklingen. Man kan faktiskt hävda att myndigheterna på jordbrukets område i dag handlar på ett klokt och realistiskt sätt utifrån de verkliga förhållandena, utan att följa de formella intentionerna i riksdagens beslut. Jag förmodar att även regeringspartiet är tillfreds med detta.

Det finns dock reservationer fogade till jordbruksutskottets betänkande också i dag. De gäller icke de stora principiella frågorna, utan detaljproblem, men dessa kan vara nog så väsentliga. Jag vill inte undervärdera dem, men jag kan ändå säga att reservationerna avser frågor av begränsad betydelse.

De moderata representanterna i utskottet har i år icke biträtt de reservationer som innebär ökade anspråk på statsmedel, helt enkelt därför att vi inom vårt parti har prioriterat skatteproblematiken och det sam-

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Jordbruksreglering,
m. m.*

hällsekonomiska läget, vilket innebär att vi har pålagt oss en utomordentligt stor restriktivitet när det gäller ökade anspråk på skattemedel. Vi menar att man i de stora sammanhangen måste prioritera, och vi har alltså prioriterat önskvärdheten av att hejda den nuvarande skatteutvecklingen. Detta gäller både marginalskatter och, framför allt, eventuella höjningar av de sociala egenavgifterna, som är en mycket kändbar post för egenföretagare som jordbrukarna. I varje fall för mig är detta något av en politisk och moralisk fråga.

Man kan inte å ena sidan hävda en sådan princip i skattepolitiken och å andra sidan föreslå utgiftshöjningar. Det är detta som är orsaken till att moderata samlingspartiet i år icke har biträtt en del av de reservationer som är fogade till betänkandet, ehuru vi faktiskt sympatiserar i mycket hög grad med de strävanden som finns där och gärna skulle önska att vi hade varit i den situationen att vi kunnat bisträcka med ytterligare medel, exempelvis till utbyggnaden av skogsbilvägar.

När det gäller jordbrukets situation i stort vill jag, trots vad jag sade inledningsvis, framhålla att dagens läge kontrasterar på ett tillfredsställande sätt mot läget för ett antal år sedan. Vi kan slå fast att lönsamheten inom jordbruket i dag ligger på en högre nivå, att investeringsverksamheten har kommit i gång på ett helt annat sätt nu och att framtidstron inom denna näring faktiskt har kommit tillbaka. Vi tror att detta är viktigt, eftersom det gäller att ta vara på alla de odlingsresurser som vi har. Men för att vi skall kunna göra det är kapitalfrågorna väsentliga, och därför hälsar jag med tillfredsställelse att utskottet här är enigt. Tidigare har lagts fram förslag – som utskottsordföranden påminde om – i syfte att vidga kreditgarantiamarna för jordbrukets rationalisering.

Jag vill också påpeka att riksdagen tidigare i år, på förslag från finansutskottet, har uttalat att jordbrukets primär- och sekundärkreditinstitut skall få ökad tillgång till långfristigt kapital. Det är utomordentligt värdefullt. Givetvis är kreditgarantierna bra, men det gäller att se till att det också finns kapital tillgängligt. Det är min förhoppning att det beslut som tidigare har fattats i denna kammare i kapitalfrågorna skall vara positivt för det svenska jordbruket under den tid vi har framför oss tills vi – som jag hoppas – någon gång i slutet på nästa år får ta ställning till den framtida jordbrukspolitiken.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till jordbruksutskottets hemställan i de punkter överläggningen nu gäller.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 33 föreligger delade meningar endast på fyra punkter av de 57 punkter som vi nu diskuterar. Detta tyder på att det råder ganska stor enighet i fråga om anslagen till jord- och skogsbruk under det kommande budgetåret.

Att betänkandet ger den bilden har delvis sin förklaring i det jämviktsläge som råder i riksdagen. På några punkter har regeringspartiets företrädare i utskottet gått oppositionspartierna till mötes på ett sätt som

kanske inte skulle ha skett om regeringen haft majoritet i riksdagen. På samma sätt har vi från oppositionssidan varit villiga att jämkna på de krav som ställts i motionerna.

Tidigare talare i debatten har nämnt några exempel där utskottet i enighet har justerat upp anslagen i förhållande till vad som föreslås i budgetpropositionen. Jag vill peka på ett par av dem. Det viktigaste tycker jag är uppräkningsanlaget till intensifierad skogsvård i norra Sverige. Där fanns ett antal motioner för att anslaget skulle höjas med 10 miljoner. Utskottet har enats om att föreslå en höjning med 7 milj. kr. För folkpartiets del hade kravet på en höjning ställts i motion nr 1741 av herr Ångström. Enligt min övertygelse kommer de 7 miljoner som föreslås ytterligare tillföras detta anslag att ge god utdelning både i minskade kostnader för arbetsmarknadspolitiska åtgärder och i ökad virkestillgång på längre sikt.

En annan punkt i betänkandet där utskottet kommit till samförstånd gäller ökade resurser för veterinärmedicinsk rådgivning på djurmiljö- och djurhälsoområdet. Där har utskottet tillstyrkt kravet i en motion från företrädare för samtliga riksdagspartier att anslaget till veterinärmedicinska anstalten skall höjas med 113 000 kr. just för detta ändamål. Modern djurhållning kräver utan tvivel en intensiv bevakning av djurens miljö. Den bevakningen måste ske från andra utgångspunkter än de renodlat driftekonomiska. Hänsyn till djurens välbefinnande och trivsel måste skjutas i förgrunden. Därför tycker jag det är värdefullt att utskottet kunnat enas om en förstärkning av resurserna just för det ändamålet.

När det sedan, herr talman, gäller de reservationer som finns fogade till utskottets betänkande under de punkter som vi nu diskuterar vill jag helt kort motivera varför vi från folkpartiets sida inte ansett oss kunna stödja någon av reservationerna.

I reservation nr 2 föreslår centerpartiets företrädare i utskottet en uppräkningsanlag till jordbruket i norra Sverige med 14,4 milj. kr., och i reservation nr 3 föreslår herr Takman en uppräkningsanlag med nära 24 milj. kr. Motiveringen är i båda reservationerna att inflationen urholkat stödet. Den motiveringen kan anses rimlig i vart fall om man begränsar den procentuella uppräkningsanlaget så som man gjort i centerreservationen. Men eftersom 1972 års jordbruksutredning enligt de tilläggsdirektiv som utredningen fick år 1974 även skall se över utformningen av stödet till jordbruket i norra Sverige och eftersom utredningen väntas avsluta sitt arbete innevarande år, tycker jag att utredningens förslag kan och bör avvaktas innan ytterligare åtgärder sätts in. Dessutom gäller det här ganska mycket pengar, och vi har från folkpartiets sida inte ansett oss kunna prioritera denna höjning.

I reservation nr 4 föreslår centerpartiets ledamöter i utskottet en överföring av 3,5 milj. kr. i bidragsmedel från skogsodling till nyodling av åker. Med hänsyn till den livsmedelssituation som vi har i världen är tankegången i den reservationen riktig. Jordbruksutredningen och skogsutredningen har emellertid i uppgift att utreda hithörande frågor och

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

därför anser jag att de bör komma med förslag innan man inför en ny bidragsform för nyodling.

I reservation nr 5 föreslår centerns företrädare i utskottet en uppräknig av anslaget till byggande av vägar i enskild ägo med 6,5 milj. kr. utöver regeringens förslag och i reservation nr 6 föreslår samma reseranter en uppräknig av skogshögskolans driftanslag för skogsforskning med 1,229 milj. kr. Jag vill för min del inte ifrågasätta behovet eller syftet med dessa anslagsförstärkningar, men vi ställs gång på gång inför skyldigheten att ta hänsyn till den belastning på budgeten som i och för sig mycket välmotiverade förslag innebär. Vi har från folkpartiets sida inte ansett oss kunna stödja den uppräknig av anslagen som föreslås i reservationerna 5 och 6.

Med de motiveringar jag nu anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkterna 1-57 i betänkandet.

Sedan vill jag, herr talman, i samband med att kammaren nu behandlar större delen av jordbrukshuvudtiteln för folkpartiets räkning gärna ge några allmänna synpunkter på jordbrukspolitiken. Åtskilliga av de förslag som folkpartiet framfört vid tidigare riksdagar hör hemma inom områden som nu ligger under utredning, främst av 1972 års jordbruksutredning och av jordförvävsutredningen. Eftersom det inte är särskilt meningsfullt att i riksdagen upprepa förslag som genom enhälliga riksdagsbeslut hänskjutits till utredningar som väntas slutföra sitt arbete inom närmaste året, har vi från folkpartiets sida inte väckt någon stor jordbrukspolitisk partimotion till årets riksmöte. Men jag vill gärna här i kammaren ge en mycket kortfattad redogörelse för folkpartiets syn på den framtida jordbrukspolitiken.

Det jordbrukspolitiska beslutet vid 1967 års riksdag byggde på förutsättningar som inte längre föreligger. Det utformades utifrån ett ganska snävt svenskt perspektiv. En självförsörjningsgrad på 80 % skulle eftersträvas, och de låga världsmarknadspriserna skulle utnyttjas till de svenska konsumenternas fromma. Svensk livsmedelsproduktion skulle bli billigare genom strukturrationalisering mot allt större enheter.

Redan när dessa riktlinjer fastställdes hade folkpartiet avgörande invändningar. Vi ansåg att produktionen borde ligga närmare 90 % av vårt totala livsmedelsbehov och att inga ansträngningar för en sänkning mot 80 % borde göras.

Formellt gäller fortfarande, som också herr Krönmark nyss har nämnt, 1967 års produktionsmålsättning - en 80-procentig självförsörjning. Men ingen talar numera om den. Förutsättningarna för jordbruket har radikalt förändrats. Jordbruksutredningen skall se över riktlinjerna för vår jordbrukspolitik och bedöma om det finns anledning till ändrade målsättningar.

Folkpartiet anser att förutsättningarna för svenskt jordbruk är gynnsamma. Våra jordar - även de som hittills betraktats som marginella - är av god kvalitet. Vi har en hög teknisk nivå. Detta gäller vid en internationell jämförelse. De stigande världsmarknadspriserna på jord-

bruksprodukter har gjort de ekonomiska förutsättningarna för svenskt jordbruk gynnsammare. Vi anser det troligt att den utvecklingen fortsätter. Därtill kommer att Sverige bör behålla möjligheterna att ge sitt bidrag till den globala livsmedelsförsörjningen. Självfallet kan vår roll knappast bli mer än marginell, men i en akut svältsituation kan bl. a. svenska katastroflager av livsmedel ha betydelse för stora skaror av nödlidande människor.

Mot denna bakgrund anser vi att någon nedskärning av den svenska jordbruksarealen inte bör ifrågakomma. Stor återhållsamhet måste gälla för exploatering av åkerjord för andra ändamål. Detta innebär således en hög försörjningsförmåga.

En betydande export av spannmål blir nödvändig även i framtiden, men enligt vår bedömning kommer villkoren att bli gynnsammare än tidigare.

Hittills har jordbrukspolitikens betydelse för andra sektorer i samhället inte tillräckligt beaktats. Strukturrationaliseringen har inriktats på att skapa stora enheter med god ekonomisk bärkraft. Detta är i och för sig riktigt, men minskningen av antalet brukningsenheter har medverkat till folkutglesning i stora delar av landet. Detta har i sin tur lett till att underlaget för service minskat. I många bygder är jordbruket en viktig bas. Rationaliseringsverksamheten bör därför utformas med hänsyn till att odlingsbygderna, även efter viss strukturrationalisering, skall kunna ha ett befolkningsunderlag som tryggar en rimlig servicenivå. Därför bör familjejordbruket främjas. Även deltidsjordbruk, där innehavaren tidvis har annat arbete, bör accepteras och stödjas. Det kan vara en väg att underlätta för yngre människor som vill etablera sig i näringen utan att kunna prestera ett stort kapital. Sådana jordbruk kan successivt byggas ut och i en del fall kompletteras med skog.

Det moderna jordbruket är energikrävande och därigenom mycket sårbart. Det utnyttjar också kemikalier, vilkas miljömässiga konsekvenser bör uppmärksammas ytterligare. Ansträngningar måste till för att få fram nya bruknings- och bekämpningsmetoder som gör användningen av kemiska preparat mindre nödvändig. Vi anser att försök med alternativa jordbruksmetoder utan t. ex. kemikalieinsatser bör stödjas och att konsulentverksamheten i ökad utsträckning bör beakta dessa jordbruksmetoder.

Den hittillsvarande gränsdragningen mellan jordbruk och naturvård bör luckras upp. Ett snävt sektortänkande är till nackdel för båda. Naturvård i enskilda jordbrukares regi, med stöd från stat och kommun, är sannolikt på många håll det billigaste sättet att bedriva naturvård.

Enskild företagsamhet och enskilt ägande är grunden för jordbruket. Den som själv vill bruka jorden och bo på fastigheten skall ha företräde som köpare framför andra intressenter. Vi anser därför att statens, kommunernas och de s. k. förädlingsindustriernas jordförvärv bör prövas av lantbruksnämnderna enligt samma grunder som gäller för övriga köpare.

De kraftiga prisstegringarna på jordbruksmark gör det allt svårare för

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

unga människor att etablera sig som jordbrukare. Överpriser betalas i dag för mark i ren spekulation och av orsaker som inte har med markens användning för jordbruk eller skogsbruk att göra.

Denna utveckling måste hejdas. Ett fast penningvärde är därvid det främsta verktyget. Om inflationsförväntningarna upphör kommer fastighetsvärdena att åter närma sig gårdarnas driftvärde. De målsättningar som jag nu har nämnt kommer vi från folkpartiets sida så långt det är möjligt att eftersträva. De stämmer väl överens med det övergripande mål för svensk jordbrukspolitik som fanns med i 1967 års jordbruksbeslut och som ingen av oss vill ändra på, nämligen att jordbruket skall ge svenska konsumenter bra mat till lägsta samhällsekonomiska kostnad och att de som arbetar inom jordbruket skall få del av den allmänna standardstegringen. Men därtill kommer att vi måste ta vår del av ansvaret för världens livsmedelsförsörjning. Om detta sista sades ingenting i 1967 års jordbrukspolitiska beslut. Men enligt min och folkpartiets uppfattning måste det komma med, när vi härnäst formulerar målsättningen för svensk jordbrukspolitik.

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Enlund redovisar här en del mycket intressanta principiella bedömningar rörande jordbrukspolitikens framtida målsättning och övergripande mål. Det kunde vara intressant att diskutera detta – jag skulle kunna ställa mig bakom det mesta. Men eftersom vi inte skall fatta några beslut om saken i dag vill jag bara önska herr Enlund lycka till att genomdriva dessa uppfattningar i jordbruksutredningen, som är rätt forum i det hänseendet.

Representanter för folkpartiet och moderata samlingspartiet har redovisat varför man inte kunnat ställa sig bakom de centerreservationer som är fogade till utskottsbetänkandet. Jag skall inte polemisera mot att man inte kunnat göra det. Men jag vill i korthet konstatera att i de fall där folkpartiet och moderata samlingspartiet har kunnat ställa sig bakom våra krav har det inte blivit någon reservation utan förhandlingar, vilka i regel har kunnat leda till resultat som varit mycket positiva tillskott till jordbruket och – som jag redan tidigare nämnt – sammantaget gett 400–500 nya arbetstillfällen.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag vill först ansluta mig till de allmänna synpunkter som har framförts av Einar Larsson. Jag har begärt ordet för att särskilt tala om punkten 16, stöd till jordbruket i norra Sverige.

I motionen 1646 av herr Boo m. fl. och i motionen 1684 av mig själv och herr Norrby begärs en uppräknig av stödet till jordbruket i norra Sverige med 15 %. Centerledamöterna i jordbruksutskottet har därefter följt upp motionerna i reservationen 2.

Sedan rätt lång tid tillbaka har ju staten gett ett extra stöd till jordbruket i norra Sverige, och med norra Sverige avses Norrland samt skogsbyg-

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Jordbruksreglering,
m. m.*

derna i Kopparbergs och Värmlands län. Det är helt riktigt att man går in för ett extra stöd där. Och varför? Jo, produktionsbetingelserna är sämre i dessa områden ur olika aspekter. Men vi behöver jordbruket även i de här trakterna. Jordbruket ger ju både en produktion och en värdefull sysselsättning. Det ger också bygderna färskvaror. Genom en jordbruksproduktion håller man landskapet öppet; man gör ett nyttigt arbete på naturvårdsområdet, och det är värdefullt.

Man kan naturligtvis säga att detta kostar pengar, men sett från hela landets synpunkt har det stor betydelse. Och för de bygder och de människor som det här gäller är det mycket väsentligt att vi kan ge detta extra stöd. Härvid tänker jag alldeles speciellt på alla dem som har satsat hårt på jordbruksproduktion i dessa trakter. Stödet justerades senast 1974, och som alla vet pågår det en ganska stark penningvärdeförsämring. Vi har en stark inflation. Enligt de uppgifter som förelåg när motionen skrevs har penningvärdet efter senaste justeringen försämrats med 12 %. Och inflationen fortsätter. Stödet har urholkats, och det försämrats efter hand allt mera. Därför fann vi det vara nödvändigt att återställa stödets realvärde och föreslog för den skull en uppräknings på 15 %. Får vi inte en sådan uppräknings så blir det svårt för jordbrukarna att klara sig, särskilt de som har satsat mycket och därför har höga amorteringar och räntor. Vi skall ha klart för oss att många som har satsat på SR-jordbruk och även andra jordbrukare har mycket stora skulder och höga räntekostnader, särskilt nu när räntorna är så pass höga. Det föreligger risk för att jordbrukarna inte kan klara sig och att jordbruket därigenom går tillbaka. Det är därför som vi har begärt nämnda uppräknings.

Jag beklagar att övriga partier inte har kunnat följa oss i detta fall och jag vill understryka vad herr Larsson i Borrbys sade alldeles nyss, att om moderaterna och folkpartisterna hade följt oss i denna fråga, så skulle vi ha kunnat enas i utskottet om en uppräknings av stödet. I varje fall hade vi då kunnat få en chans till lottning om förslaget här i kammaren. Utskottets vice ordförande herr Hedström förklarade att man ville avvakta utredningens betänkande, och det skulle man väl kunna göra om förslag kommer snabbt. Men enligt vad jag har förstått kommer det att dröja minst ett par år, och under den tiden får vi ju en ännu starkare eftersläpning. Det anser vi i centern vara omöjligt att acceptera.

Då jordbruksministern är inne i kammaren nu vill jag fråga honom: När kan man räkna med att en sådan uppräknings som vi har föreslagit kan ske? Tidsplanen är att utredningen skall vara färdig med sitt arbete i höst, men om den verkligen blir det vet inte jag. Sedan tillkommer remisstiden. Fråga är därför när beskedet i detta ärende kan väntas.

Eftersom vi nu ändå behandlar jordbrukets huvudtitel vill jag också ta upp några principiella synpunkter. Jag konstaterar då att 1967 års jordbruksbeslut var mycket olyckligt för jordbruket. Men inte bara för jordbruket. Det var olyckligt också från nationens synpunkt. Herr Enlund sade att folkpartiet hade avgörande invändningar när det

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

beslutet fattades, och det är något som i minst lika hög grad gäller för centerns del. På grund av det olyckliga beslutet som regeringspartiet drev igenom har många åkerjordar lagts igen. Men det var ju ändå bra att jordbrukarna inte följde regeringens önskemål om en nedläggning av en tredjedel av den svenska jordbruksarealen. Den svenska jordbrukarkåren förstod alltför väl vart en sådan utveckling skulle leda och följde inte propåerna. Det är som sagt lyckligt. Likväl har en del arealer lagts ner, och vi har därmed förlorat en del av produktionen. En hel del byggnader har också raserats. Det är nödvändigt att nu se till att de bästa av de igenlagda jordbruksmarkerna kommer in i produktionen igen. Jordbruket har sitt berättigande, och jag finner allra mest glädjande att inställningen till jordbruket nu har förändrats och jordbruket fått ett större erkännande. Både stora och små jordbrukare måste veta att de har en meningsfull uppgift att fylla, och det blir då mera intressant för dem att arbeta. Jordbruket kan klara en produktion som vi har nytta av.

Jordbruket ombesörjer dessutom en naturvård som är nödvändig för nationen. Likaså har det stor betydelse från sysselsättningssynpunkt och från försvarspolitisk synpunkt. Men först och sist är det fråga om mänsklighetens försörjning med mat. Det är en viktig fråga, och den kommer inte att minska i betydelse framöver.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Jordbruksutskottet har i det föreliggande betänkandet bl. a. behandlat motionen 1975/76:328.

I den motionen har jag och några andra socialdemokrater tagit upp problemet med de omfattande skador som har drabbat våra skogsplanteringar till följd av det fr. o. m. förra året införda förbudet mot att inom skogsbruket använda DDT som plantskydd. I motionen har vi pläderat för en intensifierad forskning för att få fram lämpliga metoder för att motverka de skador som snytbaggen åstadkommer på barrträdsplanter runt om i vårt land.

Utskottet redovisar pågående forskningsarbete och tillstyrker anslagsuppräknig av 750 000 kr., vilket innebär en höjning med mellan 18 och 19 % i jämförelse med innevarande budgetår. Med detta anser utskottet motionen besvarad.

Jag är tillfredsställd med vad utskottet skriver, och det är bara att hoppas att de föreslagna förstärkta resurserna skall leda fram till nya forskningsrön, som så snabbt som det över huvud taget är möjligt kan omsättas i åtgärder. Vi kan nämligen inte i längden tolerera de stora kapitalförluster som det svenska skogsbruket lider på grund av att vi f. n. helt saknar skyddsbehandling av barrträdsplanter. Det är att märka att Sverige numera är det enda land i Europa som har ett skogsbruk som måste arbeta utan något effektivt medel mot snytbaggen.

I aprilnumret av tidningen Arbetarskydd finns en uppgift från skogshögskolan som säger att det svenska skogsbruket förlorar mellan 30 och 100 milj. kr. per år därför att vi saknar någon form av plantskydd.

Hur allvarligt läget är framgår kanske bäst av vad generaldirektören i skogsstyrelsen, Bo Hedström, sade när han för en tid sedan föreläste inför den skogspolitiska grupp som finns här i riksdagen: "Vi har hyggen som har 90-procentiga skador, där det knappt finns en planta kvar. Undersökningar visar, att ungefär hälften – ibland för vissa regioner upp till 80 % – av planteringarna inte fyller skogsvårdslagens minimikrav. Det är alltså inga lysande skogsodlingsresultat det är fråga om och vi måste på allt sätt förbättra det här läget, om vi skall ha någon skog att överlämna till våra kommande generationer."

Andra undersökningar visar på ett produktionsbortfall på mellan en halv och en miljon kubikmeter virke per år.

Det svenska jordbruket kan i längden inte bära detta produktionsbortfall, och för den enskilde skogsägaren blir kostnaderna för hjälp- och omplanteringar så höga att vi riskerar att mycket blir ogjort. Följden härav kommer att bli ojämna och oregelbundna bestånd i våra ungskogar.

Mycket talar väl för att vi får leva med DDT-förbudet, och av den anledningen är det ytterst angeläget att den forskning som bedrivs och som planeras vid främst skogshögskolan ges ökade resurser.

De undersökningar av skadorna som under våren förra året utfördes under medverkan av – förutom skogshögskolan – bl. a. skogsvårdsstyrelsen, domänverket och skogsbolagen gav så nedslående besked att man gott kan rubricera det som en ytterligt svår motgång för det svenska skogsbruket.

Skogen är en av de få naturresurser vi har i det här landet som är förnyelsebara. Vi har en industrikapacitet som – om den utnyttjas helt – förbrukar 20 miljoner kubikmeter mer än den årliga tillväxten i våra skogar. Värdet av exporten av trävaror överstiger t. ex. värdet av Volvos och varvens export. Vi har helt enkelt inte råd att syssla med en skogsplanering där antalet överlevande plantor efter snytbaggeangreppen är så lågt att hälften av hyggerna måste hjälplanteras eller planteras om helt och hållet, med andra ord ett oförsvarligt slöseri.

Jag vill gärna till sist, eftersom jordbruksministern är närvarande i kammaren, uttrycka min tillfredsställelse över att jordbruksministern på tilläggsbudget anvisar medel för att underlätta restaurering av de skogskulturer som har spolierats genom angrepp av snytbagge. Enligt jordbruksministerns förslag bör bidrag kunna utgå för skador som inträffat under år 1975. För ändamålet föreslås för innevarande budgetår 2 milj. kr. Det är ett välkommet bidrag och ett gott initiativ, då kostnaderna för restaureringsåtgärderna kan väntas bli betungande för de drabbade skogsägarna.

Herr talman! Jag är nöjd med utskottets skrivning och den uppräkningsanslag som redovisas i betänkandet och har därför inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Borby (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara till vad herr Olsson i Edane sagt tillägga

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

att jordbruksutskottet har justerat betänkandet angående de anslag han nämnde sist i sitt anförande. Den hjälpen kan alltså ganska snabbt effektueras.

I övrigt vill jag personligen gärna instämma i en del synpunkter som herr Olsson framförde. Det har uppstått så pass allvarliga skador att man har anledning att beklaga att vi kanske gick litet väl snabbt fram när det gällde att införa ett totalt DDT-förbud innan vi hade fullgott alternativ.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Utskottets betänkande lika väl som denna debatt präglas av den inställning som rätt kring jordbruksfrågorna under senare år, då debatten varit tämligen ringa på grund av att praktiskt taget hela jord- och skogsbrukets framtida öden ligger under utredning. Det är att hoppas att utredningarna skall kunna arbeta så snabbt att resultatet av deras arbete kommer att framläggas under detta år, så att nästa riksmöte kan ta ställning till hur jordbrukspolitiken skall formis under de kommande åren.

Det har inte varit utan olägenhet att vi under så pass många år varit tvungna att iaktta en sådan här återhållsamhet och avstå från ställningstaganden som utan tvivel borde ha skett under de år som gått. Det är helt omöjligt att på alla områden avvakta resultaten av utredningsarbetet. Det gör att vi från centerpartiet till detta utskottsbetänkande på vissa punkter har fogat reservationer vari vi hävdar att det inte kan vara rimligt att inte göra någonting under den tid som utredningen arbetar.

Låt mig ta upp några frågor som rör skogen. En sak som engagerar mig utomordentligt starkt är frågan om intensifierat stöd till det norrländska skogsbruket. På den punkten har vi varit hur eniga som helst inom vårt län tillsammans med länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen, som har arbetat fram underlag för detta program. Vi har satsat rätt starkt på de arbetstillfållen som vi med en relativt ringa insats skulle kunna skapa. Målsättningen var att det för programmets genomförande behövdes ca 40 milj. kr. för Norrbottens län. Den målsättningen har inte kunnat infrias. Jag tror att Norrbottens län under fjolåret fick 6 milj. kr. av detta anslag.

Intressant att notera är att de beräkningar som hade gjorts och som visade att detta program skulle ge 2 000 nya och bestående arbetstillfållen var riktiga. De 6 milj. kr. som vi har fått har i relation till de 40 miljonerna givit ett sysselsättningstillskott, som har varit minst det som avsågs. Jag vill notera detta, eftersom det ändå är fråga om att skapa arbetstillfållen åt befolkningen i en del av vårt län, en befolkning som har utomordentligt stora svårigheter att få arbete. Den möjligheten har man i viss mån kunnat erhålla genom dessa pengar. Det har varit ett billigt sätt att ge dessa människor sysselsättning. Det hade följaktligen varit utomordentligt angeläget att få genomföra hela detta program. Det har talats om ett samhällsekonomiskt ansvar när det gäller att hålla anslagen

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Jordbruksreglering,
m. m.*

ner. Men denna tidpunkt är sannerligen inte det rätta tillfället att hänvisa till ett samhällsekonomiskt ansvar.

På denna punkt nådde utskottet slutligen fram till enighet, vilket jag är glad över, eftersom propositionen faktiskt förutsatte en minskning av det anslag som tidigare hade utgått. Ökningen i förhållande till i propositionen föreslagna 7 milj. kr. är vi överens om. Men jag finner det angeläget att framhålla att om vi kunde utöka detta program i den utsträckning som var meningen till en början, innebure det en insats som verkligen skulle ge ett påtagligt resultat mycket snabbt, ett resultat i form av ökade sysselsättningsmöjligheter men också i form av ett utökat råvaruunderlag, som vi mer än väl behöver i framtiden.

Centern har vidare avgivit en reservation när det gäller anslaget till skogsbilvägar, om vilken vi är ensamma. De andra partierna har, troligen på grund av det samhällsekonomiska ansvaret, ansett sig inte kunna vara med på ett höjt anslag till skogsbilvägarna. Jag tror att herr Hedström var inne på tanken att detta anslag eventuellt kan fyllas ut med arbetsmarknadsstöd till sådana här vägbyggen. Men där har skogsstyrelsen klart sagt att det är ett dåligt alternativ, eftersom arbetsmarknadsinsatserna skall ske under en tidsperiod på året som är olämplig för sådana här åtgärder. Det gör att man, enligt vad skogsstyrelsen säger, har svårt att få entreprenörer att vara med vid upphandlingen av sådana här vägbyggen. Den sker nämligen under en årstid som för dem är så vanskelig att de har svårt att ta ställning till den kostnad som arbetet kommer att medföra. Jag tror att det hade varit samhällsekonomiskt utomordentligt välgörande att satsa på ett högre anslag till vägbyggen, som hade kunnat utföras under tidsperioder som hade varit de mest lämpliga.

När det sedan gäller skogsforskningen skall jag inte säga mycket. Jag vill bara notera att här är det ändå fråga om långsiktiga åtgärder. Skogsstyrelsen har gjort upp program för vilkas genomförande det behövs inte oväsentliga medel. Det är klart att det kan sägas att vi skall avvakta skogsutredningen för att sedan kunna ta ställning, men oavsett vilket ställningstagande skogsutredningen kommer fram till så kan vi vara helt medvetna om att den långsiktiga forskning som skogsstyrelsen är inne på måste genomföras. Råvarusituationen, som jag tidigare hänvisat till, gör det ju angeläget att få i gång denna forskning på ett så tidigt stadium som möjligt. Det är av den anledningen som vi reserverar förordar att anslaget till skogshögskolans driftkostnader räknas upp med 1 229 000 kr.

Jag vill också säga att vi i vår partimotion hade uppe frågan om sänkning av anslaget till skogsstyrelsens och skogsvårdsstyrelsernas administration. Det förslaget var en reaktion mot propositionen, som ju faktiskt avsåg en minskning av insatserna på fältet. Vi bedömer det som omöjligt och i högsta grad orimligt att årligen öka anslagen till administrationen samtidigt som man minskar verksamheten ute i skogarna. Har man inte råd att hålla i gång verksamheten där och måste man avvakta pågående utredningar innan någonting kan göras, då bör man rimligen också minska

Onsdagen den
21 april 1976

Jordbruksreglering,
m. m.

på administrationskostnaderna.

I utskottet kunde emellertid vissa överenskommelser träffas, inte minst när det gäller stödet till skogsprogrammets genomförande i Norrland, och vi har avstått från att hålla fast vid yrkandet om minskning av administrationsanslaget. Jag finner det dock angeläget understryka att vill man vara med om att anslå medel till arbete ute i skogarna så är vi också intresserade och villiga att anslå medel till administrationen. Men de här sakerna bör rimligtvis följas åt.

Så bara några få ord om skogsodling på åkermark. Det kan självklart vara befogat i vissa fall. Framför allt trodde man att det var befogat i det läge som man utgick ifrån 1967. Men med de förändringar som har skett både i vårt land och på det globala området är vi väl helt medvetna om att det blir nödvändigt att gå tillbaka till en viss nyodlingsverksamhet. Vi kommer att bli tvungna att odla upp en hel del av de marker som har fått förbuskas. Mot den bakgrunden tror jag att det hade varit en riktig åtgärd att ta ett visst steg redan nu för att förhindra fortsatt förbuskning och fortsatt nedläggning av åkermark.

Jag kan peka på att i mitt eget län hade vi i slutet av 1920-talet 57 000 hektar åkermark. Det skedde en omfattande nyodling under 1930- och 1940-talen, och vid 1950-talets början hade vi i Norrbotten 86 000 hektar åkermark. Under 1960-talet och fram till nu har så mycket åkermark nedlagts att den areal som f. n. brukas är ungefär lika stor som i slutet av 1920-talet. Vi hoppas och tror att mycket av den nedlagda åkermarken skall komma i bruk igen, men för det behövs vissa åtgärder. Vad som framför allt erfordras är att man i fortsättningen inte skogsodlar på den åkermark som är möjlig att bruka.

Herr talman! Mot denna bakgrund ber jag att få yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn och parti förekommer.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! I detta debattavsnitt om jordbrukspolitiken behandlas bl. a. frågor sammanhängande med husdjurens hälso- och sjukvård. Jag kommer att uppehålla mig vid de frågorna en liten stund.

Tillsammans med herr Nisser har jag i motionen 1631 väckt frågan om att riksdagen beslutar att begränsningsregeln om 15 djurenheter för bidrag till djurägare med låga inkomster skall utgå. Liknande yrkande finns också i en motion från centerhåll.

Regeln om 15 djurenheter har endast varit i kraft från den 1 juli 1975, varför tillämpningen rimligen inte kan ge anledning till några slutsatser. Detta var också en av anledningarna till att motionen i utskottet lämnades utan åtgärd.

Det finns emellertid av andra skäl anledning att dra slutsatser om regelns effekter. I samband med att inkomstgränsen för anslaget "Bidrag till djursjukvård i vissa fall" höjdes från 5 000 kr. till 15 000 kr. tillkom regeln om 15 djurenheter som en ytterligare begränsningsregel.

Att jordbruksdepartementets förväntningar på regeln var att kostnaden

under anslaget skulle minska, framgår av att anslaget året före förändringen, 1974/75, var 600 000 kr. och därefter har kunnat nedbringas till 150 000 kr.

Nu har jag den bestämda uppfattningen att så som regelsystemet i detta avseende fungerar är inte heller ett anslag om 150 000 kr. behövt. Kostnaderna under detta anslag kommer, då vi får ett helt och av andra år opåverkat räkenskapsår, enligt min mening att visa att endast några tiotusental kronor kommer att ha åtgått för ändamålet.

Uppjusteringen av inkomstgränsen var betingad av förändringar i penningvärdet och var inte avsedd som någon höjning av realvärdegränsen. Begränsningsregeln om de 15 djurenheterna var helt enkelt obefogad, och därför har vi återigen krävt att den skulle slopas.

Nu skriver utskottet i sitt betänkande, att man bl. a. på grund av bidragsreglernas utformning har viss förståelse för motionärernas syfte. Utskottet säger sig ha inhämtat att lantbruksstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på problem som sammanhänger med bidragssystemet. Utskottet förutsätter att lantbruksstyrelsen ser över och noga beaktar behovet av förbättringar och mot bakgrunden av sina erfarenheter av reglernas tillämpning framlägger de förslag som kan finnas motiverade.

Det är, herr talman, inte att ta miste på att utskottet i sin skrivning ställer förväntningar på lantbruksstyrelsens åtgärder i detta fall. Det är förväntningar som vi motionärer naturligtvis delar. Meningen med detta stöd var ju att mindre bemedlade och av husdjurssjukdomar i sina besättningar särskilt drabbade lantbrukare inte av kostnadsskäl skall behöva avstå från veterinärhjälp. Frågan är om inte denna målsättning nu håller på att rubbas.

Jag skall också ta upp en annan fråga. Det svenska jordbrukets husdjursstam representerar stora värden. Stora krav ställs numera dessutom på djurens produktionsförmåga, ett förhållande som tyvärr kanske också medfört högre sjukdomsfrekvens. Samverkande orsaker, såsom rent humanitära, och höga djurvärden i förening med höga krav på djurens avkastning har således medfört krav på snabba veterinära insatser.

I motionen 1632 har vi begärt att lantbruksstyrelsen skall utreda lämpliga system för att snabbt nå kontakt med veterinären. Utskottet har ställt sig bakom detta utredningskrav, vilket vi uppfattar såsom glädjande. De system som här kan komma i fråga skall givetvis erbjuda möjlighet till kontakt också då veterinären befinner sig på resa.

Att veterinärernas ordinarie telefon, vilken f. ö. nu föreslås bli tjänstetelefon, utrustas med telefonsvarare och bandspelare verkar både enkelt och billigt. Litet mera kostnadskrävande men ändå värt att pröva är förslaget att utrusta veterinärernas bilar med biltelefonanläggningar, så att kontakt lätt kan upprätthållas mellan veterinären och bandspelarläggningen i hans bostad.

Resultatet av den av utskottet förväntade försöksverksamheten i detta avseende emotser vi med stort intresse. Det borde rimligen vara så att både de enskilda djurägarna och samhället på sikt har stora vinster att

Onsdagen den
21 april 1976

Jordbruksreglering,
m. m.

göra. Samhället bekostar som bekant en del av de riktigt långa resorna i distrikt med stora avstånd. Där skulle samhället göra sina vinster. Djurägarna skulle göra sina vinster genom att få en snabb djurbehandling. Alla parter torde i en positiv behandling av detta ärende ha vinster att göra.

Herr talman! Jag ansluter mig till utskottets betänkande i alla delar.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! I motionen 1683 har jag jämte herr Danell och fru Swartz yrkat att bidrag till viss ungdomsverksamhet via nionde huvudtiteln i enlighet med lantbruksstyrelsens äskanden skulle utgå med 580 000 kr., dvs. med ett i förhållande till regeringens förslag med 80 000 kr förhöjt bidrag.

Jordbruksutskottet har i sitt uttalande över motionen i betänkandet sett positivt på den verksamhet organisationerna bedriver. Man har, för att citera utskottet, bedömt verksamheten ha ett värde varom inga delade meningar råder. Utskottet vill dessutom att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförts i frågan. Trots denna välvilja har man inte ansett det möjligt att tillföra organisationerna ett ytterligare stöd på 80 000 kr. – pengar som dessa så innerligt väl behöver. Det är inte utan att jag känner en rätt stor besvikelse över detta utskottets ställningstagande.

I utskottsbetänkandet påpekas bl. a. att de organisationer som får stöd via jordbruksdepartementet även kommer i åtnjutande av stöd inom ramen för anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet via åttonde huvudtiteln. Så är dock icke fallet för de båda specialförbunden inom Riksförbundet Sveriges 4 H, Jordbrukare-Ungdomens förbund och Förbundet Skog och ungdom, vilka f. n. tillsammans uppbär 395 000 kr. av det totala anslaget på 500 000 kr. och icke kommer i åtnjutande av ytterligare statsbidrag. Dessa organisationer har hela sin verksamhet, som består av yrkesorienterande och yrkesfostrande verksamhet på jordbrukets resp. skogsbrukets område, baserad på det stöd som erhålles via nionde huvudtiteln. Eftersom den verksamheten har så stark anknytning till jordbruk och skogsbruk, är det naturligt att den får sitt huvudsakliga stöd från jordbruksdepartementet. Därför kan utskottets motivering för ett eventuellt överförande av bidraget till utbildningsdepartementet och en inordning av stödet till ungdomsverksamheten på jordbrukets område i det allmänna stödet till ungdomsverksamheten starkt ifrågasättas.

Att det statliga stödet till ungdomsverksamheten i övrigt ökat och att ungdomsorganisationerna får stöd från kommuner och landsting saknar också relevans i sammanhanget. De facto har de nya reglerna för bidragsgivningen till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet medfört att organisationer som Sveriges 4 H får svårt att kunna tillgodoräkna sig samma bidrag i framtiden, eftersom organisationen har en stor andel deltagare i s. k. öppen verksamhet i förhållande till betalande medlemmar. Det kan t. o. m. bli fråga om en direkt sänkning av statsbidraget.

Särskilt stöd till ungdomsverksamhet på jordbrukets område med syfte att ge deltagarna en förberedande yrkesorientering är ingenting unikt för Sverige. Liknande verksamhet finns i flertalet länder världen över. I USA samt flertalet europeiska länder bedrivs den i direkt samarbete med den statliga rådgivningsverksamheten, vilket inte torde vara billigare än att ge berörda organisationer ett direkt stöd. I Finland erhåller exempelvis de båda finska 4 H-organisationerna tillsammans mer än 6 miljoner finska mark i bidrag. Med tanke på att en finsk mark är värd något mer än en svensk krona förstår var och en att motsvarande organisationer i Sverige får väsentligt mindre bidrag, 1/2 milj. kr. mot över 6 miljoner i Finland. I Danmark och Norge är verksamheten delvis samordnad med rådgivningsverksamheten, varför det statliga stödets storlek är svårare att ange.

Bidraget till viss ungdomsverksamhet har varit oförändrat i tio år. Under motsvarande tid har organisationernas kostnader för personal, administration m. m. nästan tredubblats. Därför är den ekonomiska situationen för dessa i dag mycket brydsam. Sveriges 4 H med specialförbund har exempelvis varslat alla centralt anställda länskonsulenter med regional placering om uppsägning, och överläggningar med den fackliga organisationen pågår för att om möjligt kunna lösa anställningsfrågorna. Den ungdomsverksamhet som här åsyftas med individuell rådgivning till deltagarna är mycket kostnadskrävande, och dess fortbestånd är därför i allvarlig fara om den inte kan tillförsäkras ett tillräckligt stöd från det allmänna. Är vi överens om verksamhetens värde ur yrkesorienterande och yrkesfostrande synpunkt och kanske också i viss mån ur beredskapsynpunkt, bör vi också kunna ge den det stöd den behöver.

Herr talman! Jag dristar mig att yrka bifall till motionen 1683.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Vi har föreslagit en uppräknig av det s. k. Norrlandsstödet till jordbruket med 25 %. Jag anser att detta är ett minimikrav, om vi inte snabbt skall få en ytterligare försämrad situation på jordbrukets område i norra Sverige.

När man reser en del i de bygderna och har kontakter och umgänge med folk som sysslar med jordbruk, förstår man lätt hur pressad situationen ofta är. Vi har också sett hur jordbruk efter jordbruk har försvunnit. Det s. k. Norrlandstillägget har visserligen dämpat avvecklingen av jordbruket, men det som sker är ändå förskräckande. Detta belyses ganska bra i Länsplanering 1974 från Norrbotten, som ju är en betydande del av Norrland. Där skrivs bl. a. så här:

”Den åkerareal som nu brukas uppgår till ca 48 000 ha varav i inlandet (Överkalix, Övertorneå, Pajala, Kiruna, Gällivare, Jokkmokk, Arvidsjaur och Arjeplog) 10 000 ha. År 1956 var åkerarealen i länet 80 000 ha och 22 000 ha i inlandet. Minskningen har alltså varit 32 000 i länet och 12 000 i inlandet. En del av den nedlagda arealen är myrmarker som troligen ej är odlingsvärda, men antar man att hälften av den nedlagda

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

arealen är fastmarksjord och som borde omfattas av den framförda målsättningen innebär det en ökning av arealen med 16 000 ha. Antar man att denna areal helt skulle användas för grovfoder och fodersäd i mjölkproduktionen innebär det en möjlig utökning av koantalet med 12 000 stycken vid en avkastningsnivå av 2 000 foderenheter/ha vid vallodling och 1 850 kg/ha vid fodersädsodling. Denna produktion ger ett tillskott på ca 700 årsarbetare.”

Detta har jag citerat för att belysa att det kan vara en god affär att satsa på jordbruket. Då behöver man nämligen inte i samma utsträckning sysselsätta människor, exempelvis i beredskapsarbete, eller låta dem flytta från bygden.

Den utveckling som har skett i bl. a. det Norrlandslänet har fått konsekvenser när det gäller försörjningen med jordbruksprodukter. Man får importera kött och mjölk. Det skulle i nuläget behövas minst 2 000 kor till för att klara mjölkförsörjningen i det nordligaste länet, har lantbruksnämnden räknat ut.

I Norrlandslänet står man inför en generationsväxling. Då gäller det också att komma fram till en sådan jordbrukspolitik att man kan få ungdom att ta över. Det handlar om att garantera utkomsten för dem som brukar jorden. I norra Sverige – det vill jag understryka – handlar det ju inte om godsägare och storbönder, utan till närmare 99 % om småbönder. Dit bör jordbruksstödet kanaliseras, om vi skall kunna behålla ett levande jordbruk i norra Sverige.

Visst finns det stödformer, men inte har det kunnat hindra att den ena jordbrukaren efter den andra har drivits bort från sin jord, att förbuskningen breder ut sig över det norrländska landskapet och att regioner som tidigare var mer än självförsörjande med jordbruksprodukter nu måste importera mängder av jordbruksprodukter från annat håll.

När det gäller bidragsformerna kan man som ett exempel ta det nuvarande stödet till s. k. A-B-fastigheter, som ger 25 %. Om nu en bonde utanför SR-systemet vill investera 400 000 kr., får han alltså 100 000 kr. i bidrag. Resten måste han låna, och han kan få brottas med amorteringar som knäcker ryggen på honom. För mig står det klart att inte ens den stödformen tryggar jordbrukets fortbestånd och utveckling i Norrland.

Så har vi SR-verksamheten, som heller inte har kunnat hejda jordbruksnedläggningarna och inte kommer att kunna göra det i fortsättningen heller.

I augusti i fjol hälsade jag på en bekant, en SR-bonde i en by i Tornedalen. Han byggde ut sitt jordbruk mycket optimistiskt och hade 1958 uppfört en modern ladugård. Visst fick han bidrag och stöd från myndigheterna, men det hjälpte ändå inte. Han orkade inte längre; klarade inte av det. Och då skulle han auktionera bort sin besättning följande vecka, vilket f. ö. också skedde. Jag klarar inte räntorna och amorteringarna, och dessutom får man slita ihjäl sig, var hans motivering.

Där ligger naturligtvis knuten i sammanhanget. Även om man får stöd blir räntor och amorteringar så betungande att det förr eller senare

blir omöjligt att klara dem, eller också kan det bli så att människor tappar sugen på grund av att de sällan eller aldrig kan tillåta sig normala arbetsdagar, semester och reglerad arbetstid som andra grupper i samhället.

Jag är klar över att man inte löser dessa problem genom att höja det s. k. Norrlandstillägget, men jag anser att det ligger i anständighetens intresse med en höjning på det sätt som vi har föreslagit, dvs. med 25 %. Det skulle återställa värdet av tillägget och ge dem som ännu finns kvar inom jordbruket en bättre chans att vara kvar i näringen i avvaktan på att en bättre jordbrukspolitik arbetas fram. Jag vill därför i all korthet be att få instämma i bifallsyrkandet till reservation nr 3.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 33 behandlas bl. a. motionen 1657, som tar upp frågan om inskränkningar i bidragsgivningen till skogsodling på åkermark. Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen med hänvisning till sittande utredningar.

De frågor som har aktualiserats i motionen kan mycket väl genomföras utan att man inväntar de stora utredningarnas resultat, eftersom våra förslag innebär ett steg i riktning mot ett bättre hushållande med våra markresurser. Jag anser det vara angeläget att snabba åtgärder vidtages. Annars föreligger det stor risk för att ytterligare något tiotusental hektar åkermark läggs ned med stöd av statsbidrag för skogsodling. Alternativet med fortsatt jordbruksproduktion kommer i ett försämrat konkurrensläge gentemot skogsplantering. Det finns, som jag ser det, mycket starka skäl för att främja en hög produktion av livsmedel, och då måste det vara felaktigt att man från samhällets sida stödjer åtgärder som minskar åkermarkens omfattning. Skogsplanteringen på åkermark i Jönköpings län, för att nämna ett exempel, uppgår f. n. till ca 400 hektar per år, och det finns exempel på att skogsplantering skett på åkermark som ur lokal synpunkt måste anses som högvärdig.

Med hänsyn till att åkermarken i framtiden, med de skäl jag tidigare omnämnt, får ännu större betydelse är det enligt min uppfattning motiverat att – även om man inte för dagen kan finna någon brukare – marken bevarar sina odlingsegenskaper. Kostnaderna att återställa åkerjorden efter något eller några årtiondens skogsodling blir ganska betydande.

I motionen har vi också aktualiserat frågan om nyodlingsbidrag, men även på den punkten är utskottsmajoriteten negativ. Vi motionärer menar att det finns all anledning att man från samhällets sida stödjer även sådan verksamhet. Nyodlingsverksamheten har glädjande nog under de allra senaste åren ökat, och detta är att hälsa med stor tillfredsställelse. Denna verksamhet innebär såväl att den enskilde nyodlaren kanske får en mer rationell och lönsam enhet som att vårt lands samlade produktionsförmåga förbättras. Därför har vi ansett det riktigt att riksdagen ger regeringen i uppdrag att snabbt komma med förslag i den här frågan.

De synpunkter och förslag som framförts i motion 1657 har följts upp i reservationen 4, vilken herr talman, jag yrkar bifall till.

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag har i motionen 1663 framfört ett förhållandevis stort antal synpunkter på verksamheten vid lantbrukshögskolan. Min kritik och mina förslag till ändringar grundar sig på ett mycket starkt personligt intresse för odlingsfrågorna och allt övrigt som rör framställningen av våra baslivsmedel.

I dessa tider då det dels råder global livsmedelsbrist, dels förekommer inhemska miljöstörningar – inte minst inom livsmedelsområdet – bör man verkligen försöka utvinna det allra mesta och bästa bl. a. ur försöksverksamheten vid lantbrukshögskolan. Vad som kanske framför allt är angeläget är en strängt verklighetsanpassad prioritetssättning av sådana studier och försök som snarast kan ge optimal inriktning åt svenskt jordbruk med avseende på biologiskt och livskvalitetsmässigt välanpassade produkter.

Utöver dessa högt satta önskemål har jag också gått in på ett antal detaljmärkningar och detaljförslag rörande den egentliga försöksverksamheten. Detta har jag vågat göra mot bakgrunden av att jag har arbetat med teknisk utprovningens verksamhet i hela mitt yrkesliv och därför vill göra anspråk på att ha viss erfarenhet av sådant arbete.

Det verkliga målet för lantbrukshögskolans försöksverksamhet bör rimligtvis vara att ge den enskilde lantbrukaren värdefulla rekommendationer på ett lättförståeligt sätt. Då resultaten ofta presenteras som tämligen osäkra medelvärden och i besvärliga sifvertabeller är det inte troligt att den kommunikationen sker på bästa sätt. Därför tycks det i stället vara lättare för lantbrukarna att gå direkt in i de olika försäljningsföretagens tillrättalagda rekommendationstabeller, där det kommersiella intresset vanligen dominerar, och det är väl inte alltid av godo.

Herr talman! Jag skall inte gå in på några detaljer i dessa frågor. Jag tror emellertid att det finns mycket att förbättra inom den här sektorn. Det ytterst korta svar som jordbruksutskottet ger på min relativt långa motion ger mig dock inte några större förhoppningar om någon förbättring. Utskottet uttalar sig bara – liksom förra året – för "oförändrade riktlinjer för försöksverksamheten". Utskottet markerar därmed att man inte har satt sig in i situationen ordentligt. Jag finner betydligt större tröst i vad rektorn för lantbrukshögskolan har skrivit i ett personligt brev till mig samt i lantbrukshögskolans utvecklingsplan fram till år 1978. Under exempelvis rubriken Produktionsutveckling och produktionsanpassning återfinns mycket hoppgivande uppgifter om effektivitetsfrämjande åtgärder, produktkvalitéer, livsmedelsbiologiska aspekter m. m.

Det är glädjande att ta del av detta, och om jordbruksutskottet hade varit mera intresserat och givit sig tid till mera ingående behandling av motionen så hade man ju i sitt svar kunnat åberopa detta mera framsyna dokument hellre än att bara tala om oförändrade riktlinjer.

Herr talman! Under alla förhållanden är det troligt att ett påpekande i den form som min motion utgör har ett visst värde. Om inte annat

så ger det de personer som sysslar med hithörande frågor en liten vink om att det finns intresserade politiker som inte är nöjda med förhållandena såsom de är f. n., och det ger därmed förhoppningsvis lantbruksforskningen en puff i rätt riktning.

Jag har inte något yrkande, herr talman.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Det var herr Olsson i Edane som uppkallade mig till talarstolen. När det gäller hans anförande har jag ett frågetecken att sätta, och det är när han talar om bristen på 20 miljoner kubikmeter. Den bristen finns mig veterligt inte belagd någonstans. Man är än så länge hänvisad till gissningar därvidlag. Jag kan därför inte säga om bristen är 30 eller 10 miljoner kubikmeter. Men det är det enda frågetecken jag har att sätta. Annars kan jag helt och hållet instämma i vad herr Olsson i Edane sade. Jag tycker att man har anledning att vara honom tacksam för att han höll sitt anförande på ett sakligt plan hela tiden och inte hemföll till att tala om katastrof för det svenska skogsbruket. Han nöjde sig med att konstatera att läget är ytterligt allvarligt, och det är det förvisso.

Varför har det då blivit så? Ja, en god del av det dåliga tillståndet i våra föryngringar beror ju på att vi har haft en lång serie torkår – fem sex svåra torksomrar efter varandra. En del plantor har helt enkelt dött, andra plantor har blivit så försvagade att de inte orkat stå emot ens ett mycket litet snytbaggangrepp.

Men snytbaggarna har ju alltid funnits. Varför var det inte så svårt med dem förr i tiden? Jo, helt enkelt därför att vi förr bedrev vårt skogsbruk på ett sådant sätt att vi inte fick så mycket ris vid slutavverkningen som vi numera får. Vi hade inte så goda yngelmöjligheter för snytbaggarna förr som vi nu får. Och vi visste att ett hygge måste ligga så att säga i träda i tre fyra år innan det lönade sig att göra några planteringar, helt enkelt därför att snytbaggarna behövde den tiden att rasa över.

Så kom DDT. Vi kunde genom att behandla plantorna med DDT plantera genast på våren efter avverkningen och vann på detta vis tre fyra års produktion. Där är det onekligen rätt att tala om en katastrof beträffande den ökning i produktionen som vi fick tack vare att DDT kom. Om vi inte kan hitta någon ersättning för DDT, om vi tvingas återgå till den gamla tidens skogsbruksmetoder – som när det gäller avkastningen per hektar och år inte stod tillbaka för nutidens skogsbruksmetoder – är det alltså den förlusten vi får räkna med. Och den är ganska allvarlig; man räknar med 5 % på den samlade svenska skogsproduktionen.

Vad vi måste ha klart för oss är alltså att man kanske får överge de nya skogsbruksmetoderna. Nu har vi anpassat oss till dessa nya metoder. Det kan bli en mycket smärtsam omställning tillbaka i tiden, om vi inte kan hitta någonting annat. Därför är det viktigt att vi när det gäller själva skogsskötselmetoderna – markberedningshistorier och annat – sätter in forskningen på att göra dem effektivare och samtidigt på att finna

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

något annat medel än DDT för att hålla efter snytbaggarna.

Jag måste till slut säga att hälsoriskerna när det gäller DDT förvisso finns i plantskolorna, där arbetarna får umgås med DDT ganska ordentligt, när plantorna behandlas. Men att DDT skulle medföra några risker ute i skogen har jag uppriktigt sagt mycket svårt att förstå. Det är summa 100 gram DDT per hektar en gång på 80–100 år. Det tror jag inte är farligt. Jag säger att jag inte *tror* att det är farligt, för när det gäller ett ämne som DDT, som inte bryts ned, är nog osvuret bäst.

Jag har inget yrkande.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Det är ett avsnitt i herr Gernandts anförande som jag gärna vill kommentera.

Herr Gernandt säger att i stället för vetenskapligt belagd forskning och undersökning är det ofta rekommendationer från firmor och tillverkare, där det kommersiella intresset tar överhand, som får utgöra rådgivning åt jordbrukarna. Jag vill vända mig mot den formuleringen och säga att det skulle innebära ett klart underbetyg åt landets jordbrukare om det vore på detta sätt.

Trots att herr Gernandt säger sig ha erfarenhet av hur verksamheten går till måste jag inför kammaren betyga att Sveriges jordbrukare i dag är betydligt mer medvetna, betydligt mer kritiska än att de skulle låta sig styras i sina åtgärder av rekommendationer där kommersiella intressen är avgörande. Jag kan försäkra att man räknar väldigt noga på näringsbehov och över huvud taget på de behov och förutsättningar som finns innan man vidtar åtgärder i fråga om gödsling och bekämpning.

Detta hindrar ju inte att man välkomnar nytt tänkande och alla nya friska idéer som kan komma fram när det gäller försöksverksamheten. Vi har för utskottets del alltid kunnat betyga att vi haft gott förtroende för lantbrukshögskolan i det sammanhanget. Men vi är naturligtvis intresserade av och beredda att framöver hjälpa till för att det skall finnas medel till förfogande för sådan modern och även alternativ forskning.

Sedan sade herr Lövenborg någonting som jag tyckte var intressant. Han citerade en jordbrukare som han träffat och som uttalat att han inte klarar av räntor och amorteringar och att man dessutom "ju får slita ihjäl sig", som han sade. Det är nu en iakttagelse och en bedömning som inte är något speciellt för Norrlands vidkommande, utan det är en situation som man finner litet varstans bland landets jordbrukare. Vi har här i debatten tidigare fått betygat att det råder något av vapenvila i jordbruksdebatten och att man inom jordbruket har en viss arbetsro. Man har inbyggt inflationsskydd, som ger en viss trygghet för kostnadsökningarna osv. Men ändå kvarstår det ett gap när det gäller jämlikheten för jordbrukets folk rörande social trygghet, rätt till normal arbetstid och möjligheterna till ledighet. Och ordet semester vågar man inte ens ta i sin mun. Då är det mycket välkommet om man nu börjar inse att det brister i jämlikhet, och det framgick ju av herr Lövenborgs inlägg.

Det bådär gott för de kommande stora principiella ställningstagandena, om man i framtiden tar hänsyn till jämlikhetskravet även för jordbrukets folk när det gäller den sociala tryggheten.

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag är övertygad om att herr Larsson i Borrby, som är mycket kunnig på jordbruksområdet, har rätt när han talar om kvaliteten på de svenska jordbrukarna. Jag har dock haft turen – eller kanske jag skall säga oturen – att träffa ett antal personer som har varit litet kritiska mot de kommersiella intressena. I varje fall är det inte troligt att ett företag som säljer produkter någonsin talar om dålig kvalitet på de produkter man saluför. Jag tror ändå att jordbruket ligger i goda händer. Men den kritik som jag har framfört i min motion påstår jag ändå har ett visst fog för sig, och förhoppningsvis har motionen varit till någon nytta eftersom den visar att man är uppmärksam även på sådant som kan vara litet tokigt och felaktigt.

*Jordbruksreglering,
m. m.*

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! I början av denna debatt ställdes det en fråga till mig, och det är angeläget för mig att få besvara den. Det var herr Jonasson som undrade när man kunde räkna med att få se resultaten av jordbruksutredningens arbete. På den frågan vill jag svara att vi räknar fortfarande med att jordbruksutredningen skall kunna lägga fram resultaten av sitt arbete någon gång under kommande höst.

I regeringen kommer vi sedan att ha ambitionen att så snabbt som möjligt lägga fram en proposition i ärendet. Där vill jag dock inte lägga fast någon tidpunkt nu. Den kommer att vara beroende av hurudana jordbruksutredningens resultat blir och vilket mottagande de resultaten får av remissinstanserna. Därför nöjer jag mig med att slå fast att ambitionen hos regeringen är att så snabbt som möjligt kunna lägga en proposition på riksdagens bord.

Nu skall jag inte här ge mig in i någon principiell jordbrukspolitisk debatt. Jag är på det klara med att kammarens ledamöter tycker att vi bör kunna gå vidare på dagordningen. En rad talare har ju också sagt att frågorna i dag ligger på utredningsstadiet och att vi får återkomma till dem när utredningens förslag ligger på bordet. Men jag kan ändå inte underlåta att i detta sammanhang uttala min förvåning över att herr Enlund på en punkt redan nu ansåg sig vara på det klara med vad som borde bli resultatet av utredningens arbete. Han sade nämligen att det vore skäligt att nu ge ett generellt anslag till nyodling för att vi med svensk jordbruksproduktion skulle kunna hjälpa till med u-ländernas livsmedelsförsörjning. Och han sade att detta var en fråga som man inte hade tagit ställning till i 1967 års jordbrukspolitiska debatt.

Detta är fullständigt fel. Samtliga partiers företrädare i den debatten betygade att målsättningen för svensk jordbrukspolitik inte kunde vara att man skulle bedriva en produktion i avsikt att lösa u-ländernas pro-

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

blem. För folkpartiets vidkommande betygades detta av herr Antby, och de övriga partierna hade samma inställning.

Herr Enlund sade att vi nu genom att ge ett generellt stöd till nyodling skulle kunna medverka till att hålla de katastrofreserver som kunde visa sig angelägna vid uppkommande svältsituationer ute i världen. Läget är ju trots allt det att vi med den åkerareal som f. n. ligger under plogen har möjligheter att vid normalt skördeutfall både klara uppgiften att bidra till de katastroflager som vi har gjort utfästelser om och teckna avtal om att exportera av vårt skördeöverskott till våra grannländer, exempelvis Norge.

När det gäller nyodling var enigheten fullständig på världslivsmedelskonferensen i Rom om att problemet i dag är att man saknar resurser för den nyodling som måste till i första hand i u-länderna och som är den enda vägen för att på sikt lösa u-ländernas livsmedelsförsörjningsproblem. Bristen på konstgödsel är t. ex. ett stort problem. Och man var överens om att resurserna för nyodling därför borde sättas in just i utvecklingsländerna, och de övriga länderna borde hjälpa till med att skapa förutsättningar härför.

Jag är därför överraskad när herr Enlund är beredd att redan nu generellt uttala sig på det sätt han gör och t. o. m. ställa hela folkpartiet bakom den uppfattningen.

Till sist vill jag säga till herr Johansson i Holmgården att jag inte hade väntat mig att han skulle försöka motivera den motion som centerpartiet har väckt om att minska stödet till skogsvårdsstyrelserna. Det var en ovanligt misslyckad motion. Det ökade stöd till skogsvårdsstyrelserna som vi har föreslagit är inte betingat av att vi vill anställa mera folk vid skogsvårdsstyrelserna utan av att vi måste få pengar för att klara de ökade lönekostnader som vi får för de redan anställda där. Skulle vi ha gått den väg som centern förordat hade vi fått avskeda ett stort antal tjänstemän hos skogsvårdsstyrelserna, och det vore väl inget bidrag till en aktiv skogsvårdspolitik.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lundkvist för det svar han gav beträffande stödet till det norrländska jordbruket. I bästa fall skulle jordbruksutredningen alltså kunna lägga fram förslaget i höst. Sedan skall det ut på remiss, och därefter får vi se vilka förändringar som kan behöva göras, säger statsrådet. Han tillägger att "vi har ändå en hög ambition att lägga fram förslaget så snart som möjligt". Jag kan förstå det, men vad statsrådet nu har sagt innebär ändå att det kommer att dra ut på tiden. Det kan komma att ta de två år som jag nämnde förut, och då kan vi ha fått en penningvärdeförsämring på 25-30 %. Det innebär att de människor som satsat hårt på en hög jordbruksproduktion i Norrland och skogslänen kan få det synnerligen besvärligt att klara amorteringar och räntor. Vi skall ha klart för oss att den produktion som de satsat mycket hårt på har fördyrats genom inflationen, och då borde de också

få kompensation så snart som möjligt.

Det gör att jag finner reservationen 2 i ännu högre grad angelägen, och jag hoppas att kammaren kommer att stödja den reservationen. De åtgärder som där föreslås är nödvändiga för att det skall bli någonting av de vackra orden om det norrländska jordbruket.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga till herr statsrådet att han måste ha hört fel ordentligt när han säger att jag skulle ha talat för ett generellt anslag till nyodling. Det uttrycket förekom inte i mitt anförande. Den reservation, vari det yrkas på en överföring av medel till bidrag för nyodling, har jag inte stött. Vad jag sade var att vi måste ta vår del av ansvaret för den globala livsmedelssituationen. Jag sade också att vår roll därvidlag knappast kan bli mer än marginell.

Herr statsrådet var förvånad över att jag var beredd att ta ställning på den punkten redan nu. Det är inte så konstigt, eftersom folkpartiet i en partimotion för ett par år sedan hade just den formuleringen. Detta ställningstagande framförde alltså folkpartiet redan för ett par år sedan, och det finns även med bland de förslag som så småningom fördes till jordbruksutredningen för bedömning i samband med de tilläggsdirektiv som gavs 1974.

Statsrådets referat av debatten i samband med 1967 års jordbrukspolitiska beslut, då jag inte fanns med i riksdagen, är säkerligen helt riktigt. Men det styrker bara mitt påstående att man i det beslutet inte hade med hänsynstagandet till den globala livsmedelssituationen.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag vill till herr statsrådet bara säga att det för oss är alldeles självklart att arbetskraften vid skogsvårdsstyrelserna i största möjliga utsträckning skall utnyttjas ute på fältet. Om man bara tar hänsyn till de administrativa uppgifterna och inte till vad som sker ute i skogarna kan jag förstå det ständiga behovet av ökning. För oss är det avgörande att det blir så mycket som möjligt utträttat ute på fältet. Det är också det som varit avgörande för den reaktion som vi visat i vår motion med anledning av propositionen, som i väsentliga stycken innebar en minskning av anslaget till verksamheten ute på fältet. Det är den verksamheten som för oss är det absolut mest väsentliga.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag kan inte begripa hur man skulle få mer utträttat ute på fältet genom att avskeda ett antal skogsvårdsstyrelsetjänstemän.

Får jag sedan tolka herr Enlund så att han anser att det inte finns skäl att motivera anslag till nyodling med att vi skall exportera livsmedel till u-länderna?

Onsdagen den
21 april 1976

*Jordbruksreglering,
m. m.*

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Det där, herr statsråd, är mycket lätt att fatta. Om man minskar anslaget till åtgärder ute på fältet, bör rimligen också behovet av arbetskraft i skogsvårdsstyrelserna bli mindre. Och resultatet av de åtgärder som föreslås i propositionen blir att man måste minska arbetet ute på fältet. Vår uppfattning är att detta inte bör ske, men att döma av skrivningen i propositionen är detta statsrådets avsikt.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Vad jag sade i frågan om nyodling var att det motionsyrkande som finns med i en av reservationerna får bedömas av den sittande jordbruksutredningen.

Vidare sade jag att med hänsyn till vårt ansvar för livsmedelssituationen i världen "någon nedskärning av den svenska jordbruksarealen inte bör ifrågakomma". Det uttalandet ligger, såvitt jag kan påminna mig, väldigt nära vad statsrådet har sagt vid flera tillfällen i anslutning till världslivsmedelskonferensen i Rom, nämligen att vi bör behålla det svenska jordbrukets produktionskapacitet.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Då förefaller det som om vi börjar närma oss enighet. För det första kan det, som herr Enlund sade, vara klokt att avvakta jordbruksutredningens förslag. För det andra skall vi naturligtvis, när vi går att bedöma hur vi skall klara vår egen livsmedelsförsörjning, ta hänsyn till livsmedelsförsörjningen ute i världen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 16

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 16 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-

ning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 14

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Jordbruksreglering,
m. m.*

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby m. fl. samt 3:o reservationen nr 3 av herr Takman, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Larsson i Borrby begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Takman begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 16 mom. 2 antar reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 80
Nej - 15
Avstår - 210

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 16 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonasson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 211
Nej - 96

Onsdagen den
21 april 1976

Jordbruksreglering,
m. m.

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 17-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 226
Nej - 79
Avstår - 2

Punkten 22

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m. 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 22 mom. 2 och 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 225
Nej - 81
Avstår - 1

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövård, m. m.

Punkterna 23-45

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 46

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 46 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 226
Nej - 81

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 47-56

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 57

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1683 av herr Johansson i Växjö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 58

Miljövård, m. m.

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 11 (jordbruksdepartementet) under punkten H 1 (s. 123-126) föreslagit riksdagen att 1. bemyndiga regeringen att vid statens naturvårdsverk inrätta en

tjänst för avdelningschef i Fe 25,

2. till Statens naturvårdsverk för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 44 323 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:1637 av fru Anér m. fl. (fp), vari hemställdes 1. att riksdagen hos regeringen begärde att förslag om inrättande av ett centralt undersökningslaboratorium för hälso- och miljöfarliga ämnen snarast förelades riksdagen, 2. att riksdagen till Statens naturvårdsverk (bil. 11 H 1) för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag på 45 323 000 kr., innebärande en ökning i förhållande till regeringens förslag med 1 000 000 kr., att användas för undersökningar och bedömningar rörande hälso- och miljöfarliga ämnen i arbetslivet och i den yttre miljön.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att vid statens naturvårdsverk inrätta en tjänst för avdelningschef i Fe 25,

2. lämna utan åtgärd motionen 1975/76:1637, yrkande 1,

3. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:1637, yrkande 2, till Statens naturvårdsverk för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 44 323 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. av fru Anér (fp) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att vid statens naturvårdsverk inrätta en tjänst för avdelningschef i Fe 25,

2. med bifall till motionen 1975/76:1637, yrkande 1, hos regeringen begära att förslag om inrättande av ett centralt undersökningslaboratorium för hälso- och miljöfarliga ämnen snarast förelades riksdagen,

3. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:1637, yrkande 2, till Statens naturvårdsverk för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 45 323 000 kr.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Överläggningen rörande punkten 58 får omfatta även punkterna 59 t. o. m. 79. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga dessa punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 60 (Miljövårdsinformation)

Regeringen hade under punkten H 4 (s. 127-129) föreslagit riksdagen att till Miljövårdsinformation för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 2 800 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:370 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 2) hemställts 1. att riksdagen gav regeringen till känna att bidrag under anslaget Miljövårdsinformation (Bil. 11, H 4) skulle kunna utgå utöver till Svenska naturskyddsföreningen, Samfundet för hembygdsvård och Svenska förbundet för koloniträdgårdar och fritidsbyar även till andra ideella föreningar och organisationer för verksamhet eller speciella projekt i enlighet med vad som i motionen angetts, 2. att riksdagen till Miljövårdsinformation för budgetåret 1976/77 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 1 043 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 3 843 000 kr., varav utöver vad statens naturvårdsverk äskade för dessa ändamål 800 000 kr. skulle avse bidrag till ideella organisationer, och

1975/76:830 av herr Svanström (c), vari hemställts 1. att riksdagen uttalade att de ideella naturvårdsorganisationerna, däribland Samfundet för hembygdsvård, borde erhålla största möjliga anslag för sin miljövårdande verksamhet, 2. att riksdagen till Miljövårdsinformation i enlighet med naturvårdsverkets förslag för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 3 043 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. lämna utan åtgärd motionerna 1975/76:370, yrkande 1, och 1975/76:830, yrkande 1,
2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:370, yrkande 2, och 1975/76:830, yrkande 2, till Miljövårdsinformation för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 2 800 000 kr.

Reservation hade avgivits

8. av fru Anér (fp) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen skulle

1. med anledning av motionerna 1975/76:370, yrkande 1, och 1975/76:830, yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört beträffande bidrag till ideella organisationer,
2. med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:830, yrkande 2, samt med bifall till motionen 1975/76:370, yrkande 2, till Miljövårdsinformation för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 3 843 000 kr.

Punkten 62 (Vård av naturreservat m. m.)

Regeringen hade under punkten H 6 (s. 130–138) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i propositionen hade förordats rörande riktlinjer för förvaltningen av naturreservat m. m.,
2. godkänna vad i propositionen hade förordats rörande statligt stöd

till landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet,

3. till Vård av naturreservat m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 17 100 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:622 av fru Anér m. fl. (fp), vari hemställdes 1. att riksdagen till Vård av naturreservat m. m. (Bil. 11, H 6) för budgetåret 1976/77 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 19 100 000 kr., 2. att riksdagen beslutade att anslag skulle kunna utgå till vård av naturvårdsobjekt oavsett förvaltningsform och ägareförhållande i enlighet med naturvårdskommitténs förslag, och

1975/76:1680 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att till Vård av naturreservat m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag på 20 100 000 kr., att fördelas i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:622, yrkande 2, godkänna vad i propositionen förordats rörande riktlinjer för förvaltningen av naturreservat m. m.,

2. godkänna vad i propositionen förordats rörande statligt stöd till landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet,

3. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:622, yrkande 1, och 1975/76:1680 till Vård av naturreservat m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 17 100 000 kr.

Reservation hade avgivits

9. av herr Larsson i Borrby (c) och Jonasson (c), fru Anér (fp), herr Johansson i Holmgården (c) samt fru Fredrikson (c) som ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:622, yrkande 2, godkänna vad reservanterna förordat rörande riktlinjer för förvaltningen av naturreservat m. m.,

3. med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:1680 samt med bifall till motionen 1975/76:622, yrkande 1, till Vård av naturreservat m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 19 100 000 kr.

Punkten 63 (Miljövårdsforskning)

Regeringen hade under punkten H 7 (s. 138–140) föreslagit riksdagen att till Miljövårdsforskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 30 460 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:372 av herr Israelsson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) hemställts att riksdagen under H 7 i propositionen 1975/76:100 bilaga 11, jordbruksdepartementet, som reservationsanslag till Miljövårdsforskning anvisade ett till 37 500 000 kr. uppräknat belopp,

1975/76:620 av fru Anér m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen till Miljövårdsforskning (bil. 11, H 7) för budgetåret 1976/77 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 33 460 000 kr.,

1975/76:1660 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) hemställts att riksdagen beslutade att till Miljövårdsforskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 32 960 000 kr.,

1975/76:1676 av herr Hörberg (fp) och fru Hambraeus (c), vari hemställts att riksdagen skulle 1 a. uttala att i Sverige tillämpade energiomvandlingssystem – inklusive avfallshantering – borde ha som huvudinriktning en optimerad samverkan med solenergiflödet, b. uttala att Sverige i internationella sammanhang borde arbeta för att samma inriktning blev målet för all världens energiomvandlingssystem, 2 a. besluta att för budgetåret 1976/77 under jordbruksdepartementets titel H 7 Miljövårdsforskning anslå ytterligare 2 milj. kr., totalt 32 460 000 kr., att disponeras för kvalificerade analyser av nu tillämpade energiomvandlingssystem samverkan med solenergiflödet och för intensifierad forskning inom och försöksverksamhet med nya biologiska energiomvandlingssystem, b. besluta begära förslag från regeringen om en flerårsplan för intensiv försöksverksamhet med avloppsvattens utnyttjande för omvandling till energi i form av alger och fisk, samt

1975/76:1736 av herr Wijkman (m), vari hemställts 1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att naturvårdsverket fick i uppdrag att analysera förutsättningarna för ett utnyttjande av i motionen beskriven energifixande kretsloppsteknik inom den kommunala avloppshantering, 2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att övriga i motionen angivna myndigheter och organ fick i uppdrag att analysera förutsättningarna och möjligheterna med en energifixande kretsloppsteknik i verksamheter av infrastrukturell, miljövårdande, energiförsörjande eller resurshushållande karaktär i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. anse motionerna 1975/76:1676, yrkandena 1 a, 1 b och 2 b, samt 1975/76:1736 besvarade med vad utskottet anfört,

2. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:372, yrkande 1, 1975/76:620, 1975/76:1660, yrkande 1, och 1975/76:1676, yrkande 2 a, till Miljövårdsforskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 30 460 000 kr.

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövård, m. m.

Reservationer hade avgivits

10. av herrar Larsson i Borrby (c) och Jonasson (c), fru Anér (fp), herr Johansson i Holmgården (c) samt fru Fredrikson (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:372, yrkande 1, 1975/76:620 och 1975/76:1676, yrkande 2 a samt med bifall till motionen 1975/76:1660, yrkande 1, till Miljövårdsforskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 32 960 000 kr.,

11. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:620, 1975/76:1660, yrkande 1, och 1975/76:1676, yrkande 2 a, samt med bifall till motionen 1975/76:372, yrkande 1, till Miljövårdsforskning för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 37 500 000 kr.

Punkten 66 (Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m.)

Regeringen hade under punkten H 10 (s. 142–143) föreslagit riksdagen att till Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:372 av herr Israelsson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 2) hemställtts att riksdagen under H 10 i propositionen 1975/76:100 bilaga 11, jordbruksdepartementet, som reservationsanslag till Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m. anvisade ett till 9 500 000 kr. uppräknat belopp,

1975/76:429 av fröken Eliasson m. fl. (c), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en skyndsam översyn av det statliga stödet till restaurering av starkt förorenade vattenområden med beaktande av de synpunkter som framförts i motionen,

1975/76:621 av fru Anér m. fl. (fp), vari hemställtts 1. att riksdagen till Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m. (Bil. 11, H 10) för budgetåret 1976/77 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 4 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 9 500 000 kr. i avsikt att öka statsbidragen för sjörestaureringar, 2. att riksdagen gav regeringen till känna att ett program för sjörestaureringar borde utarbetas och att statsmedel i ökad omfattning borde anvisas för detta ändamål,

1975/76:626 av herr Johansson i Hållsta m. fl. (c), vari hemställtts att under budgetåret 1976/77 3 milj. kr. ställdes till förfogande för sjörestaureringar i Stockholms län,

1975/76:629 av herr Magnusson i Kristinehamn m. fl. (vpk), vari hemställtts 1. dels att Värmlands län fördes till det antal områden i landet som inte skulle tillåtas använda eldningsolja överstigande 1 % svavel,

2, dels att regeringen tog initiativ till att från naturvårdsverkets sida en kartläggning genomfördes över vilka sjöar i landet som drabbats av den största försurningen samt att en plan utarbetades för genomförandet av en kalkning av dessa,

1975/76:1660 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 2) hemställdt att riksdagen under ett nytt anslag Sjörestaureringar för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 10 000 000 kr. i enlighet med den fördelning som angivits i motionen,

1975/76:1718 av herr Olsson i Edane m. fl. (s), och

1975/76:1721 av herr Oskarson m. fl. (m, s, c, fp), vari hemställdt att riksdagen beslutade att av anslaget under H 10 Särskilda undersökningar inom miljövärdområdet, m. m., Bilaga 11 till budgetpropositionen 1976, ställa 500 000 kr. till förfogande för undersökningar i Laholmsbukten.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. lämna utan åtgärd motionerna

a. 1975/76:429,

b. 1975/76:629,

c. 1975/76:621, yrkande 2, och

d. 1975/76:1718,

2. anse motionen 1975/76:1721 besvarad med vad utskottet anfört,

3. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:372, yrkande 2, 1975/76:621, yrkande 1, och 1975/76:626, såvitt nu var i fråga till Särskilda undersökningar inom miljövärdområdet, m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 5 500 000 kr.,

4. lämna utan åtgärd motionen 1975/76:1660, yrkande 2, och, såvitt i övrigt var i fråga, motionen 1975/76:626.

Reservationer hade avgivits

12. av herrar Larsson i Borrby, Jonasson och Johansson i Holmgården samt fru Fredrikson (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 a bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975/76:429 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört beträffande översyn av bestämmelserna om statsbidrag till sjörestaurering,

13. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 1 b bort hemställa

att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört med anledning av motionen 1975/76:629,

14. av fru Anér (fp) och herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 1 c och 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövärd, m. m.

1 c. med anledning av motionen 1975/76:621, yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført beträffande ett program för sjörestaureringar,

3. med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:626, såvitt nu var i fråga, samt med bifall till motionerna 1975/76:372, yrkande 2, och 1975/76:621, yrkande 1, till Särskilda undersökningar inom miljövärdområdet, m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 9 500 000 kr.,

15. av herrar Larsson i Borrby, Jonasson och Johansson i Holmgården samt fru Fredrikson (samtliga c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975/76:1660, yrkande 2, och med anledning av motionen 1975/76:626, såvitt i övrigt var i fråga, till Sjörestaureringar för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

3. av herrar Krönmark (m) och Wachtmeister i Johannishus (m).

Punkten 67 (Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.)

Regeringen hade under punkten H 11 (s. 143–145) föreslagit riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1976/77 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk fick beviljas med sammanlagt högst 130 000 000 kr.,

2. godkänna vad i propositionen förordats i fråga om förhöjda statsbidrag till avloppsreningsverk inom Vindelälvsområdet och Torneträskområdet,

3. till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:372 av herr Israelsson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 3) hemställtts att riksdagen under H 11 i propositionen 1975/76:100 bilaga 11, jordbruksdepartementet, beslutade anta ändrade regler för statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk i enlighet med föreliggande förslag från statens naturvårdsverk.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. medge att för budgetåret 1976/77 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk fick beviljas med sammanlagt 130 000 000 kr.,

2. godkänna vad i propositionen förordats i fråga om förhöjda statsbidrag till avloppsreningsverk inom Vindelälvsområdet och Torneträskområdet,

3. till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret

1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 000 kr.,

4. lämna motionen 1975/76:372, yrkande 3, utan åtgärd.

Reservation hade avgivits

16. av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av motionen 1975/76:372, yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anført be-
träffande ändrade regler för statsbidrag till kommunala avloppsrenings-
verk.

Punkten 68 (Stöd till avfallsbehandling m. m.)

Regeringen hade under punkten H 12 (s. 145–146) föreslagit riksdagen
att till Stöd till avfallsbehandling m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa
ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:1660 av herr
Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 3) hemställdes att
riksdagen beslutade att till Stöd till avfallsbehandling m. m. för budgetåret
1976/77 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 5 000 000
kr. förhöjt reservationsanslag av 20 000 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på
motionen 1975/76:1660, yrkande 3, till Stöd till avfallsbehandling m. m.
för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

17. av herrar Larsson i Borrby, Jonasson och Johansson i Holmgården
samt fru Fredrikson (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till
motionen 1975/76:1660, yrkande 3, till Stöd till avfallsbehandling m. m.
för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sam-
manträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Jag har redan i mitt tidigare anförande rörande bud-
getpropositionen för jordbrukets och miljövärdens områden tillåtit mig
säga att det sammanlagda kvarstående beloppet för miljövärd får anses
ganska blygsamt. Vi kan inledningsvis med glädje konstatera att vi i
vårt land under den senaste tioårsperioden har fått en utveckling på mil-
jövärdsområdet som alla har välkomnat och som man är glad över. Även
i internationell bedömning kan man säga att Sverige i långa stycken
haft glädjen att tjäna som föregångsland. För att det skall vara möjligt

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövärd, m. m.

att upprätthålla den standarden krävs det emellertid ständiga satsningar, ständiga medel för att täcka kostnaderna och nya initiativ. Det finns också på miljövårdens område kvar en del mycket stora och mycket väsentliga delar där betydande insatser behövs.

Vad gäller jordbruksutskottets betänkande nr 33 har vi för centerns del anledning beklaga att man inte i år i högre grad kunnat tillmötesgå de krav som ställts, speciellt från naturvårdsverkets sida, på några områden som jag vill exemplifiera.

Vi tror att begreppet återvinning är en så pass väsentlig och betydande verksamhet för framtiden att vi gärna hoppats att årets budgetproposition hade innehållit en mer ambitiös satsning. Glappet mellan naturvårdsverkets petita och budgetpropositionen är så omfattande att det sträcker sig från 15 till 50 miljoner. För centerns del har vi inte heller haft möjlighet att i vår budget tillskapa resurser som helt kan tillgodose detta krav. Vi har emellertid här velat markera vikten av återvinningsverksamheten och föreslagit en höjning från de 15 miljonerna från fjolåret till 20 miljoner, ett plus på 5 milj. kr., vilket är uttalat i en av våra reservationer.

Ett annat mycket väsentligt verksamhetsområde är möjligheten att restaurera sjöar. Man har på senare år kunnat konstatera att det faktiskt är möjligt att reparera de skador som uppstått i naturen. Det finns bl. a. många intressanta bevis på att det går att restaurera förorenade vattendrag. Det är emellertid en utomordentligt kostnadskrävande verksamhet. Detta är en sådan punkt där vi i centerns partimotion efterlyste en mer ambitiös satsning. Skillnaden mellan propositionens förslag och motionens är här 10 milj. kr., vilket vi följer upp i en reservation. Det finns redan mycket långt framskridna planer på projekt som skulle kunna starta omedelbart om dessa pengar kunde ställas till förfogande. Vi anser det vara utomordentligt angeläget att dessa medel snarast kan ställas till förfogande. Det är inte bara fråga om en viktig miljövårdsinsats utan det är också en sysselsättningsfrämjande insats som vi anser vara mycket meningsfull.

Sedan vill jag också kommentera frågan om naturvårdsreservat. Det är väl värdefullt att man i vårt land varit ute i tid och pekat ut en del områden som vi vill bevara som naturreservat. Icke desto mindre är det värdefullt om man i tid ställer resurser till förfogande så att man kan klara vården av dessa reservat. Det finns starka belägg för att man inte har dessa resurser nu. Får man inte dem är också tanken med naturvårdsreservaten förfelad. Därför har vi i en reservation följt upp det kravet med begäran om en höjning av anslaget med 2 miljoner.

En liknande reservation finns här av herr Takman, reservationen 13. Jag vill uttrycka min förvåning över en formulering i reservationen där han säger någonting om svavelnedfall. Han uttrycker det så här på ett ställe i reservationen: "Också på andra områden, bl. a. inom jordbruket och skogsbruket, kan allvarliga konsekvenser förväntas." Han säger vidare – med hänvisning till försurningsproblemen: "Härtill bidrar en rad faktorer, såsom t. ex. den omfattande skogsgödsling som de stora skogsbolagen sedan några år utfört." Det kan väl inte vara herr Takmans

mening att skogsbolagen gödslar med svavelsyra? Vi menar nog att reservationerna 12 och 15, där centerledamöterna har skrivit sina namn, på ett riktigare sätt skulle kunna garantera restaureringen av vattendragen i framtiden.

Vi har sedan också framhållit vikten av ökade insatser beträffande miljövårdsforskningen. Låt mig sammanfattningsvis säga att det är några anmärkningar i marginalen. Ett enhälligt utskott står bakom uppfattningen om värdet av en ambitiös satsning på miljövården. Dessa marginalanmärkningar gäller ändå ett par så väsentliga områden att vi velat följa upp dem i en reservation.

Med detta ber jag, fru talman, att få yrka bifall till de reservationer där mitt namn förekommer. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru ANÉR (fp):

Fru talman! När man ser på anslagen till miljön i årets budgetproposition, som det här betänkandet handlar om, är det uppenbart att regeringen anser att miljön nu är räddad och inte behöver så mycket hjälp mera. Anslagen minskar faktiskt i löpande priser. Det mesta skulle tydligen nu vara gjort.

Vi liberaler anser inte det. Vi anser att det är först nu på 1970-talet som man börjar kunna se de verkliga proportionerna på de miljöproblem som 1960-talet under sådan vånda vaknade inför. Det är inte längre en fråga om att lappa och laga, sopa undan och städa i det som en teknisk utveckling ställt till med. Det är inte fråga om att det ohägn som tekniken åstadkommit alltid kan rättas till med ännu mera teknik av samma slag. Det behövs teknik av annat slag, och det behövs samhälleliga mekanismer av annat slag.

Om mekanismerna får vi tala i annat sammanhang när miljöpolitikens principer kommer upp. Vi får ju tyvärr aldrig en samlad miljödebatt i denna riksdag eftersom ärendena av riksdagstekniska skäl måste plockas isär i en mängd olika betänkanden med ganska disparat innehåll. Den enda sida av saken som kommer upp i dag är frågan om frivilligheten.

Vi liberaler tror att förändringar i samhället bäst genomförs om människor engagerar sig för dem, inte om de kommenderas fram. Vi tror på människors frivilliga och ideella engagemang. Just i miljöfrågan är det alldeles särskilt uppenbart att detta engagemang har varit pådrivande och lett till initiativ som sedan statsmakterna fullföljt under trycket av starka opinioner. Utan en mängd hårt och mycket dåligt betalt arbete i miljövårdsorganisationerna skulle denna opinion inte ha den bredd och det djup som den har fått.

Här anser vi att vi bara står i början, inte i slutet, av en viktig opinionspåverkan, och det är bl. a. därför som vi yrkar på ökat bidrag till

miljövårdsinformationen – inte bara till de organisationer som redan får sådana bidrag utan till en rad andra, där vi kan nämna: Friluftsrådet, Svenska turistföreningen, Sveriges fritidsfiskares riksförbund, Vattenvärnet, Jordens vänner och Fältbiologerna. Miljövårdsgruppernas riksförbund har som bekant spruckit i två förbund sedan vår reservation skrevs, och det är givetvis inget som hindrar att båda två kan få bidrag till den miljöupplysning de sprider.

Vi har sett flera exempel de senaste åren på att miljögrupper på egen bekostnad och med eget arbete samlar information och översätter väsentliga skrifter från den utländska debatten. Detta bör de få hjälp med, därför att miljöopinionen liksom all annan opinionsbildning lever bara i en atmosfär där det kommer in mycket ny och frisk luft hela tiden, inte i ett instängt rum utan luftväxling.

Vi anser vidare att den forskning som skall ligga till grund för miljövärdåtgärderna inte får stoppas på viktiga punkter utan måste få fortsätta, och det är därför vi i folkpartiet har prioriterat vissa anslag till naturvårdsverkets målinriktade miljövärdåtgärd och kontroll av miljöfarliga varor.

Vi har också ansett oss böra föreslå något höjda anslag till sjörestaureringar och till vård av naturreservat, därför att det är fråga om åtgärder som måste vidtas omedelbart med risk att försommelserna annars blir ohjälpliga. Av den anledningen, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 7, 8, 9, 10, 13 och 14 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Därmed är inte det viktigaste som gäller detta betänkande sagt. På dess sidor finns faktiskt ett par andra uttalanden, där ett enhälligt utskott tagit positiv ställning till några ytterst framtidsinriktade motioner, av vilka jag står bakom en. Om dessa motioner vill jag säga några ord, eftersom detta enligt min bedömning är det som vi om tio år kommer att minnas av vad vi i dag gjorde i jordbruksutskottet.

Jag talar om de två motionerna 427 och 1664 av mig själv resp. herr Granstedt m. fl., i vilka begärs en undersökning av de ekonomiska konsekvenserna av alternativa jordbruksmetoder, och om motionen 1676 av herr Hörberg och fru Hambræus samt motionen 1736 av herr Wijkman om forskning i energiomvandlingssystem.

Alla dessa motioner utgår nämligen från att det är en radikal omläggning av den i dag använda tekniken inom jordbruket och inom återbruket av avfall som är vårt sätt att komma ur den teknologiska återvändsgränd jag nyss antydde. Man kan t. ex. inte diskutera farorna eller nyttan med den kemiska bekämpningen inom jordbruket, som ju har oerhört mycket större proportioner än i skogsbruket, utan att se efter vilka andra åtgärder som måste till ifall man vill ta bort bekämpningsmedlen och ändå få goda skördar. Inte heller kan man ta ställning till riskerna med konstgödsel i form av nitrathaltigt vatten i brunnar etc. och till de ekonomiska och energiekonomiska följderna av att vi är kraftigt beroende av konstgödselimport, utan att också se på chansen att övergå

till någon annan form av jordbruk med radikalt andra förutsättningar. Alltså inte ett jordbruk med en brist där vi i dag har överflöd, utan ett överflöd på god teknik där vi i dag har brist.

Givetvis är det t. ex. inte något som helst exempel på naturenlig odling, om man bara låter kvickroten frodas hur som helst och sedan jämför med hur det ser ut på åkerlappen bredvid, där man har sprutat för fullt. Man måste jämföra den konventionella odlingen med en åker som brukats på ett konsekvent sätt utan kemiska medel men med genomtänkta och avpassade brukningsmetoder.

Jag skall inte nu diskutera vilka olika typer av biologisk eller organisk odling som kan tänkas, utan endast med glädje konstatera att utskottet enat sig om nyttan av en grundlig utvärdering av dessa alternativa brukningsmetoder, inte minst ur ekonomisk synpunkt. Och som ett ord på vägen vill jag här citera vad det står i Cocoyoc-deklarationen om en ny ekonomisk världsordning: "Det är nödvändigt både för u- och i-länder att satsa på fantasifull forskning i alternativa konsumtionsmönster, teknologier och sätt att använda jordbruksmarken, liksom på institutionerna och undervisningsmetoderna som behövs för att stödja dem."

Det är egentligen ganska självklart att vi inte nödvändigt måste vänta oss världens och vår egen räddning genom att vi får mer av vad vi redan har och fullföljer våra nuvarande metoder och teknologier till det bittra slutet, utan hellre bör se oss om efter helt andra utvägar.

Att det faktiskt finns jordbrukare över hela världen som får goda skördar utan massiv mekanisering och utan att använda den kemiska eller farmaceutiska industrins produkter är ett så välkänt faktum att det inte närmare behöver påtalas här.

Den teknik för nya former av energiomvandling som skildras i motionerna av herr Hörberg och fru Hambræus samt av herr Wijkman är däremot hittills ganska oprövad och har än så länge huvudsakligen goda teoretiska argument för sig. Principen kan kort beskrivas som att vi lever i dag på energikällor som åstadkommer inte bara energi men också icke önskade sidoeffekter. Vi borde i stället dels förvandla dessa sidoeffekter till resurser, dels ta mycket bättre vara på de oupphörliga energikällorna och inte lita så mycket på dem som inte kan förnyas. För detta finns en del ytterst intressanta konkreta uppslag hos svenska forskare, liksom i utlandet, och motionärerna har begärt mera stöd åt dem från statsmakternas sida.

Utskottet har inte direkt yrkat några anslag till detta men däremot förutsatt att de här uppslagen kommer att behandlas i skilda sammanhang och har understrukit att de är värda beaktande. Detta är utomordentligt tacknämligt och visar att utskottet inte drar sig för att ta sitt ansvar även för framtiden och att öppna dörrarna just för de alternativa teknologier som efterlystes vid mötet i Cocoyoc.

Det är alltså med särskild glädje, fru talman, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan vid dessa punkter.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Den blixtnabba försurningen av sjöarna är Värmlands absolut största miljöproblem i dag. Under detta decennium försvinner fiskarter som funnits i sjöarna de senaste 10 000 åren. Detta uttalande gjorde landshövding Rolf Edberg när han vid ett tillfälle ur värmländsk synvinkel summerade vad man kallade "miljövårdsåret 1975".

Som ett exempel på att försurningen av sjöarna verkligen är ett akut värmländskt problem kan man peka på en undersökning som gjorts av hälsovårdsnämnden inom Årjängs kommun. Undersökningen omfattade totalt 89 sjöar. Det visade sig att en femtedel av alla de sjöar där prover tagits på pH-värdet är på väg mot en total död. Av de undersökta 89 sjöarna hade 60 % ett pH-värde som understeg 6,0. Västra och östra delen av länet är väl de mest utsatta i detta hänseende. I Arvikatrakten t. ex. har man också lokalt satsat på rätt omfattande kalkningsprojekt. Lantbruksnämnden har genom länsarbetsnämnden beviljats statsbidrag för kalkning av vissa sjöar. Institutet för vatten- och luftvårdsforskning står för den vetenskapliga ledningen av detta projekt, vilket förresten omnämndes i gårdagens Värmlandstidningar.

Rent allmänt kan sägas att försurningen är ett mycket stort problem, som inte bara har som effekt att fiskarter dör ut. Det har sagts att skogstillväxten i Sverige kan komma att minska med ca 10 % år 2000 om inte drastiska åtgärder vidtages mot försurningen. Likartade effekter kan man förvänta sig för jordbrukets vidkommande.

Försurningen av luften och nederbörden leder också till att metaller rostar fortare och att husfasaders livslängd förkortas. Det anses att redan i dag svaveldioxiden kostar oss hundratals miljoner kronor i form av rostskador och angrepp på byggnader.

Undersökningar har visat att nederbörden har försurats mycket snabbt under 1950- och 1960-talen. Den tendensen håller i sig efter vad jag kan förstå.

Eftersom det är svavelutsläppen som utgör grundorsaken till försurningen måste givetvis den viktigaste åtgärden vara att påverka själva utsläppskällorna. Åtskilliga av dem kan vi väl tyvärr inte göra mycket åt. Jag tänker på dem som ligger utomlands, t. ex. i Ruhrområdet eller England. Men det finns mycket att göra på hemmaplan. Enligt den svenska rapporten till FN-konferensen om människans miljö, år 1972, släpptes år 1971 ca 950 000 ton svaveldioxid ut i atmosfären i Sverige. Förbränning av olja svarade då för 777 000 ton svaveldioxid. I betänkandet Mindre svavel – bättre miljö beräknas utsläppen 1985 till ca 1 miljon ton svaveldioxid, om ingenting speciellt görs. Merparten av oljan används i industrier och för uppvärmning av bostäder. Därför måste det vara riktigt att genom lagliga åtgärder begränsa svavelhalten i eldningsolja. Från den 1 januari utökades som bekant det antal områden i landet där man inte får använda eldningsolja med mer än 1 % svavel. Den här bestämmelsen infördes i hela Kronobergs, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus och Älvsborgs län. Enligt naturvårdsverkets beräkningar kommer detta

att innebära att utsläppen av svaveldioxid inom dessa områden minskar med mellan 60 000 och 70 000 ton per år.

För försurningen av den värmländska miljön spelar säkert utsläppen från oljeraffinaderier och andra industrier på västkusten en stor roll. Men naturvårdsverket har påpekat att bara från de tre värmländska industrierna Skoghallsverken, Svenska Rayon i Älvenäs och Gruvön i Grums släpps det ut mellan 20 000 och 25 000 ton svaveldioxid varje år. Därför menar vi motionärer bakom motionen 629 att det är hög tid att utsträcka begränsningen av svavelhalten i eldningsolja även till Värmlands län. Värmland tillhör den zon i vårt land där sjöarna antingen är allvarligt försurade eller på gränsen att bli det. Det finns därför ingen anledning, såvitt vi kan se, att vänta med att införa de här bestämmelserna i vårt län.

Till bilden hör dessutom att försurningsproblemen i Värmland förvärras av andra faktorer. De stora skogsbolagen har under flera år stått för en omfattande skogsgödsling, som torde ha en surgörande effekt på mark och vatten. Till detta kommer att undersökningen visar att luftburet kvicksilver kan förgifta fisk även i rena småsjöar. Naturvårdsverket tror sig ha spårat kvicksilverutsläpp till luften från Skoghallsverken i sjöar 16 mil från fabriken. Det är det som menas med det som sägs i reservationen 13 – att dessa saker tillsammans ökar den negativa påverkan som vattendragen i Värmland är utsatta för.

Ett sätt att bemöta försurningsproblemen som tycks börja praktiseras här och var är att genomföra kalkning av sjöar. Länsstyrelser, lantbruksnämnder och andra myndigheter eller organisationer har på senare tid mer systematiskt kalkat olika sjöar. De här åtgärderna har i viss mån varit omdiskuterade, då man inte riktigt vet vilka miljöeffekter de sammantaget kan få. Detta har bl. a. påvisats i en promemoria från naturvårdsverket, som också påpekar att det skulle kosta mycket pengar att genomföra omfattande kalkningsåtgärder. Det skulle kosta 200–250 milj. kr. att under fem år kalka Sveriges mest försurade sjöar, sägs det. Vidare heter det: Det är mycket svårt att uppskatta den sjövolym som är försurad, men troligen har 5 000 sjöar – ca 8–10 % av sjöarealen – lägre pH än 5,5. De flesta fiskarters rom och yngel dör om pH-värdet sjunker under 5,5.

De eventuella negativa effekterna av kalkningen håller naturvårdsverket på att försöka kartlägga. Men vi motionärer har sagt oss att det, även med vetskap om att det kan finnas sådana effekter och med vetskap om att det blir dyrt att kalka sjöar, måste vägas mot det perspektiv som visar att vi går mot en allt snabbare försurning och totaldöd i massor av sjöar. Redan i dag är åtskilliga sjöar tomma på fisk och om inget görs kommer många att gå samma öde till mötes. Vi tror därför att det är nödvändigt att snarast försöka fastställa de mest utsatta sjöarnas antal och läge och därefter inleda ett program för kalkning av dessa. Kalkningsåtgärderna bör kunna genomföras genom AMS försorg och då även fylla det ändamålet att kunna ge sysselsättning åt människor utan jobb.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 13 av herr Takman.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Fru talman! När det gäller vård av naturreservat har centern och folkpartiet reserverat sig till förmån för en ökning av det av regeringen föreslagna beloppet med 2 milj. kr. Även om jag helt och hållet delar reservanternas uppfattning i sakfrågan har jag på mitt partis vägnar av ekonomiska skäl tyvärr inte kunnat ansluta mig till reservationen.

Det finns ändå anledning att säga några ord i de här frågorna inför denna fruktansvärt tätbesatta kammare. Först och främst bör några vändningar i propositionen föranleda en varning för en övertro på beredskapsarbetenas roll när det gäller att bevara dagens kulturlandskap. Kulturlandskapet är nämligen en produkt av bestämda faktorer, där betesdriften är den allra tyngsta. När betesdriften upphör växer landskapet obönhörligen igen förr eller senare. Det kommer sly och det blir en helt annan sammansättning än tidigare av växttäcket på marken. Även om vi kan hålla slyt borta får vi snart inte det äkta kulturlandskapet, utan vi får en mer eller mindre vidsträckt park – för allt i världen mycket tilltalande för ögat, men lika fullt ett surrogat. Inga maskinella metoder i världen kan hjälpa oss att hålla vid makt det äkta kulturlandskapet. Det kan bara bevaras med samma medel som en gång i tiden har skapat det, alltså med bete.

Betesbruk i kommunal regi eller i AMS regi har jag nog litet svårt att tro på. Men jag kan helt ansluta mig till vad departementschefen påpekar om samordning mellan skilda insatser. Varför skall ett fridlyst område eller en hagmark som man vill bevara nödvändigtvis skötas av en enda instans? – det kan vara flera. Jag utläser just detta ur departementschefens förslag. Slyröjning t. ex. – han nämner inte just det ordet – och hägnande kan AMS ta hand om, och resten – dvs. att sköta de kreatur som skall göra grovjobbet att hålla markväxtligheten i det skick som hör samman med en beteshage – kan bonden ta hand om. Ju mer vi kan få bonden att överta, desto bättre är det. Det innebär inte på något vis någon nedvärdering av AMS insatser i landskapsvården om man konstaterar, att ett och samma anslagsbelopp till den enskilde markägaren för hans landskapsvård skulle möjliggöra vård av betydligt större arealer än via arbetsmarknadsstyrelsen, där det av helt naturliga skäl inte finns samma erfarenhet i sådana här ting. Genom omdirigering inom anslagsramen utan att vidga den skulle vi alltså kunna inhämta en hel del av den eftersläpning i landskapsvården som reservanterna med all rätt påtalar. Det är därför som jag yrkar bifall till utskottets förslag i det här hänseendet.

För min del tycker jag att utskottets resonemang om de friare reglerna i fråga om förvaltningen av naturreservat är övertygande. Man menar i enlighet med departementschefens förslag att den som bäst lämpar sig att förvalta ett område också skall göra det. Sedan spelar det inte så

stor roll om det är domänverket som förvaltar ett naturreservat på enskild mark eller om en skogsvårdsstyrelse förvaltar en del av domänverkets mark. Det är den som ligger närmast till hands som skall ta hand om uppgiften. Vi tycker att det är ett stort steg framåt att det blir friare regler för detta.

Jag förstår inte riktigt den som tycker att departementschefen är oklar på denna punkt. Jag tycker att hans förslag är ganska klart formulerat. Utskottet har också skrivit att i fråga om anslaget Vård av naturreservat m. m. de i propositionen förordade riktlinjerna i princip innebär att de nuvarande begränsningarna i möjligheterna att utnyttja anslaget upphör. Om vi inte har tolkat det alldeles galet, tycker jag att man inte gärna kan komma närmare den ordning som vi vill ha.

Man betonar också i utskottets betänkande vikten av att kommunerna, i den mån de själva skall förvalta sina naturvårdsobjekt, anlita sakkunskap. Den sakkunskapen behöver inte alls hämtas från länsstyrelsen, vars personal ju mera sällan har någon erfarenhet av de praktiska ting som det här gäller. Det finns emellertid redan sådan sakkunskap hos markägarna eller, i den mån kommunerna är markägare, hos de jordbrukande grannarna till områdena.

Men på många andra sätt har vi behov av sakkunniga vid länsstyrelsen, när det gäller alla formaliteter i samband med naturreservats bildande osv. Det gäller bara att man där får personalresurser som svarar mot behovet, vilket man tyvärr nu inte har. Jag förmodar att det är det departementschefen har i tankarna när han påpekar att det av olika skäl kan dröja innan ett område formellt hinner avsättas som naturreservat eller naturvårdsområde. Ett av de skäl som har gjort att man f. n. får vänta tre till fyra år trots att reservatbildningen är i princip klar och överenskommelse med markägaren finns är, att länsstyrelsen inte har haft folk att sätta i arbete med alla de juridiska formaliteterna. Därför är konsekvenserna av underbemanningen vid länsstyrelserna särskilt tråkiga i dessa fall, och det må vara tillåtet att uttrycka en förhoppning att behovet av sakkunniga på länsstyrelserna snarast tillgodoses. Eftersläpningen i dag gör att naturvården alldeles oförskyllt kommer i vanrykte och att kollisionerna blir många fler än vad som annars vore nödvändigt.

Låt mig till sist säga några ord om det särskilda yttrande som avgivits av herr Krönmark och mig i vad avser bidrag till restaurering av insjöar. Medelsbehovet där är så ofantligt att vi aldrig någonsin kan tänka oss att få det tillgodosett. Det av centern reservationsvis begärda anslaget om 10 milj. kr. är, om uttrycket tillåts i det här sammanhanget, bara en droppe i havet.

Vi moderater har, trots att vi erkänner anslagets berättigande, inte anslutit oss till yrkandet just av de skäl som anförs i vårt yttrande. Och här kommer jag in på vad herr Magnusson i Kristinehamn talade om. Vad tjänar det f. ö. till att vi ägnar oss åt dyrbara sjörestaureringar – en så liten sjö som t. ex. Trummen utanför Växjö kostade över 2 milj. kr. – så länge som svavelsyrenedfallet, sannerligen inte bara i Värmland

utan framför allt också i nordvästra Blekinge, i rask takt dödar våra insjöar, den ena efter den andra? I fallet Trummen vid Växjö kan man dessutom utöka frågan med vad det har tjänat till att lägga ned dessa miljoner, när kommunen överväger att med en vägbank tvärs över sjön omintetgöra en god del av det resultat som uppnåts.

Nu vet jag inte om Växjö kommun har kommit på bättre tankar sedan, men blotta faktum att en sådan idé dykt upp vittnar om vikten av en noggrann planläggning av den här verksamheten. Skall vi t. ex. i första hand reservera Mellansveriges slättbygdssjöar av typen Vendelsjön i norra Uppland, som snabbt växer igen men som har en relativt hygglig vattenkvalitet? Eller skall vi i friluftslivets intressen i stället ägna oss åt de sjöar som ligger närmast våra tätorter och börja med deras ofta mycket svårt förorenade vatten?

Naturvårdsverket har sin uppmärksamhet riktad på de här frågorna, även om den pågående inventeringen av våra vattentillgångar inskränker sig till sjöar med över 4 kvadratkilometers yta och vattendrag med ett nederbördsområde om, vill jag minnas, minst 100 kvadratkilometer. Men vi menar att vi ändå genom den inventeringen som beräknas bli färdig nästa år, får åtminstone någon ledtråd i fråga om angelägenhetsvärderingen, och därför anser vi det klokast att vänta tills utredningen är klar. Vi yrkar även i detta avscende bifall till utskottets förslag.

Jag skulle allra sist vilja säga några ord med anledning av herr Magnussons i Kristinehamn anförande. Jag hade själv en motion i frågan häromåret, där jag begärde att vi skulle ålägga oljekonsumenterna att betala någonting i stil med vattenlagens 2:10-medel så att de för en viss förbränd oljekvantitet skulle vara skyldiga att avsätta ett visst belopp, som skulle stå till fiskeristyrelsens eller naturvårdsverkets förfogande för att neutralisera skadorna av svavelutsläppen. Den motionen remitterades till miljökostnadsutredningen. Miljökostnadsutredningen menade – och den har fått ett från min synpunkt förkrossande medhåll från alla håll i landet – att man inte genom att betala motsvarande 2:10-medel skulle komma undan ansvaret för skadorna. I stället skulle man se till att man valde antingen den av herr Magnusson i Kristinehamn föreslagna metoden och förbjöd eldning med olja med en högre svavelhalt än 1 % eller också avsvavlade oljan i utloppet – i skorstenarna – genom att sätta dit elektrofilter. Dock kunde man enligt ett länsstyrelseutlåtande – och det var ett klokt utlåtande; alltså kom det från Blekinge! – tänka sig att de större "försurarna" under en övergångstid, innan man hunnit ordna med avsvavling, borde kunna åläggas att medverka med pengar till kalkning.

Men kalkningen av sjöar är inte invändningsfri. Vi har i år kalkat ganska mycket nere hos oss i Blekinge. Det är dock mald kalksten som vi lägger ut, och vi vet inte hur den verkar på vattenvegetationen, särskilt om kalken återkommer år efter år. Vi bör därför vara litet försiktiga med den saken ännu och ta det försöksvis och samtidigt se till att vi får kontroll på vad som sker.

Någonting måste emellertid ske. Jag vill i det avseendet helt ställa mig bakom herr Magnusson i Kristinehamn, och även herr Takman, som reserverat sig i utskottet. Orsaken till att jag inte anslöt mig till reservationen var att frågan har varit uppe en gång och nu är under arbete. Jag ansåg därför att det arbetet bör få avslutas först, innan det är någon idé att återkomma.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wachtmeister i Johannishus var ju inte alls negativ till det som jag tidigare sade och det är alltså inte därför som jag begärt ordet. Men när han säger att vi får vara väldigt försiktiga med kalkning av sjöar på grund av dess eventuella negativa miljöeffekter ber jag att få framhålla att jag också påpekade detta. Jag har fått den uppfattningen inte minst från betänkandet Mindre svavel – bättre miljö att det nu pågår ett arbete – f. ö. i Värmland – där man försöker forska ut vilka negativa effekter som kan uppstå av kalkning.

Vad jag förut ville säga var att jag tror att läget är så pass allvarligt på många håll att man får väga riskerna med kalkning mot risken för fortsatt försurning i så snabb takt att man över huvud taget inte kan förhindra en total död. För ett visst antal sjöar tror jag att det är nödvändigt att man tar risken att gå in för kalkning. Ett sådant resonemang finns också i det betänkande som jag nyss hänvisade till.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Fru talman! Endast några ord med anledning av reservationen angående vård av naturreservat.

Det är onekligen på det sättet att vård av naturreservat har blivit ett problem för de instanser som har att sköta denna uppgift. Det framgår mer än väl av naturvårdsverkets äskanden – verket begär en ökning av föregående års anslag med drygt 16 milj. kr. Jag är väl medveten om problemet att få pengar att räcka till för sådana här arbeten, men eftersläpningen beror onekligen i alltför hög grad på att vården av naturreservat i största utsträckning fått ske under mycket ogynnsamma ekonomiska omständigheter. Utan att därmed ha sagt något negativt om beredskapsarbeten vill jag framhålla att beredskapsarbeten säkerligen skulle passa bättre på andra områden än när det gäller vård av naturreservat. Det framgår också av naturvårdsverkets framställning att man önskar att medlen i större utsträckning fick användas på det sättet att man i första hand kunde uppdra åt markägare att sköta vården av de reservat som finns avsatta på resp. markägares områden.

När vi nu har en reservation med yrkande på att ytterligare 2 milj. kr. skall ställas till naturvårdsverkets förfogande för vård av naturreservat m. m. har bl. a. herr Wachtmeister i Johannishus nyss varit uppe och betonat att han gärna skulle ha sett att ytterligare medel hade ställts till förfogande, men som vanligt har man på grund av ekonomiska skäl inte ansett sig kunna vara med om förslaget.

Slutsatsen av det hela blir i alla fall att mer pengar får användas för vård av naturreservat, medel som då tas från arbetsmarknadspengar. Att detta kan vara en nationalekonomiskt riktig åtgärd kan jag inte fatta.

Jag vet att de som på länsnivå har ansvaret för dessa åtgärder skulle se det som utomordentligt angeläget att det i större utsträckning fanns pengar att användas på det sättet att man uppdrog åt vissa markägare att sköta de naturvårdsområden som finns inom deras markområden. På det sättet skulle man få en billigare skötsel av naturvårdsområdena och man skulle få större områden omskötta än man får f. n.

Det bör också sägas att skall vi ha råd att avsätta naturvårdsområden i den utsträckning som sker – och det har vi i stort sett varit överens om – borde vi rimligen också se till att de kan skötas på ett sådant sätt att de verkligen kan vara en tillgång för alla dem som vill vistas där. Om naturområdena inte sköts fyller de ingen större uppgift.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till reservationen 9 om ett höjt anslag till vård av naturreservat.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! I nu förevarande betänkande från jordbruksutskottet behandlas motion nr 372, som är undertecknad av tre vpk-ledamöter med mitt namn först. Vi tar i motionen upp tre anslag under jordbruksdepartementets miljötitel. Motionens tre yrkanden följs upp i reservationerna 11, 14 och 16 av herr Takman.

I motionsyrkande nr 1 behandlas anslaget till miljövårdsforskning. Vi har tagit fasta på att den forskning som finansieras från detta anslag är företrädesvis målinriktad. Omkring två tredjedelar av det av naturvårdsverket yrkade anslaget, eller omkring 22,5 milj. kr., erfordras för uppföljning av redan pågående projekt. Nästan en fjärdedel av det äskade anslaget är avsett att gå till viktiga undersökningar över miljöskadliga ämnen som sprids i vår omgivning – klorerade kolväten, tungmetaller och andra föroreningar. Det är också viktigt att anslaget medger att särskilt intresse kan ägnas nya substanser som sprids i miljön.

Omkring en tiondel av anslaget är avsett att användas för forskning inom luftvårds- och bullerområdet. Det har ju alltmer visat sig att just buller är en mycket besvärande störning inom den mänskliga miljön i industrisamhället. Det är därför viktigt att bullerforskningen kan intensifieras. Från anslaget finansieras också flera projekt av långsiktig karaktär som gäller sjöar, vattendrag och grundvatten. Detsamma gäller den limnologiska undersökningen i Vänern. Ökad forskning behövs också om avloppsrenings- och slamfrågor. Studier är även önskvärda beträffande utlakning av ämnen till yt- och grundvatten liksom vad gäller upplagring av tungmetaller i mark och växter.

Naturvårdsverket yrkar på en höjning av anslaget till miljövårdsforskning för budgetåret 1976/77 med 10,8 milj. kr. till 37,5 milj. kr. Förordande statsrådet förordar höjning med endast 3,74 milj. kr. till 30,46 milj. kr.

Vi hävdar att forskningen på det här ifrågavarande området är så betydelsefull att anslag bör utgå i enlighet med naturvårdsverkets yrkande. Så kommer att ske om reservationen 11 bifalles.

Jag yrkar därför, fru talman, bifall till reservationen 11.

I motionsyrkande nr 2 tar vi upp anslaget till särskilda undersökningar inom miljöområdet. De undersökningar som finansieras från detta anslag har avgörande betydelse för naturvårdsverkets möjligheter att få fram tillfredsställande underlag för viktiga beslut i alltmer komplicerade frågor. Undersökningarna har också betydelse för den fortsatta planläggningen av insatser inom miljöområdet. Hittills har undersökningarna till övervägande grad gällt vattenfrågor, men verksamheten har nu utvidgats till att omfatta hela miljöområdet. Så viktiga undersökningar som reningsverks- och recipientundersökningen, Vänerutredningen och kartläggningen av landets vattentillgångar skall finansieras från anslaget.

Naturvårdsverket yrkar på ett anslag för budgetåret 1976/77 på 9,5 milj. kr. Föredragande statsrådet vill stanna vid 5,5 milj. kr.

Vi anser också här för vår del att övervägande skäl talar för att anslag bör utgå i enlighet med naturvårdsverkets förslag, och jag yrkar därför, fru talman, bifall till reservationen 14.

I motionsyrkande nr 3 tar vi upp en fråga som fördes fram också förra budgetåret från naturvårdsverket, nämligen frågan om ändrade regler för statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk.

Vi anser, i likhet med naturvårdsverket, att krav måste resas på bättre reningsresultat vid reningsverken än vad som uppnås med nuvarande teknik. Vi menar också att i den trängda ekonomiska situation där kommunerna nu befinner sig behövs all stimulans från statens sida för att åstadkomma förbättringar vid de kommunala reningsverken. Ett steg i sådan riktning tas om riksdagen bifaller det förslag som ställts av naturvårdsverket. Det innebär att bidragsnivån höjs till 55 % och att max-imbeloppet till ett och samma projekt höjs från 5 till 7,5 milj. kr.

Föredragande statsrådet och regeringen vill inte biträda förslaget, men vi finner för vår del förslaget rimligt och anser att det bör bifallas av riksdagen. Jag yrkar därför slutligen, fru talman, också bifall till reservationen 16.

Fru THEORIN (s):

Fru talman! Människan har under de senaste århundradena fått oanade möjligheter att bruka naturens krafter och jordens tillgångar. Den materiella standarden har kraftigt ökat, men samtidigt har miljön förstörts såväl på arbetsplatser som i naturen. En god livsmiljö blir emellertid en allt viktigare del av vår totala levnadsstandard. Därför får framstegen inte ske genom misshushållning med naturresurser eller betalas med ohälsa, vantrivsel i arbetslivet eller förstörelse av den yttre miljön. Produktionsutvecklingen får inte styras av kortsiktiga ekonomiska intressen.

För att skapa ett samhälle där människornas krav på en livsvänlig miljö tillgodoses har man också stiftat en lång rad lagar under de senaste

åren som ett led i en målmedveten miljöpolitik. Men fortfarande återstår många miljöproblem att lösa. Nya lagar kommer med all säkerhet att behövas, och en fortlöpande miljövårdsforskning kommer säkerligen att ge oss kunskaper för olika ingripanden från samhällets sida. Det återstår då att se om den enighet som nu i stort råder i fråga om miljövårdspolitiken kommer att gälla också när räkningen skall betalas i form av ökade resurser eller kraftigare ingripande mot kortsiktiga ekonomiska intressen.

Det kan vara på sin plats att påminna kammarens ledamöter om den skiljelinje som fanns mellan koalitionen center-moderater och övriga partier när riksdagen 1973 antog lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Då ställde centern och moderaterna upp på näringslivets sida – dvs. bakom Kemikontorets synpunkter – för att låta producenterna slippa den omvända bevisbördan. I andra sammanhang vill framför allt centern säga sig värna om miljön, men när det kommer till egna ekonomiska intressen eller ingripande mot egen miljöförstöring är inte intresset detsamma. Det är lättare att *tala* om miljöfrågor än att aktivt agera. Bara någon annan tar kostnaderna är man gärna med.

Så några ord om reservationerna 10 och 11 som behandlar miljövårdsforskningen.

I reservationen 10 förordas en höjning av anslaget till miljövårdsforskning med ytterligare 2,5 miljoner och i reservationen 11 en höjning med 7 miljoner utöver de 3,7 miljoner som departementschefen föreslagit i ökning. Redan förra året hade utskottet liknande yrkande om ytterligare höjning av anslaget för miljövårdsforskning. Riksdagen påminde då i sitt beslut om miljöforskningsutredningens betänkande, som visade att den totala statliga satsningen på miljövårdsforskning kunde beräknas till omkring 60 miljoner årligen; alltså väsentligt mer än vad som ryms under punkten 63. Utredningen hade föreslagit åtgärder för att åstadkomma effektivisering och samordning av pågående forskning och vid planeringen av nya forskningsprojekt. Riksdagen fann för sin del att en vidare prövning av utredningens förslag borde ge ett säkrare underlag för en bedömning av eventuella ytterligare behov av forskningsmedel.

Miljöforskningsutredningens betänkande är nu föremål för övervägande inom departementet. Samtidigt behandlas också formerna för övergripande forskningsplanering av 1972 års forskningsutredning. Mot denna bakgrund är utskottets majoritet inte beredd att föreslå anslagsökning utöver de 3,7 miljoner ytterligare som föreslås i budgetpropositionen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Jag återkommer till fru Anérs inlägg litet senare.

Så bara några kommentarer till folkpartireservationerna 7 och 8. I reservationen 7 förordar folkpartiet en uppräkningsökning med ytterligare 1 milj. kr. utöver de 12 miljoner som anslaget räknats upp med i propositionen, och man begär att ett förslag om ett centralt undersökningslaboratorium snarast föreläggas riksdagen. Det förslaget andas ungefär: visst är det bra

som regeringen föreslår, men vi vill vara bättre.

Naturvårdsverket har fått en uppräknig med över 12 miljoner till 44 miljoner, vari beräknats förstärkningar för att upprätta ett produktregister. Därtill föreslås inrättandet av en forsknings- och undersökningsavdelning för att samordna naturvårdsverkets forsknings- och undersökningsverksamhet. Utskottet har för sin del också tidigare vid flera tillfällen understrukt vikten av en effektiv kontroll av hälso- och miljöfarliga ämnen. Men då ett omfattande utredningsarbete har pågått inom miljöforskningsutredningen – och framför allt inom arbetsmiljöutredningen – har utskottet och riksdagen tidigare avstyrkt liknande förslag. Riksdagen har emellertid starkt understrukt behovet av att nuvarande tillfälliga lösningar av laboratoriefrågan ersätts med en mer permanent lösning, som anpassas till utvecklingens krav, och förutsatt att regeringen med uppmärksamhet följer frågan och så snart sig göra låter framlägga förslag i ämnet. Majoriteten i utskottet menar att förslagen om ett produktregister och en ny forsknings- och undersökningsavdelning vid naturvårdsverket i viss utsträckning tillgodoser syftet i folkpartimotionen. Och därtill kan läggas att arbetsmiljöutredningens förslag till en ny arbetsmiljölag remissbehandlas i departementet. Som jag ser det är reservationen 7 en överlappsgärning.

Så några ord om vad fru Anér sade om att socialdemokraterna tydligen anser att miljövårdsproblemen är avklarade, eftersom anslaget inte har höjts. Om inte fru Anér satt i jordbruksutskottet skulle jag möjligen kunna tänka mig att ett sådant påstående berodde på okunnighet, men kunskapen borde rimligen finnas hos fru Anér. Vi liberaler tror på människans frivillighet och ideella engagemang, sade fru Anér. Nej, fru Anér, när det gäller att lösa så stora och avgörande problem som miljövårdsfrågorna går det inte att lita till marknadskrafternas fria spel. Då krävs det lagar. Då måste samhället ställa krav. Då krävs det stöd från samhället. Den socialdemokratiska miljövårdspolitiken består av krav, av lagar, av stöd när det behövs – och av krav även från producenternas sida. Kostnaderna för miljövården minskar nu tack vare de stora satsningar som gjorts tidigare. Det känner fru Anér säkert till. Vi har under sex år gett ett stöd med 50 milj. kr. om året till industrin för att man där skall förbättra sina miljövårdsåtgärder. Med det extra stödet som utgått är det sammanlagt 770 milj. kr. som samhället har satsat på industrins miljövårdsutbyggnad. Reningsanläggningarnas utbyggnad sedan 1968 har kostat samhället 1 200 miljoner i statsbidrag. Vi har snart bytt ut alla reningsanläggningar. Och det är en av anledningarna till att kostnaderna för reningsanläggningar i år minskar med 30 miljoner, medan övriga miljövårdsåtgärder ökar med 29,2 miljoner.

Det är alltså inte så, fru Anér, att socialdemokraterna anser att miljövårdsproblemen är avklarade. Tvärtom. Det återstår mycket att göra. Men vi har, som det parti som har gått först i dessa frågor, också visat på vilka förslag och åtgärder som måste till, och vi har satsat samhällsresurser för att åstadkomma en bättre och livsvänligare miljö för män-

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövård, m. m.

niskorna.

I reservationen 8 kräver folkpartiet inte bara en ökning av anslaget för miljövårdsinformation med över 1 milj. kr. mer än vad som föreslagits i budgetpropositionen, utan i denna miljon lägger man in 800 000 kr. mer än vad naturvårdsverket har äskat. Dessa 800 000 kr. skall specialdestineras till den ideella sektorn. Riksdagen har tidigare liksom nu ansett att principiella betänkligheter finns mot att stödet till organisationerna splittras upp på flera anslag och att det måste ankomma på regeringen eller naturvårdsverket att fördela anslaget på olika ändamål. Därtill kommer att flera av de ideella naturvårdsorganisationerna får bidrag från anslaget till stöd åt idrotten och att Svenska naturskyddsföreningen, som jag känner väl till eftersom jag sitter i dess styrelse, dessutom får bidrag från jaktvårdsfonden. Det bidraget uppgår f. ö. i år till 180 000 kr. Anslaget från naturvårdsverket uppgår till 440 000 kr.

Men det förunderliga med fru Anérs reservation är snarare den motivering som fru Anér har för detta specialdestinerade stöd. Utan att förringa de ideella organisationerna, som jag menar gör en mycket god insats inom miljövårdsinformationen, vill jag ändå säga att det är förunderligt att läsa att inrättandet av naturvårdsverket, miljölagstiftningen och FN:s konferens om den mänskliga miljön har tillkommit genom det ambitiösa, grundläggande arbete som de ideella organisationerna har presterat. Har då inte de politiska partierna, deras program, regeringen och riksdagen någon som helst betydelse? Det är väl ändå att underskatta och förringa det arbete som de politiska partierna och deras valda representanter gör. Jag skriver verkligen inte under på fru Anérs historieskrivning.

Herr LARSSON i Borby (c) kort genmäle:

Fru talman! Centerns ambition vad gäller miljöpolitiken är allvarlig och uppriktig. Den innebär beredskap att ta konsekvenser och kostnader. Jag är mycket förvånad när fru Theorin hemfaller åt den politikens trista avigsida som innebär att misstänkliggöra andra politikernas goda vilja. Det är den sida av politiken som ibland gör en betänksam inför vad det är man sysslar med. Jag vill inte misstänkliggöra någon politisk motståndares goda vilja, allra minst när det gäller miljöpolitiken.

Men jag kan tala om att långt innan fru Theorin och även fru Anér var i riksdagen fick jag i kammardebatten 1963 en mycket allvarlig tillrättavisning av både en socialdemokratisk och en folkpartistisk representant för att jag sysslade med något så verklighetsfrämmande som miljöpolitik. Orden föll ungefär så här: Här i riksdagen sysslar vi med konkreta, realistiska ting och inte med ting som svävar i det blå, som herr Larsson i Borby sysslar med och som kallas miljöpolitik.

Den detalj som fru Theorin tar upp som grund för sitt misstänkliggörande handlar om en juridisk formulering. Vi trodde för centerns del inte att det var möjligt att med juridisk bindning skriva in bestämmelser om den omvända bevisbördan. Den omvända bevisbördan är en fin och riktig ambition. Låt mig säga det än en gång, fru Theorin, och låt mig

bli trodd på mina ord: Det är en fin ambition. Men den är mycket svår att leva upp till. Det visar bl. a. naturvårdsverkets dilemma, redovisat vid föredragning i utskottet, där man på intet sätt i den nya produktkontrollnämnden bokstavligen har kunnat leva upp till den formulering som riksdagen enades om och som centern alldeles riktigt varnade för. Vi sade den gången att man kanske skulle tala om att belysa och visa och tillfredsställande styrka en varas ofarlighet. Det tycker vi alltjämt. Det totala beviskravet är svårt att följa upp juridiskt, och här är det endast en fråga om ordval. Jag tycker att det var onödigt av fru Theorin att ta upp den debatten igen.

Fru ANÉR (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det är nog bara fru Theorin som kan komma på att säga att vi i folkpartiet skulle anse att det *bara* är marknadskrafterna som kan sköta miljön. Någoting sådant har vi aldrig sagt och vi har i handling visat att vi tror att det behövs många lagar, inte minst när det gäller den omvända bevisbördan, som både herr Larsson i Borrby och fru Theorin har talat om.

Däremot är vi djupt övertygade om att vad som verkligen skjuter på utvecklingen i grunden är de ideella och frivilliga krafterna. Vi har naturligtvis i vår reservation inte sagt att det bara är dessa som gjort någonting för miljön, utan det står uttryckligen att *alla* de goda åtgärder som vi talar om "torde ha kommit till stånd inte minst genom det ambitiösa, grundläggande arbete som de ideella organisationerna presterat". Det är väl ändå någonting som man inte skulle behöva ha mer än en åsikt om.

På det här området, precis som när det gäller u-hjälpen, kan man inte göra någonting med den bästa politiska viljan i världen, om det inte finns en fast åsiktsbildning bland människorna, om det inte finns folk som verkligen jobbar aktivt och frivilligt för att skapa opinion och tar fram en hel del av de fakta som annars inte kommer fram. Det är av den anledningen som vi i folkpartiet anser det vara mycket viktigt att ge ett stort och påtagligt stöd åt just detta ideella arbete.

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Fru talman! Nej, herr Larsson i Borrby, detta tillhör inte politikens trista avigsidor och det är inte fråga om ett misstänkliggörande från min sida, utan det är ett redovisande av ett politiskt agerande i Sveriges riksdag.

När Sveriges riksdag år 1973 hade att ta ställning till förslaget om lag om hälso- och miljöfarliga ämnen påvisade företrädare för näringslivet inför jordbruksutskottet att det enligt deras sätt att se var omöjligt att bevisa en varas ofarlighet; det skulle räcka menade Kemikontoret, om riksdagen uttalade sig för att man skulle belysa egenskaper från hälso- och miljöskyddssynpunkter. Skall det göras en historieskrivning skall den göras korrekt, herr Larsson. Det var inte så att centern i sin reservation

varnade för att detta inte skulle vara möjligt och att det var tillräckligt om man kunde styrka en varas farlighet. Vad centern och moderaterna sade var att det räcker att belysa en varas egenskaper från hälso- och miljöskyddssynpunkter. Man ville inte lägga ansvaret på producenterna att bevisa varans ofarlighet, alltså den omvända bevisbördan. Jag tror på herr Larsson och det gläder mig när han säger att han ändrat uppfattning och nu anser att den omvända bevisbördan är en fin ambition. Jag räknar med att det är en grunduppfattning hos herr Larsson som gör att han är beredd att skriva under på den omvända bevisbördan och aktivt agera för denna, dvs. producenterna skall åläggas bevisbördan. För det kan väl inte vara så att det föresvävar herr Larsson att denna lagstiftning kan vara till nytta för andra intressen. Det är här fråga om en besvärlig juridisk formulering. Denna lag var, såvitt jag vet, den första av sitt slag i världen. Det är två år sedan lagen kom till, och jag vill med beklagande konstatera att produktkontrollnämnden ännu inte av olika skäl har haft förmåga att leva upp till lagens intentioner. Vi har i utskottet fått en redogörelse för anledningen härtill. Jag har accepterat skälen härför men vill notera att lagen ålägger producenterna bevisbördan.

Nej, fru Anér, det är faktiskt så att fru Anér sagt i sin reservation att inrättandet av naturvårdsverket, miljölagstiftning och sammankallandet av FN-konferensen om den mänskliga miljön torde ha kommit till stånd inte minst – det är riktigt att de orden finns med – genom dessa organisationer. Jag underskattar inte de ideella miljövärdorganisationerna. Men underskatta inte heller det politiska arbetet, fru Anér! Det kan straffa sig.

Herr LARSSON i Borrbby (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag ber att få tacka fru Theorin för att hon nu har förklarat att hon i fortsättningen är beredd att tro även sina medmänniskor på deras ord. Jag har inte här i talarstolen sagt att jag har ändrat uppfattning. Jag har bara talat om att jag hade den uppfattningen, långt innan fru Theorin hade tillfälle att redovisa den i riksdagen.

Det är bra att fru Theorin nu erkänner att den trassliga formulering som gjordes 1973 är svår att leva upp till. Vi skall väl med gemensamma krafter försöka att ställa sådana resurser till naturvårdsverkets och produktkontrollnämndens förfogande att man nödtorftigt kan leva upp till den juridiska formuleringen även om den alltjämt är svår.

Med stor förväntan emotser jag att fru Theorin kommer att kämpa för den omvända bevisbördan också när det gäller produktion av kärnkraft i detta land.

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Fru talman! Det var ledsamt att herr Larsson i Borrbby backade tillbaka till sin gamla ståndpunkt. Den ståndpunkt som han tidigare i dag har intagit i kammaren redovisade han nämligen inte 1973, då han helt och hållet stod på näringslivets sida och företrädde Kemikontorets intressen

här i kammaren.

Herr Larsson vet lika bra som jag och övriga ledamöter i jordbruksutskottet – det har vi naturvårdsverkets chefs ord på – att det i första hand inte är ekonomiska resurser som naturvårdsverket behöver för att kunna leva upp till intentionerna i lagen. Efter den diskussion som vi nu har haft med produktkontrollnämnden i utskottet förväntar vi oss att man aktivt skall arbeta för att lösa de praktiska och organisatoriska problem som har varit ett hinder för verket att leva upp till riksdagens intentioner.

Lagstiftningen kan vara en föregångare. Det behöver inte betyda att den är omöjlig att genomföra. Tvärtom är den omvända bevisbördan möjlig att genomföra, och den kommer att genomföras. Jag är helt övertygad om detta.

Det är inte fråga om att misstänkliggöra centerpartiets uppfattning i miljövårdsfrågan, herr Larsson. Men centern har haft en förmåga att ha många skiftande synpunkter i miljövårdsfrågan. I dag har vi utanför riksdagen fått i vår hand ett litet papper från centerns ungdomsförbund, vari man talar om ekologi och hushållning. Där sägs att ingen verksamhet i samhället får leda till miljöförstöring eller sådana förändringar i miljön att det naturliga kretsloppet förstörs. Det låter väldigt bra. Det kanske vi kan skriva under på så där ideellt uppe i det blå som herr Larsson blev tillrättavisad om tidigare. Men om jag förstår detta rätt innebär det att centerungdomen inte kan acceptera användande av de gifter som i dag utnyttjas i jordbruket.

De ekonomiska intressen som herr Gernandt tidigare kritiserade kan följaktligen centerungdomen inte ställa sig bakom. Alternativet som centerungdomen redovisar lyder: Lokalsamhälle för överlevnad. Jag vill då säga: Bevare oss för sådana lokalsamhällen.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herr Larsson i Borrbý anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Fru talman! Min uppgift här i dag är främst att något kommentera de reservationer som har avgivits i anslutning till jordbruksutskottets betänkande och som tar upp anslagen till sjörestaureringar och avfallsbehandling, alltså reservationerna 12–17. Reservationerna 12–15 tar upp det statliga anslaget till sjörestaureringar.

Låt mig börja med att säga att utskottsmajoriteten är helt ense med reservanterna om att sjörestaureringar för framtiden kommer att bli ett allt viktigare inslag i miljövårdspolitiken. Stora miljövårdsinsatser från samhället måste göras på detta område. Den planerade restaureringen av fågelsjön Hornborgasjön som enbart den kommer att kosta 26 miljoner är därvidlag ett klart uttryck för statsmakternas ambitioner på området.

Utskottet har också pekat på det intensiva utredningsarbete angående sjörestaureringar som nu är i sin slutfas och vars resultat behövs för

att man i framtiden skall få ut mesta möjliga effekt av de kostnader som läggs ner för att återställa skadade sjöar. Det är alltså mycket som är på gång just nu. Länsvisa sjöinventeringar företas nu i allt fler län, och naturvårdsverket gör en riksinventering av hotade sjöar. Vidare pågår en kartläggning av våra vattentillgångar och anspråken på dessa, något som moderaterna i utskottet pekar på i sitt särskilda yttrande. Andra förarbeten avser försök med kalkning av försurade sjöar, vilket både herr Magnusson i Kristinehamn och herr Wachtmeister i Johannishus har varit inne på. De försöken håller nu på att utvärderas av styrelsen för teknisk utveckling.

Men den mest väsentliga utredningen i det här sammanhanget är miljökostnadsutredningen. Dess delbetänkande angående sjörestaurering avser att ge en samlad överblick över kostnader och effektivitet för olika restaureringsmetoder. Det utredningsarbetet kommer också att ta upp kostnadsfördelningen och statsbidragsbestämmelserna i samband med sjörestaureringsarbetena. Och till slut, fru talman, vill jag också peka på svavelgruppens nyligen avlämnade betänkande Mindre svavel – bättre miljö, som speciellt tar upp försurningsproblemen och de åtgärder som måste vidtas mot dessa.

Alla dessa utredningar är antingen nyligen slutförda eller befinner sig i slutfasen av sitt arbete. Utskottet har därför ansett det naturligt och självklart att man avvaktar regeringens samlade prövning av denna utredningsinsats innan man tar ställning till ytterligare anslagshöjningar för sjörestaureringar, som har begärts i en del motioner. Det rör sig nämligen här, som herr Wachtmeister utomordentligt väl har understrukt, såväl om ett tekniskt komplicerat område som ett område vilket i hög grad innehåller svåra prioriteringsproblem när det gäller att få ut det mesta möjliga av de insatser som görs, inte minst med tanke på de behov som finns på många områden i vårt land.

Mot den bakgrunden, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag under punkten 66 och yrka avslag på den gemensamma folkparti- och vpk-reservationen nr 14, som begär en ökning av anslaget till särskilda undersökningar inom miljöområdet m. m. med 4 milj. kr. utöver regeringens förslag. Samma yrkande om avslag har jag beträffande centerpartireservationen nr 15 om ett nytt anslag med titeln Sjörestaureringar på 10 milj. kr.

I reservationen 12, avgiven av utskottets centerpartister, kritiseras nuvarande statsbidragsbestämmelser avseende restaurering av förorenade vattenområden. Reservanterna anser att de nuvarande bestämmelserna innehåller villkor som gör det svårt att utnyttja bidragen även för projekt av hög angelägenhetsgrad. Speciellt retar de sig på att bidrag inte kan komma i fråga för mer kortsiktiga åtgärder i underhållssyfte. Vad man begär i reservationen 12 är därför att bidragssystemet blir föremål för översyn.

Som jag ser det, ägnar sig centerpartireservanterna på denna punkt åt en kvalificerad inslagning av öppna dörrar. Redan innan reservationen

skrevs hade exempelvis utredningsbetänkandet Mindre svavel – bättre miljö publicerats. Där föreslår utredningen enhälligt att statsbidrag skall kunna utgå till kalkning av sjöar som hotas av försurning. En viktig bit av reservanternas utredningskrav är således effektuerat redan på förhand. Dessutom är det så, som jag tidigare nämnt, att miljökostnadsutredningen, där även centerpartiet är representerat, just nu arbetar för högtryck med sitt betänkande om sjörestaureringar. Den utredningen har speciellt i uppdrag att titta på statsbidragsbestämmelsernas utformning och kostnadsfördelningen mellan stat, kommun och industri i dessa sammanhang.

Jag ber alltså att få yrka avslag på reservation nr 12. En ny utredning skulle försena i stället för att gagna de syften som reservanterna säger sig vilja främja. Miljökostnadsutredningen beräknas nämligen lägga fram sitt betänkande om sjörestaureringar redan under hösten i år.

När det gäller reservationen 13 av herr Takman angående sjörestaureringar i Värmlands län vill jag gärna börja med att instämma i några rader, vilka f. ö. också starkt har understrukits av herr Magnusson i Kristinehamn i hans inlägg här från talarstolen. Dessa rader i reservationen lyder: "– – – effekterna av det svavelnedfall som främst sammanhänger med förbränningen av svavelhaltiga eldningsolja är ett av landets absolut största miljöproblem. Den snabba försurningen av sjöarna är bara ett exempel på svavelnedfallens skadeverkningar. Också på andra områden, bl. a. inom jordbruket och skogsbruket, kan allvarliga konsekvenser förväntas."

Det tycker jag är helt riktiga slutsatser. Speciellt borde utskottets centerpartister begrunda dessa synpunkter, eftersom man på centerpartihåll ständigt har en benägenhet att bagatellisera skadeverkningarna av den ökade oljeförbränningen.

Men åter till reservationen 13. Den har det lilla problemet med sig att de åtgärder som där föreslås redan är på gång. Såväl inkluderandet av Värmland i den del av landet där endast svavelfattig olja får användas som särskilda åtgärder och statsbidrag för att återställa försurade sjöar har redan föreslagits av den utredningsgrupp angående svavelproblemet, där statssekreteraren i jordbruksdepartementet sitter som ordförande. Också för den här reservationen har alltså tåget gått, om jag får anknyta till herr Magnussons i Kristinehamn utskottsplacering här i riksdagen. Jag ber att få yrka avslag på reservationen 13.

Fru talman! I reservationen 16 tar herr Takman upp frågan om bidrag till kommunala avloppsreningsverk. Han begär att man skall stimulera en högre grad av rening i de kommunala avloppsreningsverken genom att ändra bidragsnivån från 30–50 % till att omfatta procentintervallen 35–55. Herr Israelsson, vpk, tog upp det yrkandet i sitt anförande här från talarstolen. Till det är att säga att det i och för sig är angeläget att stimulera en utbyggnad av ytterligare reningsanordningar, men sådana räknar utskottet med skall komma till stånd också med nuvarande bidragsregler. Dessutom har nog utskottet den uppfattningen att det är

för tidigt att ta bort bidragen till sådana enklare biologiska anläggningar som nu kan få ett bidrag på 30 %. Jag tror knappast det skulle gagna de hushåll ute i glesbygden som fortfarande har en otillfredsställande rening. Därför är jag litet förvånad över att vpk har väckt detta förslag. Dessutom, fru talman, kan man göra den reflexionen att det kanske i dag är mer angeläget att satsa på kontroll och drift av befintliga anläggningar än på en snabb utbyggnad av ytterligare reningssteg. Det är alltså enligt vår uppfattning mer angeläget med en ökad kontroll än att ändra bidragsprocenten med så litet som 5 %. Med hänsyn till detta, fru talman, ber jag också att få yrka avslag på reservationen 16.

Herr Israelsson yrkade bifall till en anslagshöjning från 5 milj. kr. till 7,5 milj. kr. i enlighet med vpk-motionen. Jag kan bara notera att herr Takman i sin reservation inte har fullföljt kravet på en sådan anslagshöjning. Är det en ren felsägning från herr Israelssons sida eller har ni olika uppfattningar i den här frågan?

Till slut, fru talman, några ord om reservationen 17 av centerpartisterna i utskottet. De kräver en ökning av det statliga stödet till avfallsbehandling från 15 till 20 milj. kr. Motiveringen är att man behöver de extra 5 miljonerna för att göra ytterligare insatser när det gäller avfallshandlingen. Till det är väl bara att säga att den bedömning som utskottet har gjort är att det i dagens läge räcker med 15 milj. kr. I det utvecklingskede som verksamheten nu befinner sig är den ännu inte mogen att expandera i den takt som vi räknar med att den skall göra under de kommande åren. Vi har försöksanläggningar för att återvinna och omhänderta avfall på ett flertal platser i landet, bl. a. Stockholm. Laxå och Gislaved. Verksamheten har ännu inte kommit så långt att resultaten kunnat utvärderas. Det betyder att vi t. v. bör skynda långsamt på detta område.

Det rekonstruerade behandlingsföretaget SAKAB har nu börjat arbeta med sina framtidsuppgifter. Kommunerna, staten och industrin har gemensamt gått in som aktieägare i detta bolag, som framöver kommer att få en viktig arbetsuppgift. Jag har också erfarit att man som en av sina första arbetsuppgifter i det rekonstruerade SAKAB har beslutat att snarast utarbeta ett program som innefattar en total planering av de behandlingsresurser som behövs i vårt land. Detta program kommer att läggas fram före årets slut. Därefter har styrelsen möjlighet att fatta ett principbeslut om utbyggnad av de framtida behandlingsresurserna i landet.

Utskottet menar på den punkten att det är rimligt att avvakta denna planering, innan man går in och ytterligare utökar anslaget i enlighet med vad som föreslås i centerpartireservationen. Man bör alltså ha det planeringsmässiga underlaget innan man sätter i gång och expanderar verksamheten.

Med hänsyn till detta, fru talman, ber jag också att få yrka avslag på reservationen 17.

Sedan vill jag bara – för säkerhets skull, fru talman – avsluta mitt

anförande med att påpeka att mina avslagsyrkanden innebär bifall till vad utskottet har hemställt vid punkterna 66, 67 och 68 i betänkandet.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Tåget har gått för reservationen 13, säger herr Pettersson i Lund, med hänvisning till min utskottsplacering. Jag undrar det. Jag tror inte ens att båten har gått – med tanke på att vi talar om sjöar! Allt är på gång, säger herr Pettersson också. Han tänker då närmast på betänkandet Mindre svavel – bättre miljö, där man alltså föreslår åtgärder – vilket jag är medveten om – i enlighet med vad som anges i reservationen 13.

Nu är det så att detta betänkande har framlagts efter det att vår motion skrevs, och man har i detta betänkande när det gäller sänkning av svavelhalten för Värmland ett förslag om åtgärder i slutet av 1977. Sedan säger man beträffande program för kalkning m. m. att man kan tänka sig 10 miljoner per år under en femårsperiod för detta ändamål. Det ligger också i linje med vad vi har föreslagit. Men detta skall beredas i departementet, och man vet inte hur lång tid det tar. Jag säger detta inte därför att jag tror att man har en negativ inställning i departementet utan helt enkelt därför att beredningen tar sin tid. I Värmland har man förväntat sig en sänkning av svavelhalten nu, och med hänvisning till vad jag sade förut om det allvarliga läget i fråga om försurningen av sjöar i Värmland tycker jag att åtgärderna bör kunna vidtas snabbare.

Jag anser alltså att riksdagen bör kunna göra ett uttalande i enlighet med vad som föreslås i reservationen 13 i dessa frågor. Därigenom understryker man nödvändigheten av snabba åtgärder.

Herr ISRAELSSON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill börja med att kommentera det fru Theorin sade tidigare, nämligen att staten på några år – dvs. under förhållandevis kort tid – i bidrag till kommunala reningsverk har anslagit 1 200 milj. kr. Det är en mycket stor summa. Jag är ense med henne om att det varit riktigt. Hon nämnde också att över 700 milj. kr. har gått som rena gåvor till industrin i form av stöd. Det har vi varit kritiska till. Men med hänsyn till de stora anslag som utgått och det stora kapital som finns nedlagt i kommunala reningsverk anser vi att det är viktigt att de fungerar så bra som möjligt. I det ekonomiska läge kommunerna har i dag kan vi knappast påräkna några initiativ från deras sida – av rent ekonomiska skäl.

Herr Pettersson i Lund sade att han i och för sig kunde instämma i att det var riktigt att öka reningsgraden, men han var ändå förvånad över att vpk tog upp den frågan i sin motion. Till detta vill jag säga att det inte är vår idé från början, utan det är naturvårdsverkets förslag. Naturvårdsverket kom igen med förslaget i år efter att ha begärt precis detsamma förra året. Om det skulle vara ett oriktigt förslag från miljövårdssynpunkt är det förvånande att naturvårdsverket är så envist med

det. Vi har för vår del ansett det klokt; därför har vi stött det. Har vi gått på någon sorts mina beklagar jag det – men vi har inte den uppfattningen.

Slutligen tog herr Pettersson i Lund upp en siffra som jag nämnde och som inte stämde med reservationen. Han frågade om det var en felsägning av mig. Det kan jag ge ett mycket rakt svar på: Ja. Jag refererade motionen och våra krav i den, men jag yrkade inte bifall till motionen utan till reservationen, och siffrorna skiljer sig litet grand. Det medges således att jag sade fel.

Herr PETTERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Magnusson i Kristinehamn ursäktar vpk:s reservation angående försurningsproblemen med att motionen skrevs innan svavelgruppens betänkande publicerades. Det tycker jag är en ganska dålig ursäkt. Det väsentliga är ändå att reservationen kom efter det att svavelgruppen hade publicerat sitt betänkande.

Jag hade hoppats att vpk-aren i utskottet, herr Takman, skulle ha tagit hänsyn till de fakta som förelåg. Det har han alltså inte gjort och inte heller har herr Magnusson i Kristinehamn gjort det i sitt inlägg i dag. Det väsentliga är emellertid nu att jag hoppas att herr Magnusson kan vara nöjd för Värmlands del med de utredningsförslag som kommer fram i betänkandet. Det innebär just, som jag sade tidigare, att förslag föreligger om att Värmland inkluderas i de områden där svavelfattig olja skall komma till användning i fortsättningen. Eftersom en sådan man har suttit i utredningen som statssekreteraren i jordbruksdepartementet, som säkerligen har jordbruksministerns öra i det här fallet, tror jag också att förslaget kommer att bli genomfört.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Beträffande den punkten sade jag förut att jag inte är riktigt nöjd med vad som sägs i utskottets skrivning och inte heller med vad som sägs i utredningens betänkande. Vi förordar en övergång till sänkt svavelhalt så fort som möjligt, men förslaget innebär att sänkningen skall ske i slutet av 1977.

Fru LUNDBLAD (s):

Fru talman! Med den snabba tekniska utvecklingen och en ökad ekonomisk och social välfärd har följt vissa tendenser till allt snabbare exploatering för bebyggelseändamål av många av våra skyddsvärda områden. Även om naturreservat och naturvårdsområden endast tar i anspråk 17 milj. kr. av regeringens förslag vilket, som utskottets ordförande nämnda tidigare, slutar på flera miljarder, är det för Sveriges befolkning mycket viktiga miljoner det gäller. Men ändå uttrycker de bara en liten del av det arbete som utförs för att skydda våra naturvårdsområden och vårt odlingslandskap. Största delen av detta arbete utförs nämligen i form av beredskapsarbeten för en total kostnad på 52 milj. kr. Det var något

som utskottets ordförande glömde när han nämnde de små anslagen till detta område.

Jag har själv på nära håll i det tätt befolkade Skåne med ett i förhållande till sin befolkning mycket begränsat utrymme för rekreationsområden sett vilken god verkan sådana beredskapsarbeten kan ha för att hålla vackra och skyddsvärda områden tillgängliga för det rörliga friluftslivet och låta dem behålla sin ursprungliga karaktär, trots att de varje dag hotas av en allt tätare bebyggelse i närheten.

Herr Wachtmeister i Johannishus hade ingen övertro, som han sade, på dessa beredskapsarbeten, och den inställningen kan jag väl bara beklaga. Den kanske beror på att de lokala organen inte på alla håll visar samma vakenhet som i mitt eget hemlän. Man kanske också skall beklaga att vi ännu inte har fått särskilda beredskapskor till naturvårdsbete, som herr Wachtmeister önskade. Men vi får väl ändå påpeka att det har lämnats bidrag till djurtransporter som en del av bidragen till landskapsvårdande åtgärder i odlingslandskapet.

Nu tar man också i årets budgetproposition upp frågan om en ändrad förvaltning av naturreservat och skyddade områden. Den centrala förvaltningen flyttas över från domänverket till naturvårdsverket, med länsstyrelserna och deras naturvårdsenheter som regionala organ. Dessutom skall det för varje naturvårdsobjekt finnas en lokal förvaltare som utses av naturvårdsverket eller länsstyrelsen och som gärna kan vara kommun, kommunal stiftelse, skogsvårdsstyrelse eller kanske en lokal förvaltning för domänverket. Jag tycker att man uppnår en fin samordning och enhetlighet genom att de centrala organen kan lämna anvisningar och utöva tillsyn. Men samtidigt får man i det praktiska handhavandet en decentralisering av inflytande och beslut till lokala myndigheter. Därför hälsar utskottet denna utveckling med stor tillfredsställelse.

I budgetpropositionen föreslås också i år att den verksamhet med landskapsvårdande insatser inom odlingslandskapet som har bedrivits några år med statligt stöd på försök, skall fortsätta inom ramen för det budgetanslag vi här diskuterar. Men i likhet med naturvårdsverket vill regeringen endast att bidrag i princip skall utgå för naturvårdsområden eller naturreservat eller där ansträngningar pågår för att få ett sådant område avsatt. Man beräknar att ca 2 000 ha årligen behöver åtgärdas. Det skall då för röjningsarbete, stängseluppsättning och djurtransporter kunna lämnas bidrag med 50 %.

I reservationen 9 har utskottsledamöterna från centerpartiet och folkpartiet reserverat sig för att få en vidare tolkning av möjligheterna att utnyttja anslaget och därtill yrkat på en ökning av detta med 2 milj. kr. Regeringen har ansett att medlen för skydd av naturvårdsobjekt bör begränsas främst till avsatta naturvårdsområden. Där det finns ett betydande allmänt intresse bör bidrag kunna lämnas till kommun för vård och förvaltning. Men om särskilda skäl föreligger, kan regeringen besluta att bidrag även skall kunna utgå till naturvårdsobjekt med annan ägoform

och förvaltning. Därmed måste regeringen sägas ha lättat de tidigare mycket restriktiva reglerna, även om det blir viss prövning av de särskilda skäl som kan åberopas. Därmed borde principiellt kraven i motionen 622 kunna anses uppfyllda. Folkpartiet brukar ju vara anhängare av att föra beslut och inflytande närmare de enskilda människorna, och nog borde i detta fall det kommunala planet kunna duga. Jag tror att regeringen kommer att lyssna på de lokala intressenas företrädare när den skall fälla sina avgöranden.

Men att binda värden av dessa odlingslandskap till ett avtal med markägarna, såsom herr Johansson i Holmgården ville, är kanske att gå litet väl långt. Först och främst finns det inte alltid lediga lantbrukare i det område där dessa insatser för naturen behöver göras, och sedan kan det också finnas andra lediga händer som behöver sättas i arbete – det kanske, åtminstone på många håll i norra Sverige, finns skogsarbetare som är lediga och behöver sysselsättas med dessa beredskapsarbeten. Därför tror jag att det skulle vara olyckligt att binda detta naturvårdsarbete enbart till markägarna.

Centerpartiet och folkpartiet yrkar ytterligare ökning av ett anslag som i årets budget har fått ett påslag med 40 %. Även om man kan tycka att anslaget är litet i förhållande till de omfattande åtgärder som behöver vidtas, säger det väl ändå något om bristen på ekonomisk måttfullhet att så här begära 2 milj. kr. påökt efter en 40-procentig höjning. Jag tror det är viktigt att regeringen och riksdagen ser till att verkens förslag prövas från ekonomisk synpunkt och även sätts i sammanhang med andra utgifter som finns i det ämnesområde inom vilket man har att verkställa arbetet. Det är kanske ännu viktigare med anslag när det gäller t. ex. produktkontrollen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag på punkten 62 och avslag på reservationen 9.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Fru talman! Det verkade på fru Lundblad som om hon menade att min varning för övertro på beredskapsarbetenas roll i landskapsvärden berodde på att de lokala organen inte skulle ha fungerat i Blekinge. För att inte någon fläck skall vidlåda dem vill jag därför säga ifrån att det fungerar alldeles utmärkt där; de gör ett väldigt bra arbete så länge de håller sig till de saker som de kan, men de kan inte allt.

Vad det särskilt gäller är att vidmakthålla det äkta kulturlandskapet, med det örtskikt som skapas av betesdriften. När betesdriften upphör blir det nämligen på det viset, att en del arter som kreaturen tidigare har hållit efter kan breda ut sig och förkväva andra arter med sämre konkurrenskraft, så att floran får en helt annan sammansättning. Landskapet övergår från hagmark till någonting som jag skulle vilja beteckna som ett mellanting mellan lund och äng. Åt den saken kan beredskapsarbetarna inte göra någonting, utan där är vi hänvisade till betesdriften, såsom också påpekats i propositionen. Det är där som vi måste ta upp

ett samarbete med jordbrukarna på trakten.

Men det är inte alls sagt att vi *skall* göra det. Fru Lundblad sade här – det var visst en liten känga mot Filip Johansson – att det kan finnas andra än bonden som vill utföra det där arbetet. Ja, det är självklart att om bonden-markägaren inte har tid att göra det själv, skall vi inte försöka tvinga honom till det, utan då får man ta hand om det arbetet med andra medel, men i den mån han har möjlighet att engagera sig och vill göra det, får vi arbetet bäst gjort genom honom. Han känner sina marker och vet vad som behöver göras, och han vet hur det skall göras.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan över huvud taget inte begripa varifrån fru Lundblad har fått uppfattningen att jag skulle ha sagt att samtliga åtgärder på naturvårdsområdet skulle överföras på markägarna. Det finns ju över huvud taget ingen möjlighet till det enligt vårt förslag om att anslaget skall ökas med 2 milj. kr. Inom den anslagsramen ryms inte samtliga åtgärder, och ansvaret för dem går inte heller att överföra på markägarna. Men en hel del av dessa åtgärder skulle kunna utföras av markägare, den saken är helt klar. De skulle även kunna utföras på ett bättre sätt, så att man kunde få ut mera av pengarna. Detta är ovedersägligt, och det framgår också av att flera länsmyndigheter har ställt sig bakom framställningen.

Fru LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Fru talman! Mot herr Wachtmeisters i Johannishus mycket kunniga föreläsning om naturvården i Blekinge har jag inte mycket att invända. Jag vet att han är expert på det området och jag vill inte ge mig in i en debatt med honom, men jag kan kanske vid tillfälle få visa honom hur man har lyckats i Skåne. Så skall vi väl hoppas att man på olika håll i Sverige kan använda olika former av naturvårdsåtgärder som kan passa just för resp. område. Svårigheterna ligger väl i det förhållandet att vårt land bjuder på så många olika former av naturvårdsområden som på olika håll behöver specifika insatser.

Till herr Johansson i Holmgården vill jag säga att den del i reservationen som jag hänförde till avtal med markägare lyder så här: "– – – vill utskottet för sin del framhålla de praktiska fördelar som kan uppnås genom att vården tryggas genom ett avtal med vederbörande markägare."

Nog är det ett mycket generellt uttalande. Jag har ingenting emot och jag tror inte heller att utskottsmajoriteten har det, om man på en del håll kommer fram till avtal med vederbörande markägare, men det bör inte vara en skyldighet för de olika myndigheterna att främst tillse att markägarna får lov att svara för naturvården, utan man får på varje ort se till att man anlitar den arbetskraft som finns tillgänglig och har den sakkunskap som fordras. Det finns väl också en strävan i detta att man använder beredskapsarbeten i stor utsträckning att på det sättet

se till att förbättra sysselsättningen i en del av de län där det råder brist på sysselsättning, och det gör det ju inte minst i det län som herr Johansson i Holmgården tillhör.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill bara säga till fru Lundblad att myndigheterna ute i länet absolut inte skulle fatta den här möjligheten som en skyldighet utan som en rättighet som de skulle vara tillfredsställda med.

Herr JOHANSSON i Hållsta (c):

Fru talman! I motion nr 626 upptar jag i år, liksom i fjol, tillsammans med mina partikolleger i Stockholms län problemen med vattendragens förstörelse i vårt län. Under det år som gått har, eftersom inga andra partier vid förra årets behandling av frågan visade något som helst intresse för att rädda våra döende sjöar, naturligtvis inte heller någon bättring skett.

Problemet för Stockholms läns sjöar – och det är f. ö. vad partiets motion gäller – är inte i någon högre grad svavlet, utan föroreningar, som är en följd av det centraliserade samhället. Det är bra att herr Petersson i Lund vill rätta till svavelproblemet, men det gäller som sagt inte i någon högre grad för Stockholms läns sjöar.

Den undersökning som landstinget utfört visar att av de ännu levande sjöar som kan räddas måste 90 stycken åtgärdas inom fem-tio år. För ett tjugotal sjöar finns en tidsfrist av endast ett par år. Om inte riksdagen i dag beslutar sig för att rädda dessa sjöar, är det knappast meningsfullt att fler gånger motionera om att rädda just dessa. Tiden är då ute för dem. Och att döma av majoritetens åsikter i betänkandet nr 33 ser det dystert ut. Den är beredd att med öppna ögon låta förstörelsen bli fullständig. Det är så mycket mer anmärkningsvärt, eftersom det är just dessa politiska partier som skapat det samhälle som är grundorsaken till den miljöstörelse som vi nu får uppleva. Denna har då särskilt hårt drabbat våra vattendrag i de regioner som är mest centraliserade, exempelvis Stockholms län. Eftersom vattendragen är en livsviktig del av våra naturresurser såsom grundvattenmagasin och också i allt större utsträckning tas i bruk som ytvattenreservoarer, är de värda ett bättre öde än att vara mottagare av avfall från vår s. k. välvärdnad i sådan utsträckning att deras möjligheter att leva vidare omintetgöres. Dessutom har de en stor uppgift som rekreationsobjekt för det allmänna friluftslivet.

Att det kostar stora pengar att restaurera sjöar är vi alla medvetna om. Enligt utskottet är inte nu kända restaureringsmetoder tillräckligt prövade för att man skall satsa på dessa. Innebär detta att utskotts-majoriteten underkänner professor Sven Björks vid Lunds limnologiska anstalt metoder? Han är dock en av världens främsta experter inom området. Enligt en artikel i senaste numret av Landstingets Tidskrift har han med gott resultat förestått restaureringen av sjön Trummen utanför Växjö. Det exemplet har ju redan nämnts här i diskussionen. Utskottet säger

också att det är naturvårdsverkets sak att fördela medel till sådana här objekt. Men då måste man väl också i rimlighetens namn ge naturvårdsverket medel att fördela.

Och arbetskraft finns. Vi har aldrig någonsin haft så många studerade och utbildade inom biologi och limnologi som nu. Ge dessa en chans! Kostnaderna är Stockholms läns landsting berett att dela, och jag är övertygad om att de berörda kommunerna är beredda att ta sin del. I de allra flesta fall är det omöjligt att säga vem som är förorenaren och därmed den ansvarige för de uppkomna skadorna. Men på grund av människornas rörlighet numera bör det vara ett nationellt intresse att vi tillsammans försöker lösa det här problemet. Därför måste staten ta initiativet och skyndsamt förhandla med berörda parter.

Vill vi bevara välståndet måste vi värna om våra naturresurser. Detta gäller inte minst våra vattendrag.

Under fjolårets debatt råkade jag av någon anledning vara oartig nog att inte närvara i kammaren när herr Wachtmeister i Johannishus höll sitt anförande. Han tog då ned mig på jorden så att säga, när jag hade yttrat att jag tror att Stockholms län är det första län som har gjort en fullständig inventering. Jag garderade mig med ordet "tror". Då säger herr Wachtmeister att han vill ta död på min glädje över att Stockholms läns landsting skulle vara först i landet med en inventering av sjöarna. Sveriges minsta län nere i sydost var långt, långt före alla andra i det avseendet – naturligtvis. Ja, jag skall inte förringa herr Wachtmeisters glädje över att vara först. Det är bara så att jag inte vet, om den där utredningen gjorde att herr Wachtmeister också har anledning att vara glad i fortsättningen. Jag är bedrövad över resultatet av den utredning som Stockholms läns landsting har utfört. Det är därför jag försöker kämpa för att vi skall göra någonting åt detta bedrövliga tillstånd. Men politikerna i Stockholms län tycks vara ensamma, och vad partierna beträffar är centern ensam om att försöka göra någonting åt dessa problem. Jag vet mycket väl att det finns enskilda riksdagsmän, landstingspolitiker och kommunalpolitiker i alla partier som vill försöka kämpa på detta område, och det vittnar motionsfloran i dag om. Men tyvärr är vi som sagt ensamma som parti än så länge.

Herrar Wachtmeister och Pettersson i Lund hänvisar till sittande miljökostnadsutredning och säger att detta skall utredas innan man kan ta ställning. Herr Wachtmeister säger att sjösanering för 10 milj. kr. är en droppe i havet. Ja, det kan ju så vara. Det är riktigt som han också säger, att det behövs en noggrann planering för att man skall kunna lösa problemet. Han är bekymrad när det gäller vilka sjöar man skall utvälja. Men då säger jag: Rådfråga kommuner och landsting; de vet vilka objekt som är de mest lämpade! I varje fall i Stockholms län vet man det. Vi har här två pilotprojekt som är beslutade av landstinget. Man skall nu göra en fullständig förberedande utredning så att man är klar att sätta i gång. Det gäller i norra delen av länet Kundbysjön och Björkaren och i södra delen Flaten. Men tyvärr kan vi inte sätta i gång

med att restaurera dessa sjöar. Börjar man, så tar väl riksdag och regering detta som prejudikat på att man får klara det själv. Därför måste det vara vi rikspolitiker som går i bräsch och förhandlar och fördelar kostnaderna. Kommun och landsting är beredda att vara med på detta. Denna väntan på utredningen, även om den nu är färdig om ett år, kan som sagt vara ödesdiger för de 20 sjöar i Stockholms län som jag har talat om. Detsamma gäller säkert också för sjöar i många andra län. Men vi är på det klara med att om vi väntar ett år så är det definitivt försent för de 20 sjöarna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen 15.

Herr PETERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag lyssnade med stigande förvåning till herr Johanssons i Hållsta inlägg från talarstolen. Han påstod att den socialdemokratiska regeringen inte skulle ha något som helst intresse av att rädda våra döende sjöar. En sådan historieskrivning är grovt vilseledande och den bör alltså inte få stå oemotsagd.

Det fel som herr Johansson i Hållsta gör är att han stirrar sig blind på de extra punktinsatser som han begär i sin motion. Men det är också fråga om att man skall manifesteras sin vilja att undanröja de grundläggande orsakerna till att sjöarna behöver restaureras. Det är inte enbart fråga om att angripa sjukdomssymtomen, herr Johansson i Hållsta, utan det gäller även att kureras själva sjukdomen. Där har det tagits initiativ från regeringens sida, och det har också gjorts stora insatser.

Jag vill bara erinra om de miljardinvesteringar som stat och kommun gemensamt gjort för att bygga upp effektiva avloppsreningsverk. Det har inneburit ingenting mindre än en jättesatsning för sanering av hotade sjöar och vattendrag. Samma sak gäller om de stora statliga bidrag som industrin fått för att stoppa utsläppen av förorenat vatten.

Det har också blivit fina resultat. Ingen trodde väl för några år sedan att stockholmarna på nytt skulle kunna bada mitt i staden. Det är numera ett faktum sedan man gjort en sanering av avlopputsläppen i Mälaren med hjälp av statliga och kommunala pengar.

En annan sak är naturligtvis den fara som försurningen av sjöarna innebär. Det har jag tidigare understrukt. Också här görs stora insatser. Kostnaderna belöper sig, med de restriktionsåtgärder när det gäller svavelfri olja som vi har f. n., på i varje fall mer än 100 milj. kr.

Lägg därtill de förslag som svavelgruppen kommit med i sitt enhälliga betänkande. Vad man diskuterar är åtgärder i halvmiljonsklassen per år.

Det är alltså en grovt vilseledande beskrivning som herr Johansson i Hållsta redovisar, när han säger att det från socialdemokratins sida inte skulle finnas något intresse av att röja upp och sanera våra hotade sjöar och vattendrag. Men det är naturligtvis – som herr Wachtmeister i Johannishus tidigare sagt – stora problem här, och det gäller att på ett effektivt sätt använda de pengar som vi sätter in. Då måste man

ha fram ett ordentligt utredningsunderlag, och eftersom utredningarna nu befinner sig i ett definitiva slutskede tycker jag att även herr Johansson i Hållsta bör kunna vänta ytterligare något år, innan han yrkar bifall till reservationer som innebär anslagsökningar på det här området.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Fru talman! Om herr Johansson i Hållsta frågade ifall jag var glad eller om han hoppades att jag skulle bli glad över utredningen kommer jag inte riktigt ihåg. Men i vilket fall som helst kan jag säga herr Johansson att jag inte alls är glad över resultatet av den sjöinventering som vi har gjort nere i Blekinge. Det är tvärtom bedrövtligt, och det blir värre och värre. Vartenda år dör ett par sjöar som blir fisktomma helt enkelt på grund av syranedfallet. Det är där vi har den stora boven i dramat. Och så länge vi inte kan få bukt med den – vi vet inte varifrån varje del av allt detta nedfall kommer – får vi finna oss i den förtgående försurningen.

Stockholms län är ju på ett sätt lyckligt lottat som inte har problem med försurningen. Men då kommer det någonting annat i stället, för aldrig får man vara riktigt glad. Då har ni här väldigt näringsrika sjöar, som just har en benägenhet att växa igen fortare. Men där är det ju, i den mån det beror på att det är en kalkbygd med oerhört näringsrika jordar över huvud taget, ingenting att göra åt det hela. Då får man hålla sjöarna öppna på konstlad väg. Men när sjöarna är näringsrika av andra orsaker – genom avlopp – bör det inte vara någon svårighet att få tag i avloppen, och då är det väl, som herr Pettersson i Lund sade, framför allt ett kommunalt intresse att satsa på den saken.

Men jag vill upprepa vad jag sade i mitt första anförande: Det rör sig om fantastiska belopp, ifall vi skall få bukt med det här. Det är bråttom – det erkänner jag – men det är icke desto mindre viktigt att vi kan dirigera bidragen till de sjöar som det är absolut nödvändigt att rädda. Då tror jag att även andra landstingsområden än det som herr Johansson i Hållsta närmast talar för har synpunkter och kanske anser att det finns landskap som bör komma före Uppland i detta sammanhang. Jag förstår fullkomligt herr Johanssons bekymmer, och mina är tyvärr inte mindre. Men jag ser ingen utväg att få fram de många miljarder – det gäller mycket mera pengar än vi i vårt land har lagt ned på vatten och avlopp, där vi är främst i världen – som behövs för sjörestaureringen. Jag vet inte hur vi skall få fram dessa pengar.

Herr JOHANSSON i Hållsta (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Pettersson i Lund efterlyste grundorsaken och fattade tydligen inte vad jag sade var grundorsaken. Jag sade att den är centraliseringen. Den har medfört dessa onormala utsläpp i sjöarna, som jag tror är värst i Stockholms län. Där är utredningen klar. Det är inte svavlet som där är det stora problemet – det vill jag säga också till herr Wachtmeister i Johannishus – utan det är de onaturligt stora naturliga

föreningar som kommer av det centraliserade samhället.

Jag tycker det är ganska meningslöst att, som Lennart Pettersson gör, berömma sig och sitt parti av att man har satsat så mycket på reningsverk. Det är väl inte stor mening med att satsa pengar på reningsverk, om man inte också följer upp åtgärderna med hjälp till självhjälp för dessa utsatta sjöar. Alla vi som sysslar med dessa frågor vet ju att naturen själv kan lösa en stor del av de här problemen, men sjöarna är nu så mättade av föroreningar att de inte klarar av den saken utan hjälp. Ni sitter här och vill vänta på en utredning, men under tiden dör kanske ytterligare 20 sjöar i Stockholms län.

Herr Wachtmeister i Johannishus sade att orsaken kan vara näringsrika jordar, och naturligtvis kan det vara en bidragande orsak. Men det är någonting som naturen tidigare har klarat själv, och det skulle den göra nu också, om den fick möjligheter. Men grundorsaken, den tunga belastning som centraliseringen för med sig, måste vi hjälpa sjöarna med, om vi vill ha några friska sjöar i vårt land i fortsättningen.

Fru FREDRIKSON (c):

Fru talman! Reservationen 9 vid punkten 62 i utskottsbetänkandet innehåller en begäran om ett med 2 milj. kr. ökat anslag till vård av naturreservat m. m. Stora arealer i vårt land är i dag avsatta till reservat för rörligt friluftsliv m. m. Dessutom kommer ett stort antal nya naturreservat att avsättas under budgetåret 1976/77.

Det kan vara av intresse att i detta sammanhang ta fram en del uppgifter om de arealer som det rör sig om.

I den sammanställning av fysiska riksplaneringens programskede, vilken utarbetats av skogshögskolan – Troedssonska Forskningskuratoriet – anger man att arealen produktiv skogsmark, avgränsad för rörligt friluftsliv i fysiska riksplanens programskede – (exkl. fjällnära skog och yttre skärgård) är i Götaland 337 800 hektar eller lika med 7 % av ifrågavarande areal, i Svealand 520 600 hektar eller lika med 10 % och i Norrland 608 400 hektar eller lika med 5 %. Det blir sammanlagt 1 466 800 hektar och 6 % av den sammanlagda arealen produktiv skogsmark.

Man har således för hela landet föreslagit avgränsningar på nära 1.5 miljoner hektar produktiv skogsmark för rörligt friluftsliv.

Utöver den arealen föreligger en preliminär siffra på ca 0,4 miljoner hektar för tätorternas närområden, mark för fritidsbebyggelse på ca 0,1 miljoner hektar, mark för kulturell och vetenskaplig naturvård etc. på 0,3 miljoner hektar. Totalt 2,3 å 2,4 miljoner hektar åtgår för nämnda ändamål. Uppgifterna är intressanta, eftersom de är ett uttryck för statsmakternas och kommunernas ambitionsnivå för bevarande av lämplig mark för rörligt friluftsliv.

För vissa av arealerna, t. ex. de för fritidsbebyggelse, får man räkna med att skogsproduktionen upphör. Andra områden kan användas till viss del. Man kan i runt tal räkna med att den årliga skogsproduktionen

minskar med 1–1,5 miljoner skogskubikmeter per år eller att 300 000–400 000 ha kommer att ligga utan produktion. Det är på sitt sätt inget dåligt kalhygge, spritt över hela landet. Till skillnad från våra vanliga kalhyggen får den marken ej någon förnyelse av skog.

För att åstadkomma ett bättre utnyttjande måste arealer med olika restriktioner begränsas så mycket som möjligt. Även markägare är intresserade naturvårdare och goda samhällsmedborgare. Den enskilde medborgaren, markägaren, bör ej belastas mer än andra samhällsmedborgare.

Ännu vet man ej vad som menas med att "markanvändningen avsevärt försvåras" eller hur mycket samhället anser att den enskilde skall tåla. Avsättande av mark till naturreservat är värdefullt för de intressen de anses tillvarata. Men vi skall också vara på det klara med att det innebär betydande produktionsbortfall för såväl samhället som för den enskilde och därmed minskar nationalinkomsten. Denna minskning skall uppvägas av den tillgång som reservaten anses utgöra. Det är ett riksintresse såväl som ett samhällsintresse att så stor areal som möjligt bevaras för produktion och att så små arealer som möjligt beläggs med restriktioner.

Jag är av den uppfattningen att bevarande av produktion och tillgodoseende av människornas behov av tillgång till mark för bl. a. friluftsliv ej behöver innebära motsättningar. Tvärtom; de värden på skogsmark som man vill slå vakt om har nämligen i många fall skapats – och det gäller inte bara skogsmark utan också annan mark – genom åtgärder utförda inom ramen för en produktiv markanvändning. Trots att brukningsmetoderna i viss mån kontinuerligt förändras torde ett rationellt användande av mark även i fortsättningen utgöra den säkraste garantin för att andra intressen skall kunna tillgodoses och detta utan alltför stora förluster och kostnader för samhället.

Det är naturligt att människorna från tätorterna söker sig ut i naturen på fritiden. Den starka befolkningkoncentrationen under de senaste årtiondena har varit olycklig, och bl. a. har skapats bostadsmiljöer i vilka många människor inte trivs. Men man ger inte människorna vad de önskar se och uppleva ute i naturen enbart genom att bilda naturreservat. Avsevärt bättre är att samarbeta med markägarna och bereda dessa förutsättningar att kunna bo och verka i bygden samt att tillåta glesbebyggelse. Bofast befolkning har förståelse och känsla för naturvärden och vårdar naturen samt medverkar till att bevara dessa värden för framtiden.

Uppfattningen att naturreservaten bör bibehållas som en social företeelse, för att tillgodose människornas önskan att få kontakt med naturen, kommer inte att visa sig realistisk. Naturvårdsområdena kommer mer och mer att avfolkas, eftersom någon bebyggelse utöver den befintliga inte tillåts inom dessa. Risken är att de öppna områden som nu finns växer igen, och någon utveckling är knappast tänkbar inom naturreservaten. Det allmännas kostnader för att hålla naturen öppen och tillgänglig kommer att bli oöverstigliga.

Med en fortsatt naturreservatsbildning riskerar vi, enligt min uppfattning, att få stora områden som blir ödsliga och ogästvänliga för de människor som på sin fritid önskar komma ut i skog och mark för att njuta av naturen och dess skönhet. Därför bör vi nu begränsa ytterligare reservatbildning. Om de reservat som avsätts skall få den betydelse som avses måste de skötas. Eljest förfaller de. Det är orimligt att bara "lagra" dem. Jag vill understryka naturvårdsverkets betänkligheter inför eftersläpningen i vårdåtgärderna. Den är redan så betydande att den bör inhämtas. Därför har reservationen 9 tillkommit.

Fru talman! Jag ber att få ansluta mig till yrkandena av herr Larsson i Borrby.

Fru HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Det slöseri med råvaror och energi som karakteriserar den industrialiserade världen beror förmodligen till stor del på bristande kunskap om hur de naturliga systemen på vår planet fungerar. Vi använder nu en teknik som i fysisk mening bryter ned resurser i stället för att bygga upp. En av orsakerna härtill tror jag ligger i det faktum att de som har makten fortfarande anser att den ekonomiska vetenskapen kan ge den överordnade kunskap som behövs för att vi skall kunna inrätta oss så förnuftigt som möjligt. I Sverige är t. ex. LU (långtidsutredningen) styrande för snart sagt all planering. Men kunskap om ekonomi ger inte tillräcklig information för att vi skall kunna fatta kloka beslut. I sin bok "Livet är vackert" säger den engelske ekonomen E. F. Schumacher:

"I dagens vokabulär är det få uttryck för fördömanden som är lika slutgiltiga och avgörande som ordet 'oekonomisk'. Kalla en företelse 'omoralisk' eller 'vidrig', 'en fara för världsfreden eller för kommande generationers välbefinnande' – så länge som man inte har påvisat att den är 'oekonomisk' har man inte på allvar ifrågasatt dess rätt att existera, växa och frodas."

Detta citat visar, tycker jag, med all önskvärd tydlighet hur orimligt det är att alltid låta ekonomiska bedömningar vara överordnade alla andra. Ekonomin måste rimligen rätta sig efter de grundläggande förutsättningar som gäller för livet på jorden.

Med det kulturmönster som dominerar världen f. n. är människan en destruktiv kraft på jorden. Vi har blivit så förblindade att vi tror att vi blir arbetslösa om vi inte utövar aktiviteter som förorenar och bryter ned ekosystemen och skapar allt större risker och problem. I själva verket kommer vi att finna arbetsuppgifter i överflöd, där allas skapande förmåga kan komma till uttryck, när vi tar vårt förnuft till fånga och börjar bygga upp ett sätt att producera och konsumera som inte skadar naturen eller våra medmänniskor.

Människans olika aktiviteter måste samordnas med de stora naturliga systemen. Vi måste lära oss att bli effektiva på ett långsiktigt, klokt sätt och att med allt djupare förståelse och skicklighet främja och utnyttja

de resursuppbyggande krafterna i stället för att som nu motverka dem och binda oss till nedbrytande system. Jordbruksutskottets välvilliga behandling av motionen 1676 av herr Hörberg och mig samt av motionen 1736 av herr Wijkman innebär att förståelsen för dessa tankegångar på ett mycket glädjande sätt har ökat. Men när det kommer till frågan om pengar, alltså att gå från ord till handling, då vill inte utskottets majoritet vara med längre. En ökad satsning på forskning efter de här linjerna är helt nödvändig, om vi skall kunna få det beslutsunderlag i samhället som gör en önskvärd förändring möjlig.

Naturvårdsverket har beträffande anslaget till målinriktad miljövårdsforskning äskat en höjning på 10,8 milj. kr. Utskottet har tillstyrkt en ökning på 3,74 milj. kr. Merparten av de medel som begärs avser uppföljningar av redan pågående projekt förutom vissa fasta kostnader.

Anställningsförhållandena vid naturvårdsverket tycks vara högst otillfredsställande. Enligt lagen om anställningsskydd gäller anställning tills vidare, om ej annat avtalats. Avtal om att anställning skall avse viss tid, viss säsong eller visst arbete får träffas endast om det föranleds av arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet. Så säger lagen. Vid naturvårdsverket arbetar f. n. omkring 135 personer anställda för viss tid eller visst arbete. För 121 av dessa utgår anställningstiden den 30 juni i år. Omkring 50 av de visstidsanställda arbetar på forskningskontrakt som förnyas ett år i sänder så länge forskningsprojektet i fråga pågår. Visstidsanställning synes alltså ha kommit att användas i en omfattning som inte avsetts med lagen om anställningsskydd. Ett antal visstidsanställda medarbetare avlönas dessutom från anslag som ställts till naturvårdsverkets förfogande av andra myndigheter, huvudsakligen arbetsmarknadsverket. Även dessa medarbetare är för sin fortsatta anställning beroende av anslag som förnyas årligen.

Det kan inte vara försvarbart att denna viktiga forskning skall bedrivas under sådana förhållanden. Anställningstrygghet anser vi vara en rättighet för alla människor. Det måste vara olidligt att forska och kanske vilja undersöka frågor som kan vara känsliga för olika makthavare, när man inte vet om man har jobb nästa år. Tillräckliga medel måste omedelbart ställas till förfogande.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 10.

Herr HÖRBERG (fp):

Fru talman! En väsentlig del av resonemanget om miljövårdsforskning rör sig om relationerna mellan ekonomi och ekologi. Bengt Hubendick är chef för naturhistoriska museet i Göteborg och har bl. a. skrivit en uppsats kring dessa frågor. Jag skall be att inledningsvis få citera ett avsnitt därur:

”Det vi hushållar med, naturresurserna, är oss givna och fungerar enligt naturlagar, enligt ekologiska lagar. Ekologin är oss given (vare sig vi känner till den eller ej) av naturen. Vi kan inte ändra naturlagar, bara utnyttja dem på bästa möjliga sätt. Vad som är bäst uttrycker vi vanligen

i ekonomiska mått. Därmed blir ekonomin styrande. Men ekonomin är ju människans påfund, medan ekologin över människans huvud bestämmer ramarna och möjligheterna för vår hushållning. Ekonomin bör och måste underordnas ekologin.

Den stora svårigheten ligger i att ekonomin bedömer lönsamheten på kort sikt och vanligen lönsamheten för en ekologiskt godtycklig ekonomisk enhet.

De ekologiska följderna av ett handlande visar sig inte med en gång. Eftersläpningen kan vara lång. I-ländernas ekonomiskt givande industriella utveckling har skett på de outtalade förutsättningarna att tillgång på råvaror och energi är obegränsade och att naturens tolerans mot belastning är obegränsad. Båda förutsättningarna är falska, vilket vi börjar upptäcka i dag, ett par hundra år efter den industriella revolutionens början.

Nästan allt vi gör är ekonomiskt motiverat, lönsamt i nuets korta perspektiv. Men nästan allt vi gör har också vittgående och svåröverskådliga ekologiska konsekvenser, som till slut går ut över människornas möjlighet att försörja sig – över våra möjligheter till en god hushållning på lång sikt.”

Därför är forskning så viktig i detta sammanhang. Vi måste försöka att få fullt klart för oss hur naturen egentligen fungerar. Vi vet inte det till alla delar ännu.

Utskottet gör ett mycket omfattande och positivt uttalande om bl. a. motionen 1975/76:1676. Det står givetvis klart för ledamöterna att de metoder för avfallsrening som vi i dag tillämpar inte för all framtid är de enda rätta. Nyttiggörandet av avfallet måste ägnas betydligt större uppmärksamhet än f. n. En forskningsväg som därvid bör beträdas är att av vissa avfallsprodukter försöka utveckla redan kända metoder att återproducera energi i form av livsmedel, t. ex. via alger och fisk. Som fortsättning på sådana energiomvandlingsvägar kommer så – mer eller mindre automatiskt – den långa process som en gång i tiden utgjorde stommen till de oljeförekomster som vi i dag utnyttjar i alltför hög takt. Vi underlåter därvid att se till att den urtidsprocess som en gång gav olja i dag får en fortsättning så att nya oljelager skapas.

Därför måste man ställa sig frågan: Är t. ex. den metod riktig som vi i dag använder när vi renar våra sjöar? Tar vi på ett riktigt sätt vara på de avfallsprodukter som denna rening ger? Svaret är enligt min mening nej.

Utskottet redovisar motionen 1676 på s. 72 på bl. a. följande sätt: ”Det framhålls att naturvärden måste ses som en del av energiflödet. Genom nu tillämpade reningsåtgärder hindras den biologiska omvandlingsprocessen. Enligt motionärerna framstår allt klarare behovet av reningsverk som avgiftar avloppsvattnet och överför avfallet till organiskt sediment för vidare omvandling till kol, olja och livsmedel.” Vi gör inte så i dag!

Det kan avslutningsvis förtjäna att upprepa vad jag nyss citerade ur Bengt Hubendicks uppsats: ”Ekonomin bör och måste underordnas eko-

login.”

Jag ser utskottets ingående resonemang kring dessa frågor på s. 71–75 i betänkandet såsom ett positivt ställningstagande men också bara såsom inledningen till ett nytänkande när det gäller ekologins överordnade roll i framtiden.

Fru talman och ärade kammarledamöter! Nästan allt vad vi gör får vittgående och svåröverskådliga ekologiska konsekvenser, som går ut över kommande generationers möjligheter att överleva på vår jord. Därför är frågan om respekten för ekologin en ödesfråga, den mest övergripande fråga som vi har att ta ställning till här i kammaren.

Fru talman! Jag har för dagen inget annat yrkande än om bifall till reservationen 10.

Fru OHLIN (s):

Fru talman! I motionen 1975/76:1721 har de halländska ledamöterna hemställt om anslag för undersökningarna av förhållandena i Laholmsbukten. Vi har hemställt om ett anslag på 500 000 kr. för att man skall kunna fortsätta de påbörjade undersökningarna om den stora anhopningen av alger i bukten.

Utskottet säger i sitt betänkande att det ankommer på regeringen och naturvårdsverket att pröva frågan om anslagsfördelningen för särskilda projekt på miljövårdsområdet och att motionen inte bör föranleda några ytterligare åtgärder från riksdagens sida. Utskottet uttalar sig emellertid positivt om angelägenheten av att den påbörjade undersökningen skall kunna fullföljas.

Hallandskustens stora betydelse för rekreation och friluftsliv behöver väl inte understrykas – alla i denna kammare är säkerligen väl medvetna om detta förhållande. Utskottet uttalar: ”Med hänsyn bl. a. till områdets stora betydelse från rekreationssynpunkt anser utskottet det angeläget att åtgärder vidtas som på sikt kan bidra till att lösa föreliggande problem.”

Utskottets uttalande är så pass starkt att vi motionärer anser oss med tillförsikt kunna emotse snabba åtgärder i motionens syfte.

Fru talman! Jag har därför inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag har velat understryka behovet av snara åtgärder.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Fru talman! Jag skall försöka undvika att förlänga denna debatt, men det är ändå en sak som jag tycker jag vill ha sagt, innan debatten är slut.

Fru Anér sade i början av sitt anförande att hon trodde sig förstå att regeringen nu ansåg att man var färdig med miljövårdsarbetet, eftersom regeringen inte föreslagit mer än 289 milj. kr. på denna budget i år, dvs. samma summa som i fjol. Fru Theorin har redovisat skälen härtill.

Sedan kom fru Anér tillbaka och föreslog 299 milj. kr. på denna budget. Hon sade att det var ett uttryck för att man från folkpartiets sida ansåg att vi bara befann oss i början av miljövärdarbetet.

Jag skulle vilja slå fast att det är självklart att vi är överens om att vi, trots allt som har hänt på miljövärdens område, bara befinner oss i början av miljövärdarbetet.

Med anledning av den diskussion som har förekommit i dag och som i rätt hög grad har gällt problemen med luftföroreningarna och försurningen av våra sjöar skulle jag vilja tillägga att det inte räcker med att vi agerar aktivt här hemma. Jag kan på denna punkt försäkra att regeringen har agerat och kommer att agera på det internationella planet. Vi agerar inom Nordiska rådet, inom OECD:s miljövärdskommitté och inom FN:s miljöstyrelse för att vidga kretsen av länder som förstår bekymren med just dessa problem. Vi kommer att ta varje tillfälle i akt för att i internationella sammanhang söka vinna förståelse för att det gäller att så snabbt som möjligt begränsa de olägenheter som följer med luftföroreningarna, svavelnedfallet och försurningen av våra vattendrag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 58

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Anér, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 58 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Anér.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278

Nej - 30

Punkten 59

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av fru Anér, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 60 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av fru Anér.

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövård, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 31

Punkten 61

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 62

M o m. 1 o c h 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 62, mom. 1 och 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 199
Nej - 109

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 63

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reser-

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövärd, m. m.

vationen nr 10 av herr Larsson i Borrby m. fl. samt 3:o) reservationen nr 11 av herr Takman, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Larsson i Borrby begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Israelsson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande vote-ringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen an-gående jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 63 mom. 2 antar reservationen nr 10 av herr Larsson i Borrby m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 11 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-ning gav följande resultat:

Ja - 118
Nej - 16
Avstår - 173

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och god-känd:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i be-tänkandet nr 33 punkten 63 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-röstning gav följande resultat:

Ja - 182
Nej - 124
Avstår - 3

Punkterna 64 och 65

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 66

M o m. 1 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 66 mom. 1 a röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 224
Nej - 84

M o m. 1 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 66 mom. 1 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 14

M o m. 1 c och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av fru Anér och herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövärd, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 66 mom. 1 c och 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av fru Anér och herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 44
Avstår - 1

M o m. 1 d o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 66 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 81

Punkten 67

M o m. 1 - 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen

vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Miljövård, m. m.

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 67 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295

Nej - 14

Punkten 68

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Larsson i Borrby m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 68 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Larsson i Borrby m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 227

Nej - 82

Punkterna 69-79

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 7 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:209 om ändring i regeringsformen

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

Meddelande om frågor

§ 8 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:2423 av herr *Sven Gustafson* i Göteborg

1975/76:2424 av herr *Olsson* i Edane *m. fl.*

1975/76:2425 av herr *Polstam m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:155 om vissa körkortsfrågor

1975/76:2426 av herr *Carlström m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:167 om ny organisation för post-
verket

1975/76:2427 av fru *Troedsson m. fl.*

1975/76:2428 av fru *Troedsson m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:180 om ändrade regler för be-
skattning av realisationsvinster, m. m.

1975/76:2429 av herr *Hörberg*

med anledning av propositionen 1975/76:197 med förslag till lag om
arbetskadeförsäkring

§ 9 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 21 april

1975/76:318 av herr *Torwald* (c) till herr finansministern om beskatt-
ningen av bingospel:

En liten idrottsförening i Göteborg saknade egen träningslokal, varför några eldsjälar bland klubbens "slocknade stjärnor" beslutade sig för att söka åstadkomma en klubbstuga i anslutning till en idrottsplats. Byggnaden skulle uppföras under 1974, varför man lyckades utverka tillstånd till bl. a. bingospel, som tack vare frivilliga insatser från medlemmarna för 1973 lämnade ett netto på 30 000 kronor, som fanns i behåll vid årsskiftet 1973-1974. Under 1974 förbrukades både dessa 30 000 kronor och ytterligare 10 000 kronor för klubbhusbygget. Men i december 1974 drabbades klubben av en stor kvarsfatt, därför att bingorörelsen hade gett ett överskott på 30 000 kronor under 1973. Klubben hotas nu med utmätning, då den saknar likvida medel.

Anser finansministern det rimligt att en idrottsförening – som på detta sätt genom oavlönat frivilligt arbete söker lösa ett lokalproblem för sina ungdomar – likställs med professionella bingoarrangörer, som för egen vinning driver denna form av verksamhet?

1975/76:319 av herr *Norrby* (c) till herr finansministern om tidpunkten för proposition om beskattningen av ideella organisationer:

Föreningsskatteutredningen, som tillsattes i november 1971, avlämnade den 11 december 1975 betänkandet "Beskattning av ideella föreningar". Jag vill fråga med anledning av detta:

När ämnar finansministern framlägga proposition angående beskattningen av de ideella organisationerna?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 18.20.

In fidei

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 106

Onsdagen den
21 april 1976

---

*Meddelande om
frågor*